

מערכות

- 3 ליום תל-חי
- 4 המדיניות הצבאית, בתקופה האטומית - פרופ. ב. ברודי
- 13 אימון מדריכי-צבא קול. ס. א. וילסון
- 19 מסעות קובפאק ב. אביזריהו
- 31 שחרורה של פריז
- מסיכומי המלחמה:
- 41 עורח הציבור כגורם בנכונות-ימגן ה. רוזינסקי
- 45 מזה דמות למעמדה הצבאי של מדינה קטנה בימינו? מזה אורח המגן של עם הקטן לאור לקחי-המלחמה
- 46 מה שימוש לפסיכולוגיה במלחמה (109) פרופ. א.ג. בורינג
- 53 איגרת-הדו-ח של לורד וילסון י. רוזנקרנץ
- 58 שנה כקצין-אינטליגנץ בא"י לויט-קול. מ. מ. צ'ארטליס
- 62 הצמיחות הערביות בארץ-ישראל י. שן
- 66 "מלחמת בריכוכבא" ש. אפלבוים
- רשימות מדיניות:
- 71 "המצרים" קפ. סיריל פולס
- רשימות קצרות:
- מה דרך יבור לו פושע-מלחמה / מאמצעי ההטעיה במלחמה / שיאים בנחיתת חיל-מוטס / חיל-מוטס טריטוריאלי / הופשה לחיילים מעבר-לים / מחירם של כלי-זין.
- 76 בעתונות הצבאית:
- 78 אימון / סקטיקה / קדבות-עיר / כלי-נשק והשימוש בהם.
- 82 צרור ידיעות מן המזרח התיכון
- 88 מי ומה בחוכרת

ירחון
לשאלות
מדיניות
כלכליות
וצבאיות

חלונים

של
הסוגים
המפורסמים

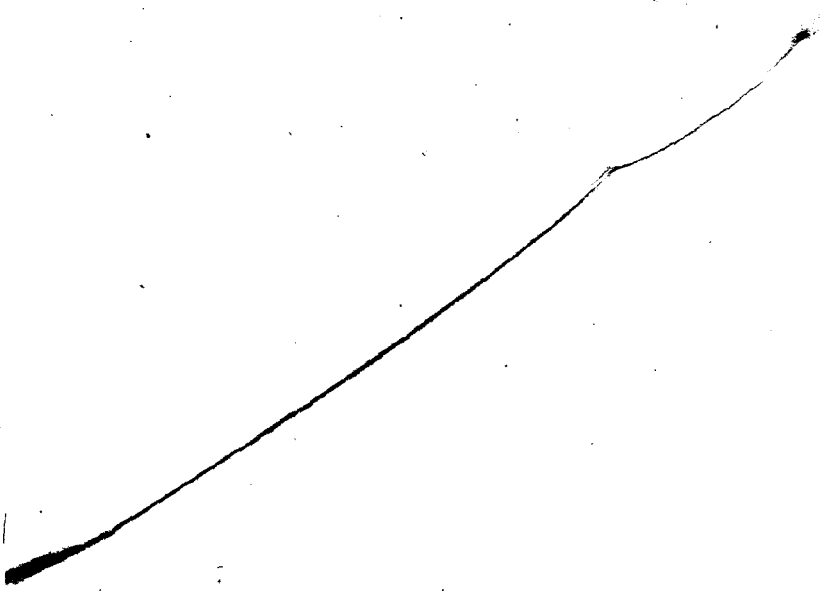
משירי זקס

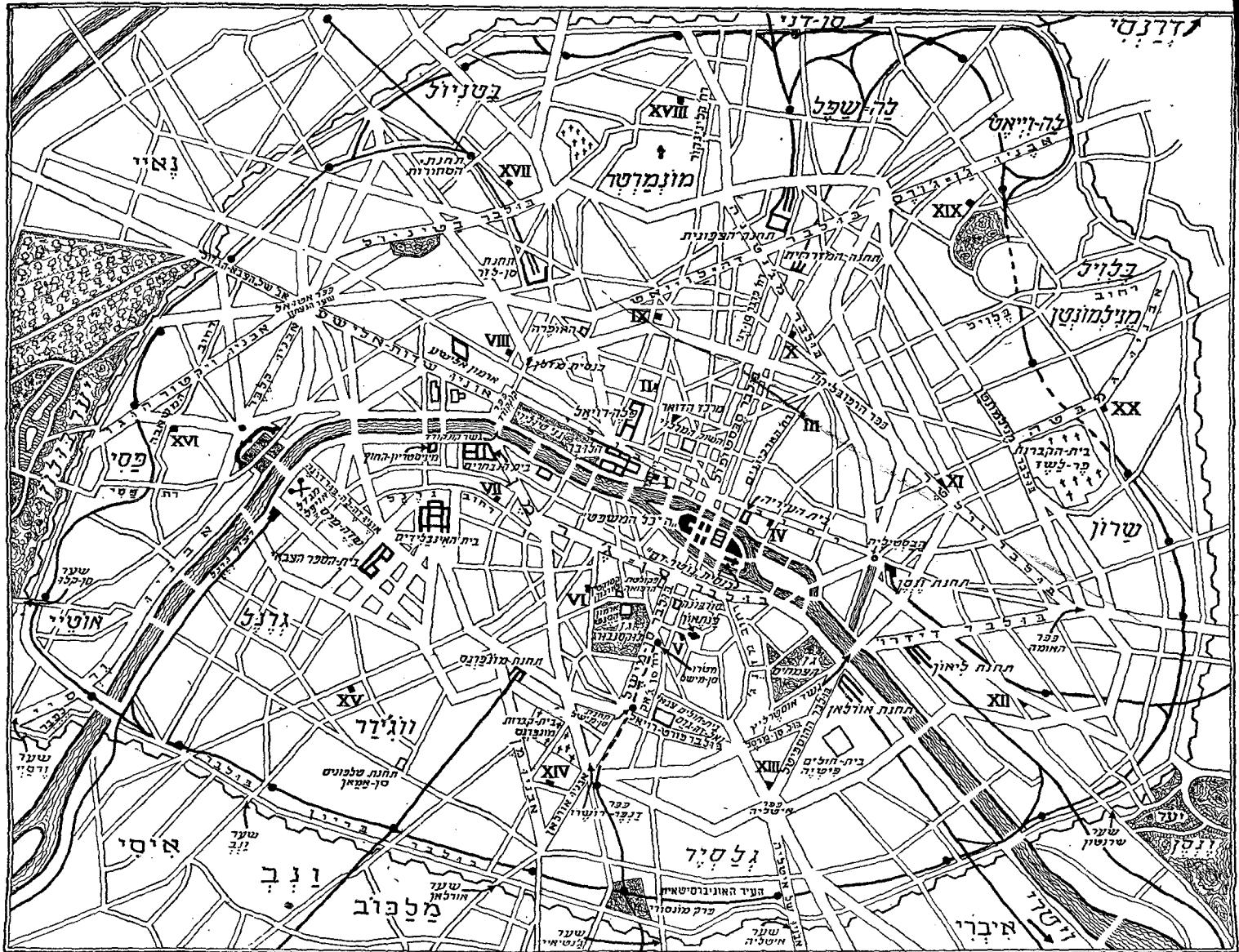

גלבוע

הסיגריה של ארצנו

מפת פריז — למאמר בעמ' 31

הוצאת „מערכות“ ע"י „קריית ספר“ בע"מ

הספר לנוער ולבית העברי

מורשת גבורה

פרקי עוז מספרות ישראל

ליקט: זרבבל - דברי מבא: ז. רובישוב

ומדוריו ארבעה:

הוד קדומים

בין הגויים

ה ח ה

1939 - 1945

לחותמי „מערכות“ - הנחה

על פסח ג'ינובורג

הידיד והאסייע

אבלים, "מערכות"

ירחון לשאלות מדיניות
כלכליות וצבאיות

אדר תש"ז

/ כרך עשירי /

חוברת ב' (ל"ט)

ל י ו ם ת ל ח י

יזכור עם ישראל את הנשמות הטהורות של בניו ובנותיו:

שניאור שפושניק
אהרן שר
דבורה דרבנר
בנימין מונטר
שרף
שרה ציזיק
מוקר
יוסף טרומפלדור

הנאמנים והאמיצים, אנשי העבודה והשלום, אשר הלכו מאחרי המחרשה
ויתרפו נפשם על כבוד ישראל ועל אדמת ישראל.
יזכור ישראל ויתברך בזרעו ויאבל על זיו העלומים וחמדת הגבורה
וקדושת הרצון ומסירות הנפש אשר נספו במערכה הכבדה.
אל ישקוט ואל ינחם ואל יפוג האבל עד בוא יום בו ישוב ישראל
וגאל אדמתו השדודה.

* * *

„מדור לדור לא נשפך טהור מדם חורשי תלחי". אך לא כמורדים
גואשים ולא כטרופי אינקויזיציה מתים בארץ חורשים ומגינים. תוגת מותם
היא תוגת שאול ויונתן אשר יסדו את חירות ישראל. בחייהם וגם במותם
הם אומרים לנו: נחמו נחמו עמי.

ברל כצנלסון

מושגי היסוד של המדיניות הצבאית ב"תקופה האטומית"

משהרעים הדן של ההתפוצצויות האטום הראשונות — בהירושימה ונגאסקי — נכנס העולם לתקופה של מושגים מדיניים, צבאיים וסוציאליים חדשים מיסודם. במאמר, אשר חלקו הראשון מובא כאן, מנתח הפרופיסור ברנרד ברודי את שינויי הערכים ובדרך של הקשים שבהגיון — ומתוך ביטחה שפרט לדרך התגמול, בחינת "אטום תחת אטום", לא תיתכן התגוננות יעילה בפני פצצות האטום — מגיע הוא לכלל מסקנה, כי יותר משעשויה פצצת האטום לסכן את שלום העולם עשויה היא (מחוטר וודאות בנצחון ומן הודאות בחורבן שיהא חלקם של המנצחים), לכבוש את יצר המלחמה.

בתנאים ששררו לפני בוא הפצצה האטומית, אפשר היה לצפות ולשער כי צרכיה של ההגנה האוירית לא יפגרו אחרי אמצעי ההתקפה, ואף יעלו עליהם. אכן, גם בעבר העמידו הרקיטות ארוכות-הטווח את מערכת ההגנה בפני בעיה; שדומה ואין לה פתרון; אך קחירן העצום לכל יחידה, היה גבוה מדי לגבי כלי-נשק כאלה. העשויים להחטיא את המטרה ויפים למהלומה אחת בלבד. אשר למפציצים — הרי ניתן להשתמש כנגדם במטוסי-הקרב והתותחים האנטי-מטוסיים שימוש יעיל ביותר. כנגד ההתקדמות שבמהירותם ו"כושר-הגבהתם" של המטוסים מכל הסוגים, העשויים ברובם לשרת את התוקף — היתה שקולה, פחות או יותר, הקידמה הטכנית בשטחים אחרים, שבהם, בחשבון הסופי, היא עשויה יותר לסייע בידי המתגונן (בילוש אחר מטוסים וגילוי נתיבם בעזרת ה"ראדאר"; פגזי "פתילת-סמוכין", המתפוצצים בקירבת המטרה, גם בלי לפגוע בה ממש, אך בטווח המסכן את המטרה בריסיסים או הדף-אויירי, ועוד כיוצא באלה).

על כל פנים — אפשר היה לדמות שבמלחמה עתידה בין מעצמות גדולות השגת תכלית מכרעת בדרך של "הפצצה איסטרטגית" תהיה מותנית ברישומם המצטבר והולך של מאמצי הרעשה ממושכים; ומאמצי-ההפצצה-כאלה אף הם יהיו תלויים בתוצאות של מערכות-אוייר, ואף של מסעות-מלחמה שלמים לרכישת הריבונות באוייר. ובין כה וכה — אם יש לראות את המלחמה האחרונה כדוגמה ואבטיפוס — תוספנה הצורות הישנות של אורח-המלחמה, ביבשה ובים, להשפיע השפעה רבת-משקל לא רק על ההכרעה הסופית, אלא אף על יעילותה של ההפצצה-האיסטרטגית עצמה. ומאידך — גם ההפצצה האיסטרטגית, (כמו שהיה, ללא-ספק, במסע נגד גרמניה), תשפיע את השפעתה על תוצאות המאבק, או תקבע את גורלו, בעיקר ע"י רישומיה במסעות-הקרקע.

השינויים שבאו עם פצצת האטום

ואילו עתה נראה, שהפצצה האטומית מוחקת את תמונת-הדברים המתוארת לעיל; וזה, קודם כל, משום שעצמת-ההרס הכבירה שלה מן ההכרח שתקצר לאין-

ערוך את הזמן הדרוש להשגת התוצאות שניתן להפיקן תוך הפצצה איסטרטגית — והלא אין עוד טעם לויכוח על ערכה המכריע של זו. האמת היא כי השינוי העיקרי שהוללה הפצצה האטומית איננו, בראש ובראשונה, בכך שהיא תעשה את המלחמה לאכזרית ואלימה יותר — הלא יכולה עיר ליהרס עדי-היסוד, באותה תכליתיות עצמה, ע"י ט.נ.ט. ופצצות-תבערה—אלא בכך שהיא תרפו את גילוי האלימות במושגים של זמן, אותו עולם, שהתרגל להגות באימה על מלחמות הנמשכות ארבע או חמש שנים — נבעת היום מהסיכוי, שמלחמות-העתיד תימשכנה ימים אחדים בלבד.

אחת מתולדותיו של שינוי כזה תתבטא בכך, שאחוז האבידות ב"י אדם יגדל בהרבה אפילו ביחס לאותו ההרס החמרי, העצום מכל הידוע עד כה, שייגרם במלחמות העתיד. כי אין לדמות את הבעיה, כיצד להזעיק בעוד מועד את האוכלוסייה של כרך גדול ולאפשר ע"י כך את השימוש במקלטים, עת שלהחרבת אותו כרך נדרשים מאמציו המרוכזים של כוח-אוויר גדול — לבעיה המתעוררת כשקיבולת זו יכולה להיעשות ע"י מטוסים מועטים, הטסים בגובה רב ביותר. יתר על כן, יש להטיל ספק רב באפשרות לבנות מקלטים הראויים לעמוד בפני הפצצה האטומית, אם נזכור שפצצת-הנסיון בניו-מכסיקו, שפוצצה בגובה של יותר ממאה רגל מעל פני הקרקע, גרמה בכל זאת לרעידות-אדמה חזקות, מסוג שלא נודע עד כה, שנמשכו למעלה מ-20 שניות, אף בעיה זו בלבד, של איוורור מקלטים עמוקים — שיהא צורך באטימתם בפני גזים רדיו-אקטיביים במידה מסוימת — אנשי-מדע רבים אינם רואים לה כל פתרון, כמעט. נראה אפוא, שהדרך היחידה להבטיח את חייהם של שוכני הכרכים היא לפנותם לחלוטין מעריהם בתקופות משבר הרוח-הסכנה, אך גם תכנית מעין זו היתה גוררת אחריה כמה בעיות ללא פתרונים, כמעט.

היש סיכויים להגנה בפני האטום?

האם כדאי, אפוא, בכלל לדון ב"מדיניות-צבאית" (היינו — במערכת האמצעים שמכינים לעת-מלחמה) כבעלת ערך כלשהו בתקופת הפצצה האטומית? רבים האנשים המשכילים שיענו כי אכן אין הדבר כדאי. התרכזותם הגלהבת והאכסלוזיבית של אילו אנשי-מדע ואחרים בהצעות של "הגמוניה עולמית" וכדומה — כשהנמקותיהם מושתתות על הבסיס של "נלא...", שאינו מניח כל מקום לשאול לאפשרויות ההגשמה — מעידה על עומק הכרתם, שאין עוד כל תועלת באותם אמצעי השמירה על הבטחון, שסיפקה העצמה הצבאית בעבר. שכן אם עלולות ערינו להימחות בין-יום, אם אין כל יסוד הגיוני לקוות להתפתחותם של אמצעי-התגוננות בפני הפצצה, אם כל המעצמות הגדולות נמצאות כבר עתה זו בטווח-ההלהם של זו, אם אפילו יתרון ניכר במספר המטוסים והפצצות אינו מקנה לך כל בטחון של ממש — מה התועלת עוד בצבאות וציים גדולים? הרי, אם לא נוכל להלום תחילה, ולחסל את האיום לפני שנתגלם בפועל ממש

— דבר. שחוקת מדינתנו! נראית כאוסרת אותו — גזירה שנאכד בהתקפת השמד, בלא שנספיק אפילו לגייס את כוחות ההתנגדות שלנו.

אפתעה ותגמול

אמנות-אומן, שהפצצה מהוה בייצור מכשירים תוקפניים ביכרת במיוחד בקרב אנשי-המדע שפיתחוה. מכירים הם את הפצצה ואת כוחה. וכן יודעים הם את התחומים ליכולתם הם עצמם, כ"מחוללי-נסים". משום כך, ספקנים הם הרבה יותר מקציני-צבא והדיוטות לרוב, בנוגע ליכולתם ליצור את המכשיר שיטול מהפצצה את עוקץ-אימיה. אחד הגדולים שבהם, פרופיסור ג'. רוברט אופנהיימר, ביטא דעה נמרצת למדי בענין זה:

"הדוגמה לשימוש בכלי נשק אטומי ניתנה בהירושימה. אלה הם כלי תוקפנות. אפתעה והטלת אימה. יתכן שאם ישוּבו להשתמש בהם באחד הימים, יפעילום באלפים, ואולי ברבבות; אופן הטלתם עשוי להשתנות, ויתכן, שישקף חישובי אפשרויות חדשות של הכשלה; יתכן שהאיסטריטגיה של השימוש בהן תשתנה מזו שנקטו כלפי אויב, שכבר נוצח, בעצם (ב-1945 — המערכת). על כל פנים, הרי זה נשק של תוקפנים; ויסודות האפתעה והטלת-האימה הריהם חלק בלתי-נפרד ממנו, ממש כגרעיני-האטום הפרידים."

אמיתות דבריו של פרופיסור אופנהיימר מותנית בהנחה אחת, שחשיבות חיונית לה, אף כי לא הגיעה לידי ביטוי: והיא, שהאומה האומרת לפתוח בהתקפה, לא תראה טעם לחשוש לתגמול, ברם, אם היא עליה לחשוש לתגמול, לא תמצא אלא נחמה פורתא בעובדה, שהרסה את ערי היריב שעות מספר — ואפילו ימים מספר — לפני שתחרבנה עריה היא. אכן יכולה היא להתחיל בפניו עריה בעת ובעונה אחת עם ההתקפה על ערי האויב (אם תקדים לעשות זאת, יתכן שהיריב אף הוא יעשה מיד כמוה!) ולהשאיר על ידי כך לתגמולין ערים ריקות מאדם. אך גם הצלחתה של תחבולה כזאת תהיה תלויה בשעות שבין הפגיעה לבין הפגיעה-שכנגד. וודאי שהפינוי לא יציל את מערד-הציוד הגשמי העצום המרוכז בערים, שבלעדיו אין לקיים את חיי כלל-האומה לאורך ימים. יתכן איפוא, שנמצא, כי חשיבותו של גורם האפתעה פחותה היא מן המשוער בדרך כלל.

אם אין המדינה התוקפנית פטורה מן החשש לתגמול — הרי תמצא למדה, שאפילו תהיה היא המנצחת, הרי ההרס החמרי שייגרם לה יהא גדול לאין-ערוך ממה שנגרם מעולם לאומה מנוצחת. במסיכות אלו אין שום נצחון, ואפילו אילו היה מובטח מראש — ומעולם אין הוא מובטח מראש — שוה במחירו. ואין זה הכרח, שסכנת-התגמול תהא ודאית במאה אחוז; די שיהיו לכך סיכויים של ממש, או שתהיה אמונה בסיכויים של ממש. הצפייה לבאות חשובה יותר, מן הבאות.

הטענה כי ייתכן, שקרבן ההתקפה לא ידע מאין באו הפצצות, היא נואלת מדי, ואינה ראויה לתשובה כמעט. אולם הואיל והשמיעוה כה תכופות אנשים,

(1) הכוונה לארה"ב של אמריקה, בה רק הקונגרס רשאי להכריז מלחמה. — המערכת.

הידועים בדרך כלל בשיקול-דעתם האחראי, אין לזלזל בה לחלוטין. אמנם אפשר לדמות, שאיתורם הגיאוגרפי של מקומות שיגור הרקטות מרחיקות-הטווח יהיה מן הנמנע במשך זמן-מה, — אף כי אין זה מתקבל על הדעת ביותר; אך ודאי אין לשער שוהותו של המתקיף תישאר בגדר סוד בזמננו. תכופות הובע החשש שהנה ארצך עלולה להיתקף פתאום, בתקופה הנראית כימי שלום יציב — אך חשש זה לא נתממש מעולם, על כל פנים, — במשך מאה וחמשים השנים האחרונות. ככל שהטכניקה המתקדמת עושה את המלחמה איזמה יותר, כן היא מתנה, יותר ויותר, את ההחלטה לפתוח בה בהכשרה פסיכולוגית מדוקדקת. אין לך במדיניות הבינלאומית של ימינו הרבה דברים ודאיים יותר מהעובדה, שכיום הזה לא יתכן מעשה-התקפה בלא תקופה-קודמת של איבה מסוג, שאופיו החמור ברור מאליו. וזהותו של היריב העיקרי תהיה בלתי-מפוקפקת ביחוד בתקופתנו זאת, המונה רק שתיים או שלוש מעצמות ממדרגה ראשונה. למעשה, כפי שכבר הודגש בשעתו, הרי מאז-הכוחות הנוכחי, ה"דו-קטבי", הוא מסוכן כל כך דוקא משום שאין בו ספק בקביעת זהותו של היריב הראשי.

לאשרנו, מועטת הנטייה להאמין בכך, שהפצצה האטומית — בעצם קיומה ומשמעותה האיזמה — "מוציאה את המלחמה מגדר האפשרי". גם בלעדי הפצצה היו מסיבות המלחמה החדשה צריכות לשמש מניעה מספקת — אך הוכח שאין הדבר כך. אם יותן להשתמש בפצצה האטומית בלי חשש לתגמול ניכר באותו נשק עצמו — ודאי עתידה היא רק לעודד את התוקפנות. הרי איפוא, טעם נוסף לכך, שאם יהיה הכרח בשיתוף הבעלות על הפצצה, ינקטו כל הצעדים להבטחת סידורים, שיקבעו במידת האפשרות את הודאות, שכנגד התוקפן המשתמש בפצצה ישתמשו באותו נשק עצמו.

התשמש פצצת-האטום מעצור פסיכולוגי למלחמה?

אם ייעשו סידורים כאלה — הרי זה בגדר ודאות, שבסופו של דבר תהיה הפצצה מעצור פסיכולוגי רב-כוח לכל תוקפנות. כי, באופן יחסי, אין זה מעלה או מוריד הרבה, אם למעצמה אחת יותר פצצות מאשר ליריבה, ואם עשתה הכנות מושלמות יותר להתגוננות בפניהן. כי בין כך ובין כך, עתידה היא לשאת בחורבן-בל-ישוער של חיים ורכוש. ידוע, שבשנות השלושים למאה זו היתה הרגשת הבחילה שבמלחמה עמוקה יותר — וקרוב לודאי, אף כללית יותר — מאשר בכל תקופה אחרת בדברי הימים. במסיבות אלו — לא ייתכן טיפוחה של מלחמה חדשה אלא במצב, בו תצטרף למציאותם של דיקטטורים משוללי כל מידת אחריות, גם אמונה, שתאז רווחת ביניהם ובין אנשי מותיהם הראשיים שהתוקפנות עתידה להצליח ותעלה בזול גם יחד. גם בעתיד אין להוציא מן הכלל, במסגרת הקיימת של המדיניות הבינלאומית, את האפשרות שאנשים מופקרים או נעדרי-אחריות ישובו ויעלו לשלטון כמעצמות אדירות. אולם דומה, שאפשר יהיה לעקור — אם לא מלב שליטים מטורפים, הרי לפחות מלב תומכיהם הצבאיים, — אותה השגה, שהתוקפנות תעלה בזול.

הילכך, הצעד הראשון והחינוכי ביותר בכל תכנית-בטחון אמריקאית לתקופת הפצצה האטומיות הוא לנקוט אמצעים כדי להבטיח לעצמנו, למקרה התקפה, את האפשרות להשיב עליה מידה כנגד מידה. באמרי זאת, איני מהרהר כרגע בכך, מי ינצח במלחמה הבאה, בה ישתמשו בפצצות אטומיות. עד היום היה תפקידו העיקרי של מנגנונו הצבאי לנצח במלחמות. ואילו מכאן ואילך, מן הדין שתכליתו העיקרית תהיה — מניעתן של אלו. כמעט שאין להעלות על הדעת כל תכלית מועילה אחרת.

אף אין לכותב ענין מיוחד בשאלה, אם ערובה זו לתגמול תהא מושתתת על כוח לאומי, או בינלאומי. אכן, אי אתה יכול להתעלם מעובדה ברורה אחת: בתקופה הקרובה ביותר, עלינו לתכנן את תכניותינו תוך ידיעה, שקיים הבדל עצום בין מה שאומה יכולה לעשות בביתה, לפי בחירתה ויזמתה היא, — ובין מה שיש ביכולתה לעשות לגבי תכניות המותנות בהסכם עם אומות אחרות. עם זה אסור, כמובן, שמדיניותנו הפנימית בענין הפצצה האטומית והגנתנו הלאומית בכללה, תהיה מסוג העשוי לסתור מלכתחילה הזדמנויות של ממש להשגת הסכמי-בטחון עולמיים ראויים לשמם. הרי זה תנאי חשוב העשוי לשמש סייג ניכר בפעולותינו.

גורלן של מדינות קטנות

אי-אלה אמצעים להגנה בינלאומית על אותן מדינות, שאינן יכולות להגן על עצמן, יהיו עוד הכרח בעתיד, כאשר היו בעבר. נשמעה, בין השאר, הטענה, שבאם יהיו להן, למעצמות בינוניות או קטנות, פצצות-אטומיות, הרי שתוחזר להן ע"י כך יכולתן לעמוד עמידת-ימש בפני תוקפנות שכנותיהן אדירות-היכולת, שבלעדי כך כבר גיטלה מהן כמעט. הרי זו, כמובן, השערה מענינת, אך בהכרח תישאר בבחינת "תיקו". אמנם נכון הדבר, שמדינה קטנה, גם בהודותה שאינה מסוגלת לנצח במלחמה נגד אויב חזק ממנה, יכולה בכל זאת לאיים עליו בפצצה אטומית, בתורת מכשיר-של-עונשין, באם יפלוש לתוכה. אך כנגד זה נכון, שמעצמה אדירה תוקפנית יכולה אף היא לאיים איזמים שכנגד, לגבי הנוהג שתנהג בכבשה אותה ארץ שהשתמשה נגדה בפצצות האטומיות. קשה לכותב הטורים להעלות על דעתו שמעצמה קטנה תעזי לאיים בהפעלת הפצצה על שכן אדיר, שודאי יפשוט עליה במהרה משתחלנה פעולות-האיבה. אדרבא, מתקבל על הדעת הרבה יותר שדוגמתה של דניה במלחמת-העולם השניה תמצא לה מחקים לרוב במלחמת-עולם שלישית, כי התוקפן לא יעלה על דעתו ל"אטם" (מלשון — "אטום") עיר התפוסה בידי גייסותיו הוא; ואלו הצד הלוחם שכנגד יפקס הרבה בטרם ישמיד באמצעות נשק כלי-כך נטול הבחנה את עריה של מדינה ידידותית, התפוסה בידי אויב.

בטחונן של מדינות כגון אלו הכרח שיהא תלוי בו, בחשבון הסופי, גם בטחוננו אנו. ואולם — רק מעצמה גדולה, שנקטה את האמצעים הדרושים, כדי לצמצם את סכנות היפגעותה הישירה בהתקפת הפצצה האטומית, תוכל להגיש את

העזרה הדרושה לזולתה. צמצומה של סכנת-ההיפגעות הוא על כל פנים, אחת הדרכים הממשיות לצמצום היצירה הרע של תוקפנים-בכוח. ואם המציאות הטכנית גרמה, שצמצומה של סכנת ההיפגעות מזדהה, במידה מרובה, עם השמירה על כוח-ההלם — הרי זו עובדה, שיש להביאה בחשבון. בנסיבות אלה הרי כל אמצעים מבפנים, שתהא בהם משום ערובה יעילה לשמירתו של כוח-ההלם כזה במקרה התקפה, עשויים לתרום תרומתם לבסיס מוצק יותר להפעלתה של מערכת-בטחון בינלאומית.

הסכנה של פצצות-אטום ברשות-יחיד

יש לבדוק איפוא את כל המצבים האפשריים, שבהם עלולים חששות התוקפן מפני התגמול להצטמצם כדי מינימום, ולחפש דרכים למנוע בעד התהוותם. ראש וראשון לאלה, והוא הברור ביותר, הוא המצב בו יש לתוקפן מונופולין על הפצצות. כיום הוה, המונופולין הוא בידי ארצות-הברית, אך זו סומכת על המוניטין שיצאו לה כמדינה שוחרת שלום וכן — ודומה שדבר זה עושה רושם רב עוד יותר — על עייפותה ממלחמה. הברורה לעין-כל, כדי להפיג את דאגתן של מעצמות אחרות, על כל פנים, מצב זה, המיוחד במינו, ודאי לא יאריך ימים. דומה, שלא תתואר התחדשותו של מצב-המונופולין בעתיד אלא במקרה שהסכם פיקוח בין-לאומי למניעה קפדנית של ייצור הפצצות האטומיות, יופר ע"י מעצמה אחת, בסתר או בגלוי. אכן יש להודות, שהתחמקות, או הפרה, כזאת עלולה להתרחש לאו דוקא מתוך מזימות תוקפניות. מקורה עלול להיות, בפשטות, הפחד שמא אומות אחרות נוהגות כך, והשאיפה לבטחון-יתר. לכל צרה שלא תבוא, אף על פי כן, עשוי מונופולין נסתר כזה להמיט שואה איומה ביותר על העולם, מבחינת שלומו ובטחונו. מוצדקת איפוא בהחלט הדרישה, שכל שיטה של פיקוח או איסור בינלאומי על ייצור הפצצות תכיל ערובות המבטיחות יעילות של מאה אחוז, למעשה.

דרכי הטלתה של פצצת אטום

עלינו לקבוע, שהשימוש בסוכנים חשאיים להטמנת פצצות בכל הערים הראשיות של הארץ שנועדה לקרבן — חוץ מערי-הנמלים, הנוחות לגישת אניות זרות — היא שיטת התקפה, שספק רב אם תתקבל על התוקפן, אך עם זאת, — במידה שאפשרות הטמנת פצצות בדרך זו מתקבלת על הדעת, שמע מיניה, שהצד האחד עלול ליכות, עוד לפני תחילת פעולות האיבה, ביתרון עצום בענין עריכת פצצותיו והכנתן לפעולה. מובן, שגם יתרון כזה עדיין אין בו משום ערובה מוחלטת בפני תגמול, — אלא אם כן ילווה יתרון זה שב"עריכה" מוקדמת גם יתרון ניכר בהכנה הפסיכולוגית לקראת התגוננות. אך ברור גם זה, שמעמדן היחסי של שתי מעצמות, מבחינת יכולתן להשתמש בפצצה האטומית, תלוי לא רק במספר הפצצות שבידי כל אחת מהן, אלא גם בהמון תנאים אחרים; וביניהם — מצבה של כל אחת מהן מבחינת האפשרויות של "עריכת" פצצותיהן והכנה הפסיכולוגית נגד ההתקפה.

אחד החשובים שבתנאים אלה נוגע למעמדן היחסי של המעצמות היריבות בהתפתחות הטכנית, וביחוד בהתפתחות כלי-הנוע לנשיאת הפצצות. כיום, המכשיר היחיד המשמש להפצצה במרחקים שלמעלה ממאתים מיל הוא המטוס (עם חבר עובדים או בלעדין). רקיטה הנתונה לפיקוח, שתהא מסוגלה להגיע לטוח של אלפי מילין, עדיין ענין הוא לעתיד לבוא. מנסיון המלחמה שעברה נמצאנו למדים, שבדרך כלל עלול אף כוח אוירי נחות-דרגא לפרוץ את מערכת ההגנה האוירית של יריבו, באם הוא מוכן לשאת אבידות מרובות. ואולם אותו נסיון עצמו מוכיח גם זאת, שעדיפותו של הצד האחד, — בכמות ובאיכות, הן בהתקפה אוירית והן בהתגוננות — יכולה לעלות במידה כזו, שתאפשר לו לשוטט, באין מפריע, כמעט, מעל לשטחי האויב, ובה בשעה לסגור את ארצו הוא במידה רבה — אף כי לא שלמה — בפני התפרצויותיו של אותו האויב, והנה אף כי דומה, שערכם של הבדלי-כוחות מסוג זה יפחת במלחמת הפצצות האטומיות לעומת העבר — הרי גם במעט ההפרש, שיישאר אין לולול, בשום פנים², זאילו במידה שהתפתחות הרקטיות תלך ותשים לאל הבדלים כאלה בכוח-ההתקפה, אין הדעת נותנת, שהתפתחות זו תתקדם בצעדים שווים בכל המעצמות הגדולות. אחת — או אחדות מאלה יעברו בהרבה את האחרים; ודבר זה תלוי לא רק בדרגת הכשרון המדעי וההנדסי העומד לרשותה של כל מדינה, אלא גם בשיעור המאמץ, שממשלתה מזרימה לתוך צינורותיו של מעשה-הפיתוח כזה. על כל פנים, האפשרויות, שהמעצמה האחת תתקדם התקדמות-רבתי על פני חברותיה בשימוש התכליתי בפצצה האטומית, — קשורות קשר בל ינתק בהתפתחות הטכנית של כלי-הנוע — לפחות עד שתושג רמה מסוימת, משותפת לכולם, שממנה והלאה אולי לא תהיה עוד חשיבות יתר לכל התפתחות נוספת.

הסתגלות למושגי אורח-מלחמה אטומי

בהמשך המאמר נדון לחד בתוצאות האפשריות של הפרשים ניכרים במידת ריכוז או פיזורן של האוכלוסיות והתעשיות של אומות יריבות, אך מן הראוי להזכיר במקום זה בחינה אחת של אותה הבעיה, ביחוד עד כמה שהיא נוגעת לארצות-הברית: כשמתרכזים בעיר אחת לא רק המוסדות העיקריים של הממשלה הלאומית אלא גם כל מנגנון-הביצוע שלה, לרבות כל המיועדים לנשיאות, לפי התור שקבע החוק, וכן הרשויות הצבאיות העליונות, אף כי ספק הוא, אם יוכל תוקפן לסמוך

2) בטרם נוכל לראות איזו מערכת-התגוננות בפני פצצות אטומיות כיעילה, מן הדין הוא "שסיכול ההתקפה על שטח-מטרות מסוים יהא מלא". ההדגשה באותה הגדרה היא לגבי שטח-מטרות מסוים ומוגבל, כעיר קטנה או בינונית. ברור הדבר כי אין להשתמש באמזת-מידה מוחלטת כאלה לגבי אומה שלמה, וערים רבות לה, אכן, גם המינימום הנדרש לה, התגוננות יעילה במידה מתקבלת על הדעת" לגבי אומה שלמה כזאת יהיה גבוה בהרבה מן הדרוש במקרה התגוננות בפני פצצות-ט.נ.ט. רגילות, אך ודאי שאין לו להגיע למאת-האחוז של סיכול ההתקפה. ואין במשמעות הדברים הרבה יותר מזה, שאומה שלמה יכולה לספוג יותר פצצות מאשר עיר בודדת.

על כך שישמיד במהלומה אחת את כל האנשים המסוגלים ליטול בידיהם את ההנהגה לעת משבר, הרי יתכן — באם לא תוגבר בינתים בהרבה מידת פיזוריה של ההנהגה הלאומית לעומת זו הקיימת כעת — שפצצה אחת תגרום נזק מספיק כדי לחולל אנדרלמוסיה גמורה בשעת גיוס הכוחות לעמידה בשער.

מובן מאביו, שמידות החרדה מפני תוצאות הפצצה, שעלולות לגלות הממשלות ואוכלוסיות של מדינות שונות, לא תהיינה שוות. אפשר אולי לטעון, שמדינה טוטליטרית תהיה מוכנה יותר ממדינה דמוקרטית לראות בחורבן עריה ובלבד שלא להיכנע בענין פוליטי מכריע. אולם אין להגזים בערך התוצאה הפוליטית הממשית של הפרש כזה — אף אם נניח שהוא קיים בכלל (דבר, המוטל בספק). כי בשום מקרה מן המקרים האלה לא יתכן, שהפתד בפני תוצאות ההתקפה בפצצות-אטומיות מועט יהיה, חשובה יותר היא האפשרות המתקבלת על הדעת, שמדינות טוטליטריות מסוגלות, הרבה יותר ממדינות דמוקרטיות, לכפות על אוכלוסיותיהן אותן התנועות ההמוניות של עמים ותעשיות, הדרושות לפיזור הריכוזים העירוניים.

מצב מסוכן מאין כמוהו, באומה כשלנו, עלול לנבוע לא רק מאי-הצלחתם של המנהיגים הפוליטיים אלא, ביחוד, של הרשויות הצבאיות, לסגל את מחשבתם ותיכונם לפצצה האטומית. האפשרות של התהוות מצב כזה בארצות-הברית היא ממשית מאוד ורצינית מאוד. מודעת הדוגמה של המטה הכללי הצרפתי, שלא ידע לסגל עצמו מלכתחילה לאורח-המלחמה שהיה עתיד להשתרר ב-1940. פחות מזה ידועות דוגמאות אחרות, שהן קרובות יותר אלינו. עד עת היכתב דברים אלה עדיין לא הוכרה בכל החקירות וגבית-העדויות על האסון ב"נמל-הפנינים" העובדה, הנוגעת לענין ודאי לא פחות מכל העובדות האחרות, שאניותינו היו, למעשה, נטולות כל אמצעי הגנה נגד מטוסים, על כל פנים, בהשוואה למה שנחשב רק כעבור שנתים בלבד להכרחי — כשלפי אומדנת ראש לשכת-הציוד של הצי אן, הוכפלה היעילות האנטי-מטוסית של אניות-המערכה שלנו מהסוג הישן לא פחות מאשר פי מאה. השכלול הזה, רובו לא בא אלא למלא פרצים שהזנחו בעבר. אותם האדמירלים שבילו כה הרבה מהשעות בהן לא היו אחוזי תנומות, בהכחשות להנחה שהאוירון מהוה איום רציני לאניות-המערכה — לא נקטו מעולם את הצעדים הראשוניים הדרושים כדי לאמת את דעותיהם: הוה אומר, לא דאגו לצייד את אניותיהם במכסימום האפשרי של התותחים האנטי-מטוסיים הטובים ביותר; שהיו בעין.

יהיו אשר יהיו השינויים המסוימים, שמצב זה מחייב — ברור, שהרשויות הצבאיות שלנו יצטרכו להטריח את עצמם — במידה לא ידועה עד כה — ולהעביר תחת שבט הבקורת את המושגים הצבאיים שירשו מן העבר. ודבר זה לא יהיה קל ביותר; מן הדין, שיהיו מוכנים להשליך אחר גום, כדבר שאולי אין לו עוד שייכות לענין, את הנסיון שנרכש במאמצים כה רבים וקשים במלחמה שעברה, שבכללו של דבר, היה סיכום הישגיהם בה מזהיר למדי.

עד עתה לא היו עדיין שום סימנים גלויים שיעירו, כי הרשויות הצבאיות באמריקה החלו באמת לחשוב במושגים של אורח-מלחמה אטומי. המבחן, שבושר תוך תרועות רמות לקיץ 1946, תוך הצגת תשעים ושבע אניות בפני פגיעת-ההדף של פצצות אטומיות — מאשר במידת-מה את הרושם הזה. יש לשער שהמבחן נועד בעיקר להערכת יעילות ההגנה שבדרך הפיזור הטקטי — שכן אין לפקפק הרבה בתוצאות התפוצצות פצצה מקרוב לגבי כל ספינה בודדת. אף כי מבחינים כאלה מאלפים בלי ספק, יש לדעת מלכתחילה, שאין בהם כדי ליתן תשובה לבעיה היסודית, בדבר התועלת שבעצמת-ציים לעתיד לבוא.

אניות בים על כל פנים, אינן עלולות לשמש מטרות צבאיות מגרות ביותר להתקפה בפצצות אטומיות. יכולתן להתפור הופכת אותן למטרות קרובות לבזוז כשם שהן רחוקות מפגיעה, בשביל פצצות בעלות עצמה כה מרוכזת, וכה יקרות המציאות. ניידותן אינה מאפשרת, כמעט, את הפגיעה בהן ברקטות-ענק מרחיקות-טווח; והאניות, של צי ארה"ב על כל פנים, הוכיחו שהן מסוגלות — בעזרת כוחן האוירי שלהן עצמן — לגרום אבידות כבדות למטוסי אויב המתאמצים להתקרב אליהן. אך השאלה של מידת בטחונן הן, אינה עיקר מעתה, כי עדיין יתכן שינטל מהציים כל טעם לקיומם, אפילו אם הם עצמם ישארו מתוסנים לחלוטין.

אומה, שאיבדה את מרבית עריה הגדולות, וע"י כך — גם את מרבית מנגנונה התעשייתי — יתכן שלא יהיה לה עוד צורך רב בצי אחת המטרות העיקריות שלשמן קיים הצי היא להגן על התעבורה הימית, המביאה לתעשיית הארץ את חמרי-הגלם הדרושים לה ומוציאה את המוצרים המוגמרים שלה אל קווי-החזית. יתר על כן — אם יאבד המנגנון התעשייתי הלאומי שעמד לשרותו — עלול הצי להימצא בלי האמצעים לתיפקודו. קיצורו של דבר: הבעיות האיסטרטגיות שהוצגו עם בוא הפצצה האטומית חורגות אל מעבר לכל השאלות הטקטיות; ואין ספק, שהמבחן של 1946, והמחלוקת שאין להימנע ממנה בעקבותיו, רק יסייעו לערפל בעית-יסוד זו.

חֲכֵמַת הַתְּכָנִית הַיָּא לְתַקְדִּים אֶת קִשְׁי הַהִנְשָׁמָה.

מִרְקִי דֵה וִוְכֵנְרֵג

אֵימוֹן מִדְרִיכֵי צָבָא

בין הבעיות שנחשדו בבריטניה עם חידושו של הצבא האזרחי — הוא החיל המתנדב, שאנשיו מוסיפים לעסוק במלאכתם היום-יומית, ומקדישים לאימונים שעות מספר בשבוע וימיו שבת, — אחת הנכבדות היא בעיני שיפור דרכי ההדרכה, למען נצול יעיל של זמן-אימוניו הקצר של החייל-האזרח.

ההעלאות בשיעור השכר של כל הדרגות בצבא, שהודיעו עליהן זה מקרוב, הנו בבחינת הודאה — שאיחרה קצת לבוא — בעובדה, שהחייל היעיל של ימינו הוא בעל-מקצוע וראוי אפוא לקבל שכר של בעל-מקצוע, תפקידים של אלה האחרים לאימון האישי הציבילי עד היותו לחייל בעל-מקצוע, תפקיד כפוי טובה היה, אפילו לפני המלחמה, כשרוב החיילים בילו שבע שנים בשירות; כי עם בוא שעתו של החייל להיות בעל-מקצוע בר-סמכא, באמת, מצא את עצמו שוב מחוץ לצבא, אשר לחייל-האזרח, הרי יקשה עוד התפקיד לעשותו חייל בעל-מקצוע בזמן הקצר המוקצה לכך, אם יש בדעתנו לבצע תפקיד זה, בכלל, הרי חייבים להשתמש בשיטות-ההדרכה היעילות ביותר.

השאלה היא, אם קיימת אפשרות לשפר את שיטות-ההדרכה, ולשאלה זו הנני להשיב ב"הן" מוחלט. יש להודות שבמשך המלחמה נעשו שיפורים גדולים בכיוון זה. החידושים שהוכנסו לאימוני-השדה, היו נועזים ורבי-דמיון, והם שהביאו לידי כך, ש"ביום-הדין" (1) הועלה בחופי יבשת אירופה צבא, שהיה אולי המאומן והמצויד ביותר, שהעמידה בריטניה במערכה, מעולם.

מטרת המאמר הזה היא עם כל זאת, לעורר תשומת לב לכמה ליקויים בשיטות ההדרכה, שהם ברורים ביותר לכל מורה מומחה ובעל נסיון.

יש לו לחייל מודרני כה הרבה ללמוד, ותמיד כה מעט שעות לכך, שמוריו — קצינים וסמלים — חייבים להתמחות מאוד במלאכת ההוראה, אין זה דורש אלא מעט עיון, כדי להיכחש, שקצין או סמל שלא התמחה במלאכה זו, תקצר ידו באופן רציני מאוד בתפקיד זה. הלגס-קורפורל שמלמד את השימוש במקלע ברך במרכז אימונים למתחילים, הסמל המלמד את עקרונות הראדאר, והקצין המלמד טקטיקה באקדמיה הצבאית, הנם כולם, כל אחד לפי דרכו, מורי בתי-אולפנה צבאיים. אפילו קצין שאין הוא עצמו מורה הוראה, נושא, בדרך כלל, באחריות, לכך, שיובטח השימוש בשיטות מתוקנות, ומכל מקום ודאי רצוי הדבר, שקצין מפקד יהיה מסוגל להבחין בין הדרכה טובה ורעה, נראה אפוא מן ההגיון להציע, שיסוד חשוב באימונו המוקדם של קצין או סמל, תהיה הדרכה מדוקדקת במלאכת ההוראה.

לפני המלחמה, נודע סידור קבוע, שלפיו הוטל על קצינים ממונים לתפקידים

(1) במקור D-Day — היינו הכינוי ליום הפלישה לנורמנדיה — המערכת.

כ- R.M.A. (2) ו- R.M.C. (3) לשמרו במשך זמן קצר שיעורים בעקרונות ההוראה ושיטותיה בכתלי בית-המדרש הצבאי לחינוך, לפני כניסתם לתפקידיהם. בשיעורים קצרי-ימים אלה ניתן להשיג רק ביסוס עקרונות-היסוד, שעליהם מושתתת הוראה מתקנת. היה זה מן הנמנע, תוך זמן זה, לעשות את הקצין מורה, אך אפשר היה לעזור לו בעצה, כיצד לערוך את נושאו ולהרצות עליהם. ליתן לו הזדמנות להפיג את "אימת-הציבור של המתחיל" וכן לגמור אומר בנפשו, האם יש לו זיקה טבעית להורות וענין בהוראה, או אין — וכך ודאי ניצלו פרחי-קצינים רבים מיסורים נפשיים, הכרוכים בשעות מעיפות של הקשבה לפלוני-אלמוני, ללא כל זיקה להוראה, ואולי אך מעט ענין בה.

עם פרוץ המלחמה ב-1939, פסקה עבודתו הרגילה של קורפוס-החינוך הצבאי, והוטלו עליו תפקידים אחרים: לא נעשה כל גסיון נוסף להשתמש באנשי קורפוס החינוך הצבאי כמומחים לשיטות הדרכה, עד לנובמבר 1942, כשבית-האולפנה הצבאי לחינוך בווייקפילד נתבקש לחדש את השיעורים בשיטות הוראה בשביל קציני-הדרכה ביחידת האימונים להכנת קצינים וכן לערוך קורסים לקציני וסמלי הדרכה ביחידות אימון לטירונים. היתה זאת עבודה, שכלתה נפש רבים מאנשי קורפוס-החינוך הצבאי לעשותה, עוד מראשית המלחמה.

בתורת מפקד בית-האולפנה האמור, במרבית התקופה בה נערכו הקורסים האלה, רואה אני זכות לעצמי להעיר אילו הערות עליהם. ניתנה להם למורי בית-האולפנה כל הזדמנות, לבקר במוסדות-אימונים מכל הסוגים. כאן היו גסיונותינו שונים, מצאנו פה ושם הוראה טובה למופת וכן הוראה גרועה במידה מבהילה.

קורסים מרכזיים למדריכים

התפקיד הראשון שהוטל עלינו, היה לערוך קורס קצר למדריכים הראשיים של יחידות-האימונים להכנת קצינים. קיבלנו עלינו תפקיד זה בחרדת-מה, בשותנו בנפשנו את הרגשתם של קצינים ותיקים אלה שנצטוו לבוא מכל חלקי הארץ, ולקבל מרותה של חבורת מלמדים! אולם, תוך כדי מעשה, הוכח שהקורס גרם קורת רוח לכל הגוגעים בדבר, ונתברר בהחלט, מהערות התלמידים מעל "הכמה החפשית" בסיום הקורס, כשביקשנו מהם ביקורת גלויה, שאמנם "קיבלו משהו" אפילו במשך קורס קצר זה.

לא היתה לך ברירה אלא להתרשם מההתלהבות הרבה של כל הקצינים האלה, ולהיטותם העזה לדעת, אם נכונה הדרכתם או לא. רובם נבחרו לתפקידים, בצדק, באשר היו להם סגולות רמות של אנשי-חיל, והם יכלו איפוא לשמש מופת לפרחי-הקצינים. במקרים מועטים מאוד בלבד, היה להם איזה אימון שהוא במלאכת ההוראה, וקרוב לודאי שהם הדריכו את פרחי הקצינים שלהם באותו אופן, בו למדו הם עצמם בעודם פרחי קצינים או תינוקות של בית רבן.

(2) האקדמיה הצבאית המלכותית לקטים לחיל המהנדסים וחיל התותחנים.
(3) בית האולפנה המלכותי לקטים של צבא הקרקע.

ערכנו רק שלושה קורסים בשביל מדריכי יחידות-האימונים להכנת קצינים, ולאחר זאת הועברנו לאימון קציני-ההדרכה ושאר דרגות מדריכים ליחידות-אימון לטירונים ויחידות-אימון של הקורפוסים. אך תמיד הרגשתי, שהיו צריכים להכשיר לנו להקדיש את כל מרצנו, ראשית, לאולפני-ההדרכה של מיניסטריון-המלחמה, שנית, לאולפני ההדרכה באזורי-הפיקוד ושלישית, לאולפני ההדרכה של הדיביויות. כי לו היו שיטות ההוראה בבת-יספר אלה נכונות, הרי היו מתפשטות במהרה בכל הצבא כולו.

הנני להביא כאן, תמצית תוכנו של כמה מן ההערות שרשמתי לי, לאחר שהקורסים למיתודיקה גמשכו זמן מה, לפי שיש בהן כדי לגלות כמה מן הליקויים בשיטות האימונים בתקופה הזאת, והן מרמזות על מצב-ענינים, העלול לשוב ולחזור על נקלה, אלא אם כן ינקטו צעדים חיוביים להשתית את סידורי האימון על בסיס נכון.

מדריכי הצבא

בשום מקרה מאלה שנודמנו לי, לא היה יסוד למתן דופי בקצין המפקד ובמדריכי היחידה, שבדרך כלל עשו במלאכה כפויית-טובה, במיטב יכולתם. לעתים קרובות עולה בזכרוני המכשלה הפיסית הרבה, זו שנכתפה על יחידות אימון, ששוכנו במטויות עזובות בלנקשיר או ביורקשיר. בבנין עמד שאון רב ואיום. אכן קודר ועגום היה הנסיון בו נתנסו האנשים בראשית דרכם הרגישה כחיילים.

רק במקרים מעטים קיבלו המדריכים אימון מספיק במלאכת ההוראה על ידי מומחים להוראת המיתודיקה, הדרושה לתפקיד כה חשוב ורב-אחריות. יחידות-אימון רבות, נפל בחלקן, בהכרה, אחוז ניכר של מדריכים בלתי-מתאימים לעתים, אף בלתי-רצויים. קיצורו של דבר: הצורך באנשים ראשונים-במעלה, באמת, לעבודה זו, לא הובן במקומות מסויימים, וחוששני, שמנהל האימון הצבאי גאלק, לעתים קרובות — על כל פנים בראשית הדברים — לקבל את הנפסלים מיחידות צבא-השדה, עד שמפקדי צבא זה החלו להבין שאין טעם להתרעם על משלוחי טירונים שלא נתאמנו כהלכה, כל עוד אין הם עצמם עוזרים למאמנים במשלוח אנשים ראויים לאיצטלה זו של מדריכים.

כמעט כל יחידות-האימונים הראשוניות הקורפוסיות לקו בחוסר תמידי במדריכים. באופן רשמי נקבעו ליחידות אימון ראשוני (מחלקה בת 30 איש) שלושה מדריכים, אולם לאחר שמספר זה נצטמצם מחמת התפקידים הנוספים הרגילים, כמו משמר וליווי, ומחמת מחלות, חופשות וכו', הרי מצאת רק לעתים רחוקות יותר משני מדריכים ל-30 איש, ולעתים קרובות מאוד — רק אחד.

המדריכים היו מלמדים, למעשה, 7 שעות ביום ולטירונים ניתנו (בצירוף האימון-הגופני) תשע שעות הדרכה ליום. אין בלבי כל ספק, שעל טירונים לא מעטים עברו שתי שעות-הלימוד האחרונות של היום, לפחות, ללא כל תועלת, כי אין לשכוח שרובם של הטירונים לא אומנו מעולם ליתן את דעתם בשלימות על משהו לשעות ארוכות בצינות. יהיה זה נושא מעניין לחוקר, לגלות, אחרי

כמה שעות מגיע אדם, בשלבים השונים של אימוניו, לנקודת הרוויה הנפשית שלו. הוטל על המדריך, אגב אורחא, להורות הלכות רובה, מקלע, כידון, רימוניד, הבחנה ואומדנת-מרחקים, אימוני-שדה וטקטיקה אלמנטרית. אולם לעתים רחוקות מצא לו שעה פנויה במשך היום, לעבור על שיעוריו ליום המחר; כן לא הוקצו במרכזי האימונים חדרים מיוחדים למדריכים לתכלית זו. איש לא ישכנעני, שאפילו טוב שבמדריכים יוכל לפעול וביעילות זמן ארוך, בתנאים כאלה. אין זה מן הנמנע שהוא ייפך במהרה למין אבטומטון שפיו מפיק מונולוגים, הרי ייזקף הדבר לזכותם של המדריכים הללו, שבכל זאת עשו במיטב יכולתם.

נקדיש מלים מספר לשיטת המונולוגים, כי בדרך כלל הרי זו השיטה שאימץ לו הצבא ושוכללה במשך מאת השנים (ואולי מאתים שנה?) האחרונות. זו היא השיטה הידועה למדריכים של הדור הקודם כ"הרצאת הפרטים" — שריד מתקופת הבערות, בה היה החייל מקבל הדרכה מועטה ביותר, והוא למד מה שלמד מפי מדריך ששינן את מערכת תרגיליו בעל פה, ולא נחשב לתלמיד חרוץ אלא אם כן הצטיין במילולו, וידע להרעים בקולו, עד שנשמעו הדיו במחוזות הסמוכים. אם כזאת תהיה מלאכת ההוראה, ותו לא, הרי ישיאך יצרך לשאול, מדוע לא נשתמש בגרמפונים ורמקולים, כדי להגיע למכלול שלימות?

לזכותם של המדריכים ייאמר, שהם הסתגלו לשיטת הוראה שכפו עליהם תנאי עבודתם. רבים מדי הקצינים, הטועים לחשוב את שלימות המלל, הבא בצירוף הדגמות "חלקות", להוראה מושלמת. אלה הן סגולות רצויות בכל מדריך, אולם בשום פנים ואופן אינן כל הסגולות, שהוא נזקק להן, היכולת לחזור במדויק על המלים של ספר הלימוד, אינה מודד למדריך טוב, ואמנם לא מעט מן המליצות הנדושות בספרים אלה, כבר בלו מיושן, ובעוד שההדגמה המדוקדקת חשובה מאוד, הרי ההוראה דורשת הרבה יותר מזה. אין מעריכים אצלנו כראוי כלל זה, שאין הוראה יעילה, אלא אם כן קיים מגע הדדי מתמיד בין מוחו של המדריך ומוחותיהם של התלמידים. כמו כן אין מבינים אצלנו כראוי, שכשרון המעשה ניתן רק למי שעושה משהו, וחמשה רגעים של מעשה כל-שהוא, שוים אולי לא פחות מ-50 רגע של דיבורים על דרך המעשה. אפשר להגיד בבטחה, שהחייל הלומד הלכות שימוש במקלע ברן, לומד ברגעים המעטים, שבהם המקלע נתון בידיו, יותר מאשר בכל שאר משך השיעור. מי שיודע להעריך עובדה זו, יעמוד מאליו על הפגם שבאימון קולקטיבי, ואף על פי כן אתה רואה כה תכופות מדריכים, המנסים לקיים את התענינותם של חמשה-עשר (ולעתים אפילו שלושים) איש במקלע-ברן. חישוב פשוט יראה את המכסימום של הרגעים, בהם כל טירון עלול לעסוק במקלע, במשך 45 רגעי השיעור.

הפרסטיז'ה של המדריך

ענין אחר שראוי לדעתי לענות בו, היא שאלת הפרסטיז'ה של המדריך ביחידות האימון. לדעתי, העבודה הזאת מחייבת העלאה מסוימת בדרגה, בהחאם

לחשיבותה. רבים יכירו בחשיבות הנודעת למציאות מדריכים טובים בצבא. שאינה פחותה מזו של מציאות קציני-מטה מובחרים. בדין, שהפרסטיז'ה והשכר של עבודת-ההדרכה יהיו כאלה, שימשכו אנשים מובחרים לעבודה זו. ראוי, למשל, לעיין בדבר, אם אין זה מכשול בלתי-הוגן, ששמים בדרכו של מדריך, כשעונדים רק סרט אחד על זרועו, בעוד שהוא נדרש לשאת באחריות, כל אותם השבועות החשובים בהם הוא פועל כמדריך, וכידיד, של הטריון, בראשית הקריירה הצבאית של זה.

נושאי-הלימוד

נסיה דעתנו לרגע מהשאלה, איך לומד החייל, ונבחון, מה הוא לומד. כל מיני דברים משונים נתגלו בשעה שנבדקו תכניות ההדרכה ביחידות-האימון. לא אחת מצאת מדריכים מנסים ללמד את תורת המכניזם של כל מיני כלים, בעוד שהחניכים היו צריכים לדעת רק את העקרון הכללי שלפיו כל אלה מופעלים. כי ברוב מקרים נאסר על האנשים לנסות ולתקן את המכניזם, שנתקלקל בשימוש.

בחינה מדוקדקת של נושאי הלימודים בחיילות השונים גילתה את העובדה, שלא נתחברו "ספרי-לימוד" לתלמידים אלא ספרים למדריכים, והרי זה פגם בולט ביותר בסידורי האימונים שלנו. האמנם מניחים, שהחייל עדיין אינו יודע קרוא וכתוב, או שהננו עניים במידה כזו, שאין ביכלתנו לתת בידו ספר שיקרא בו הוא עצמו? בימים עברו היה החייל פטור מקנות דעת הרבה, אולם נדרש ממנו להכשיר עצמו לזריוות-המעשה במקצועות מסוימים. ההתקדמות שבאה מאז לא זכתה להערכה עד עכשיו, ועמדו עליה רק מו"לים צבאיים, העושים רווחים עצומים על חשבון הקצין והחייל, בספקם להם את צרכם המובן מאליו. בימים אלה, כשיש צורך להקנות לאנשים כה הרבה ידיעות על נושאים כה מרובים, ישנה דרישה ברורה ודחופה: א) לספרי-שימוש מותאמים לתכנית-הלימודים, שיכילו חומר על הנושא הנידון בשביל התלמיד והמדריך, כאחד; ב) ספרי-שימוש במיתודיקה למדריכים, שיכילו עצות והצעות מועילות, איך להקנות לתלמיד עניינים, שהם קשים במיוחד. הדרישה השניה — היא הפחות חשובה שבשתיהן. אולם מזה שנים גמל הצורך בספרי-לימוד מודפסים בשביל אותם התלמידים, הנדרשים לרכוש הרבה ידיעות טכניות (להבדיל מסיגול זריוות גופנית).

*

הקורסים המיוחדים הנ"ל שנערכו בוויקפילד נסתיימו, כשהוחלט ליסד קבוצות מיוחדות למיתודיקה של ההוראה, בשביל כל סוגי החיל, לשם סיבובים ביחידות האימון, ליעץ על שיטות ההוראה ולתת הדגמות מעשיות. הם עשו מלאכה נאה, לפי דרכם, אולם בטוחני, שאליבא דאמת אין זה המפתח לבעיה זו. הנני משוכנע שיש צורך במין "בית-אולפנא למיתודיקה" בו ילמדו את מלאכת ההוראה לקצינים ואנשי דרגות אחרות המיועדים להוראה ביחידות-אימונים ובבתי-ספר למדריכים, מרכזיים ואיזוריים. בהכרח, שהמדריכים בבתי-ספר אלה

היו מורים מאומנים, זריזים ומנוסים, שהיה להם היתרון ללמוד את מלאכת ההוראה, הלכה למעשה, במשך כמה שנים. מטעם זה נראה לי אגף של "בית-הספר הצבאי לחינוך", כמקום הטוב ביותר לתכלית זו.

האגף למיתודיקה עלול לשמש גם מעבדה רבת-ערך לכל מיני בדיקות ונסיונות — ולית מאן דפליג כמה נחוצה מעבדה כזו. אפשר יהיה לעשותו אחראי לכך, שהחומר המקובץ בספרי-השימוש לחיילים (ואני תקוה, שאמנם יתחברו) ינתן בצורה קלה לקליטה. יכול היה להימצא אמצעי עזר של מראה-עינים להדרכה (לרבות פרטים) — ניתן לכתוב מאמר שלם על נושא זה בלבד, כי עוד הרבה לצבא ללמוד על השימוש באמצעי-עזר זה). ולבסוף עלול אגף כזה לשמש מקום-מגע יעיל לקצינים-מפקדים ומדריכים ראשיים, לחילופי רעיונות ובחינת-הקשיים אהדדי.

בל יגלו בדברי פנים שלא כהלכה, הבה אחזור על מה שאמרתי, כי יש למצוא בצבא גם הרכה מעולה ושלמה, כמעט. אולם במאמר קצר זה נתכוונתי להפיץ אור על כמה מן הליקויים בשיטות ההוראה הנהוגות, שראיתי ביחידות אימונים לטירונים ולקצינים. אין לי ספק שכמה מהליקויים הגרועים ביותר תוקנו כתוצאה מהקורסים שניהלנו בוויקפילד ויצירת הקבוצות הניידות לאימון במיתודיקה של ההוראה; אולם ליקויים אלה ודאי יתגלו מחדש אלא אם כן יימסר אימון המדריכים, בעקרונות היסודיים של ההוראה, לידי מורים מאומנים ומנוסים. במאמר קצר זה יכולתי לתת רק ראשי-פרקים קלים של בעיה גדולה ודוחקת. החייל של ימינו חייב ללמוד כה הרבה, ושוב לא נוכל להסתפק במשהו פחות מן ההוראה המשובחת ביותר בתחום האמצעים העומדים לרשותנו; ואם יועיל מאמר זה לעורר ענין בנושא האמור, והשיג את מטרתו.

ראש שֵׁבֶט יְלִידִים עָמַד לְפָנַי שֶׁר־צָבָא וְצָרְפְּתִי. תוֹף
הַשִּׁיחָה רָגַז שֶׁר־הַצָּבָא הַצָּרְפְּתִי וְנִתְמַלֵּא חֶמָה. אָמַר
זוֹ רֵאשֶׁי־הַשֵּׁבֶט בְּנַחַת:

«אֵתָה בְּפִקְדִי וְאֵתָה בְּתַבְּרוֹנִי»

ניקולא שמפור

לפרשת הטקטיקה והאורח האופרטיבי של הפרטיזנים

לאחר שהבאנו בחוברות הקודמות כמה קטעים מתוך הספר של פ. ורשיגורה „אנשי המצפון הטהור” ועמדנו בגליון האחרון על מבנה החטיבה וארגונה, — הרינו מסכמים בזה בפרשת הטקטיקה והאורח האופרטיבי של חטיבת קובפאק.

כמעט שמן הנמנע הוא לסכם ולהגדיר את הטקטיקה הפרטיזנית בנוסחה מסוימת. אמנם פ. ורשיגורה מנסה לקבוע מעין נוסחה כללית באמרו: „הניידות היא גם הטקטיקה והאיסטרטגיה הפרטיזנית”; ואכן, נוסחה זו מגדירה, במידת-מה, את הטקטיקה של חטיבת קובפאק. אולם בסיפורו של פ. ורשיגורה עצמו מובאות דוגמאות לעשרות הסותרות הכללה זו — ואינן משום כך פחות טיפוסיות למלחמה פרטיזנית. כי האמת היא, שבאופן פחות או יותר ברור התבלטו במהלך ההתפתחות בחזית-רוסיה, ובעורף האויב, שני סוגים עיקריים של מלחמה פרטיזנית: א) ע”י חטיבות ניידות, בעלות עצמת קרב גיכרת — עד כדי שנים-שלושה בטליונים לוחמים, לעתים — חטיבות החסרות בסיס קבוע והיוצרות, מדי פעם בפעם, „בסיס-עראי” לעצמן, בדרך של השתלטות על שטחים רצופים הנכבשים מידי האויב, או תוך הישענות על יחידות פרטיזניות מקומיות — או בשתי הדרכים יחד; ב) ע”י פלוגות מקומיות, קטנות באופן יחסי, המתבצרות ביערות או בכיזות, שהם בתינת בליעבור לגבי הציוד הממוכן או הממונע והנשק הכבד אשר לאויב. פלוגות קטנות אלה (דהיינו, הסוג השני) פועלות לפי העקרון של „פגע וברח” — וה”ברח” כאן מכונן אל בסיסן הקבוע, שקשה לאויב להבקיע דרך אליו, בלב היערות והביצות. התיאורים בספרו של פ. ורשיגורה מבוססים בעיקר על נסיון החטיבות מהסוג הראשון, — שדוגמה בולטת להן שימשה חטיבתו של קובפאק.

ודבר אחד — „בלתי-פרטיזני” מאוד, לכאורה — יש לזכור: הטקטיקה ודרכי-האופרציה של חטיבת קובפאק אינן באות אלא כדי למלא אחרי המגמה האיסטרטגית הגדולה, הניתנת מדי פעם בפעם ממוסקבה מ”מטה-הפרטיזנים” המרכזי, ובכמה מקרים — ע”י סטלין בעצמו. ומכאן — מעובדת כפיפותו של המצעי הפרטיזני לרצון תכניתי איסטרטגי מרכזי ולצרכיו — מקור ההבדלים הגדולים, מדי פעם, בדרכי הביצוע. שלל דוגמאות, „הסותרות” כביכול זו את זו, מצוי לכך, החל מהתנועה בהסתר נמרץ (בשעת חזירה מחודשת מיערות בריאנסק לאוקראינה, בראשית סתיו 1942), כשקובפאק בודק כל עגלה וגלגל, לראות אם שומנו כראוי וחותלו בסחבות, למניעת רעש, בותן כל יחידה קטנה, ומהיר על התנהגות והופעה „כיאה לפרטיזנים”, „ללא דפיקות וללא חריקות, באופן שלא ידפוק דבר, לא יחרוק ולא ירטט — ורק אישות-שרדוש תהלך על פני אוקראינה”¹); כי התפקיד היה: לתדור, מבלי לעורר תשומת לבם של הגרמנים, ומבלי לגרום לריכוז כוחות מצדם. אך בו ברגע שקובפאק נוכח, כי דבר המסע ממילא כבר נודע לגרמנים (מחמת התבסמותה, של פלגת-הבטחה, והרעש האיום שהקימה תוך כך), — משנה הוא את הטקטיקה ואורח התנועה לחלוטין: — „אם כך, ואם נגזר עלינו לפרוץ לרכים — הרי בדין שיעשה הכל ברעש-געש דוקא, וככל האפשר בנרירות, כדי לא לתת לגרמנים שהות לקנות להם ישיבה על כתפינו”.

אכן, למעשה עלה יסוד הרעש על זה של הפרץ בחזירת קובפאק לאוקראינה — ובזה היה עיקר ערכו, כנשק „המלחמה הפסיכולוגית”. בעברם, במרחק מה, על פני איזו

(1) על ה”לוגיטיקה” הפרטיזנית שבהכנות אלו — עוד ידובר לחור.

עיר, והיא לחלוטין מתוּן למסגרת של משימות מסעם, מצוה קובסאק לפתוח עליה באש מכל התותחים אשר לחטיבה. המחבר מציין שהיה זה "מעשה אמון" — אמן, היודע לחשב לא רק את עובדות המלחמה הממשיות — הקרב, החבלה — אלא גם את הדין של קרב רב־רושם על העם ועל צבא האויב, אכן מילאו אותן ששים יריות־התותחים על קרלובק (עיר שרבים מאנשי החטיבה באו ממנה, ואחד הבטליונים אף נקרא בשמה) את תפקידן. מכאן דמה מסע החטיבה אל עבר הדינפר למפלי־שלג מראש הר. הבהלה שבקרולב־ק התפשטה חישמה, באמצעות הטלגרף והטלפון, השמועות הפכו את היחידה הפרטיזנית — ל"חיל צבא שפרץ את החזית". דיברו על שלושים־ארבעים אלף חיילים, מזוינים בטנקים ובאוויונים. חילות־המצב הגרמניים הסתגרו במקומותיהם — וביקשו עזרה. קובסאק, שהתחיל את המסע ב"איושת־דרוש", בעברו כ־20 ק"מ ליום, מתקדם עכשיו כזי ששים ושבעים ק"מ ליום (כשעקר התנועה בעגלות, כמו־בן), ומוסיף לפתח את המהירות. בשבוע השני בנובמבר 1942 הגיעו לדינפר וחצוהו בסירות ודוברות, ליד העיירה לויאב, שבשפך הנהר סוֹוֹ לדינפר.

על יסוד הלקח של קסע־מסע זה מסכם ורשיגורה את דמותו האופינית של קרב־פרטיזונים: "....את החלק הזה של מסע־הפשיטה עברנו והלכנו, כאמור, ב"רע־שגשג"; מדי יום התרחשו קרבות, או לפחות תגרות ועירות. לרוב התנהלו הללו במשמרות־ההבטחה, ובקרבות אלה נודמן לי להשתתף אך מעט".

"קרב־פרטיזונים בהגנה יש בו ענין אך לעתים רחוקות. כל מהותו מותנית בכך, שיש למנוע את האויב מלהגיע לעצם מקום תנוחתה של החטיבה, לחפות על קרונות־הכבודה, על המטה, על הפצועים; להמשיך את הקרב עד שקיעת החמה מבלי שיתגלו לאויב מערך הכוחות העיקריים ותנוחתם, וכן כמות אמצעי־האש של הפרטיזונים. יש לחסוך את הללו עד הרגע המכריע, לקראת האפשרות שהאויב ידע, תוך יום אחד, לרכז כוחות משלו וליצור מצב שיחייב את הטלת כל כוחות־הקרב ואמצעיו למערכה, ואילו, משהומשך הקרב עד לערב — יש להינתק ממגע האויב, ולהסתלק".

"צורת־קרב זו עלולה להיות מעניינת רק במקום שהיא עוברת מהתגוננות להתקפה — ואחר כך לדליקה אחר האויב, והשמדתו. אולם בימים הראשונים של מסע־הפשיטה שלנו זכיתי להשתתף גם באחד מאותם קרבות־פרטיזונים האופייניים, המפתים עם תמיד בחוצאותיהם: — הלא הוא המארב...."

המשימה של חטיבת קובסאק היתה הפעם — להגיע לסביבות פולסיה וליצור שם "אדמה קטנה" — דהיינו אדמת־פרטיזונים (לעומת "האדמה הגדולה", ששתי־רוסיה שלא נכבש) לשם כך היה על החטיבה לחצות לא רק את הדינפר, אלא גם מספר ימים לאחר כך, בהמשיכם דרכם דרום־מערבה, את הפריפיאט, ולעבור בסה"כ מרחק של אלפי ק"מ בערך ביערות בריצנסק. השטח, שהיה צורך להפכו ל"אדמת־פרטיזונים", היה שטח ביצות ויערות כמעט ללא כל דרכים ועורקי־החבורה מרכזיים. שטח מיוחד זה, שמדרום לפריפיאט התיכונית, כלל כמה איזורים — ביחד, מרחב עצום — כפופים למרותו של "גאביטס־קומיסר" (נציב־מחוז) גרמני, אשר לו כמרכז את העיר הקטנה ללציצי. כדי להשתלט על השטח ולהפכו לאדמת־פרטיזונים היה הכרח להתגבר קודם כל על היל המצב של ללציצי ולהכריתו — ולשחרר ע"י כך את כפרי־היערות מכל שליטה ממשית של הגרמנים. הפעולה נגד ללציצי תוכנה במגמת הכיתור וההכחדה, מבחינות אלו, הטקטיות־גרנדא, היה זה קרב "רגיל" מול־פני־האויב, ו"בלתי־פרטיזני" לגמרי; כי, אכן, מסכת זו של פרטיזניות־רבתי כללה לא רק הרבה מהארגון והמשמעת ה"סדירים", אלא גם מאמצים־המלחמה הסדירים, — שהתמזגו בתוכה עם תחבולות נזוגים פרטיזניים מובהקים.

הקומיסר רודניוב, בדברו, אל המפקדים לפני הקרב לכיבושה של אותה עיירה היה אומר: "חבראי! החזיקו מעמד! דעו: ללציצי כמוה כ"קאנה"², שבשילנו הפרטיזונים". כרגיל (2) המערכה הנודעת, בה כותר והוכתר חיל־הרומאים העיקרי ע"י צבא הכנענים בפיקודו של תניבעל.

בפעולות כאלה, המבוססות על כיתור, נודעת חשיבות מכרעת לתיכנון של יציאת היחידות במועדן וכסדרן לנקודות ההסתערות, ותיאום הפעולה, המתפתחת ע"י יחידות שונות בעת ובעונה אחת. כאן נפגשו בהכרח של הסתערות ישראל על בתים מבוצרים, תיבות-שדה וכדומה. השתמשו גם באש כיעור-ישיר של תותחים, מטווחים קצרים מאוד, למיגור ההתנגדות בבתים מבוצרים כאלה. הפעולה הצליחה והתפתחה בהתאם לתכנית, חיל המצב הושמד — וכן מוגרה התגבורת (שתי מכוניות-שריון וכשלוש מאות איש רגלים במכוניות, שהגרמנים שלחו לעזרת חיל-המצב הנצור). מרגע זה התחיל קופבאק עושה כבתוך שלו בשטח עצום — השטח הנצור של היערות, וישובי-היער, מסביב ללצייצי, שלא נפל כמעט משטחה של א"י המערבית. אולם אין הוא אומר כלל להשתקע כאן. המעשה שנעשה עם כיבוש ללצייצי היה נחוץ רק כדי לאפשר את ארגון הפרטיזונים המקומיים, שיוכלו לשמור על ה"אדמה" החדשה לאחר צאתו את המחוז, וכן לארגן שדה-תעופה, לשם קשר עם ה"אדמה הגדולה", לשילוח הפצועים לבתי-חולים שם, ולקבלת תחמושת ותמיצי-נפץ הדרושים לכביצוע כמה פעולות תוקפניות גדולות. ואחר כך אמר להמשיך במסע. בהתאם למגמה חדשה, לאחר שכבר נוצר בעורפו של האויב "חבל-פרטיזנים" חדש, גדול בהרבה מהבריגאנסקאי, והפעם — כבר במערב של אוקראינה. אין כל אפשרות לעמוד כאן על שפע הפעולות הקטנות, של יחידות-ההבטחה ושאר יחידות, שהגן מעשי יסודיים בסיפור שלפנינו — אף כי רבות מהן מלאות ענין כשהן לעצמן, ורצופות גבורה והעזה.

*

ראוי לציין במיוחד את פעולות הסיור ועבודת הסיירים, שאינה פוסקת לרגע, הן בזמן המסע, הן בזמן החנייה והן בזמן הקרבות. שתיים הן מטרות הסיור: (א) הספקת ידיעות על האויב ל"אדמה הגדולה" (הוא אומר, סיור "איסטרטגי"); (ב) השגת אינפורמציה על האויב, המשמשת יסוד לפעולת היחידה עצמה.

המחבר, גנרל-מיוז פטרו ורשיגורה

המחבר, המשמש בתקופה הנדונה מפקד הסיירים ואחראי לקשר עם ה"אדמה הגדולה" (הוא אומר, סיור "איסטרטגי"); פעולת הסיור, נוסף על כך הוא פועל לא מעט בהסקת המסקנות מתוצאות הסיורים — ובמידת-מה גם בתכנון הפעולות הנובעות מכך. אכן, בתקופה זאת של החנייה וארגון "אדמת הפרטיזנים" (סוף נובמבר — מחצית דצמבר 1942), בוצעו גם פעולות שחרגו הרחק ממסגרת פעולתן של יחידות-ההבטחה. בתורת דוגמה לפעולות מסוג זה תצוין במיוחד זו המופיעה בספרו של פ. ורשיגורה, בשם "הצלב-שלי-רני". בצדה של "אדמת-הפרטיזנים", בפאת-המערב של אותם שטחי-היער הגדולים, שוכנת העיר

רני, ונודעה לה חשיבות באשר עברו דרכה, והצטלבו בתוכה, שתי מסילות ברזל רבות-ערך. האחת — מצפון לדרום (מבארנוביצי שבמערב-בילורוסיה לרובנו שבמערב ווהלין); והשניה — ממערב למזרח (מקובל שבצפון-מערב ווהלין — סמוך ל"זוית" עם בילורוסיה ופולין — לקיוב

עצמה, בירת אוקראינה). המסילות הופעלו „במלוא הקיטור“. למורח הלכו רכבות גדושות צבא
 התחמשת; ולמעבר — עמוסות לחם, עצים, ואף אנשים, שנשלחו לעבודה לגרמניה. לא
 מעט התחבטה מפקדת קובפאק בשאלה, כיצד להתגבר על ה„עכביש“ הזה ש„רגליו“ שלוחותיו
 — מסייה“ב — נמשכות לכל עבר. (בציוריות האופייניות לסיפורו של פ. ורשיגורה מתואר
 צומת זה של מסייה“ב כ„עכביש הקטן והרע“, „המשמין וגדל מזרם התנועה העובר דרכו“).
 גודל חיל-המצב של העיר ומצבה הטופוגרפי לא איפשרו „חזרה“ על מעשה ללציצי, וכל התקפה
 ישירה עליה היתה מן הנמנע, בכלל. וכך נוצרה התכנית שהעידה על בגרות מקצועית —
 במחשבה ובביצוע התכנית — של החבר הפיקודי כולו של החטיבה — הן המתכנן, —
 הגבוה — והן המגשים, הבינוני, כמה עשרות קילומטרים מהעיר סרני, לכל כיוון, נחצות המסילות
 עיי נהרות רבים. הרעיון היסודי של הפעולה היה: לפוצץ, בבת אחת, את כל גשרי המסילות,
 כך שמבלי לפגוע בעיר עצמה תשחק פעולת צומת-המסילות שבה; באמרת-סיכום: „לקצץ
 את שלוחות העכביש“. קל להבין מה רבו קשייה של פעולה מעין-זו. המרחק מן החגיה אל
 המגמות היה 100 ק"מ ולמעלה. המרחק בין הגשרים-המגמות — 35-50 ק"מ בין האחד לשני.
 הפיצוץ של חמשת הגשרים (2 — על מסילה אחת) צריך היה לצאת לפועל בקירוב
 באותה השעה.

כל אחד מחמשת מפקדי הפלגות³, שהשתתפו בפעולה כללית זו, היה למעשה עצמאי
 בכל עת ביצוע משימתו, בשל חוסר כל אפשרות של קשר בין הפלגות הללו, אם באמצעות
 רקטות או על ידי פרשים-שליחים. וזאת לזכור: כל אחד מהם פעל בעורף האויב בלי שיהיו
 לו „שכנים“ לפעולה. בכלל קשה היה להגדיר בדיוק את המושגים של „עורף“ בפעולה זו כי
 „מהותה הטקטית היתה — מלחמה בלי חזית ובלי אנפים“, וזה על פני שטח של עשרות
 ק"מ לאורך ולרוחב, וכאלף-אלפיים ק"מ מרוכעים — היקפו. כל הפעולה התפתחה ועברה
 לא במצב של „חזית“, אלא בזה של „צלב“. הפעולה חושבה לשלושה ימים: א) יציאה
 לעמדות-ההתקפה; ב) פיצוץ הגשרים; ג) מסע השיבה וההצטרפות לכוחות העיקריים. ההצלחה
 היתה שלימה. מוגד-האויב היה נאה, ודרך-המגלשות הטובה איפשרה לסוסים, שהיו אחרי נופש,
 להוביל תוך יממה את הפלגות לעמדות-ההתקפה. היחידות השונות, כמנגנים הללו בתזמורת
 משוּבחה, מילאו כל אחת את תפקידה בדייקנות ובסדר. הפיצוצים, על אף המרחקים הגדולים,
 בוצעו בהפרשים של רגעים בלבד. אחרי הפיצוצים נשלחו שוב פלגות מארב רבות
 לאותם המקומות עצמם. — ותפקידם היה להפריע בתיקון הגשרים ובהעצרת המשאות מרכבת
 לרכבת בנקודות הניתוק, שאורגנה עיי הגרמנים לשם חילוש ארעי של התנועה וכדומה.
 פעולה נועזת ורחבת-מידות זאת בסביבות סרני לא יכלה, כמובן, לעבור ללא תגובה
 נגדית. הגרמנים ריכזו עתה כוחות גדולים ופתחו בהתקפה על הפרטיזנים (תוך ביצוע מעשי-
 אכזריות רבים בכפרים ובתסביבה). ראשית חכמה בניהוג הפרטיזנים בתקופה זו היתה „לקבל
 את הקרב רק במקום ובתנאים הנוחים לחטיבה ואינם נוחים לאויב“. הגיידות וריבוי המסעות
 מקנים לחטיבה כזאת גמישות-יתר. כתמרון בלתי פוסק מצליחה. חטיבת קובפאק להתחמק,
 כשטבעת האויב נראית כתרוקה ביותר — ולהכות, שוב, דוקא במקום שהאויב אינו מוכן לכך.
 ונזכור-נא, שהדבר ניתן לביצוע רק הודות לסיוור, שהועמד על גובה רב.

אכן, אותו קרב-גלושקיביצי הממושך (6-20 בדצמבר), בו הפעילו הגרמנים כוחות
 גדולים — פ. ורשיגורה „עוקף“ אותו בסיפורו, כאילו היו כאן דברים שתיאורם אינו עלול
 לגרום קורת-רוח יתרה. גם מן העובדה, שהיתה שם שעה של אפתעה לפרטיזנים
 וכשתפסה יחידה גרמנית עמדה בדרך נסיגתם), ומן הרמזים הפזורים בהמשך הסיפור — ניתן
 להסיק, שהגרמנים ראו בקרבות גלושקיביצי ובוחציה משום „תגמול“. על ללציצי ועל סרני.
 אגב, אותו קרב בוחציה התחולל תוך נסיון לעבור, במסע הנסיגה צפונה, דרך הכפר הגדול,

(3) לפי ידיעה אחרת הופעלו כסה"כ, אולי גם לצרכי הבטחה או לפגיעות נוספות, מאוחרות
 יותר, שמונה פלגות.

שנתברר פתאום, שכבר נתפס הכפר ע"י גרמנים — וכאן חזרה פרשת ללציץ, עם הסתערות חזיתית על בנינים מוגנים והפעלת תותחים. "בכינוד"ישרי". אולם כאן לא עלה בידי הפרטיזנים לחסל את ההתנגדות הגרמנית, והתברר שוב כי "להוליך אנשים על פני שטח פתוח לקראת מכונות-ירייה מוסתרות מאחורי קירות-אבן — מעשה הסר-טעם הוא". תחת לפרוץ דרך הכפר — עקפוהו, לאחר יום של קרב. אבידות הפרטיזנים, בפצועים בלבד, היו 47, מהם מפקדים וסיירים (מספר ההרוגים לא נזכר). וכאן יש לציין דבר אופייני גם לפסיכולוגיה וגם לחשבון המלחמה הפרטיזניים: אף כי סברו שאבידות הגרמנים עלה בהרבה על מספרים אלה (דובר על 200 הרוגים ויותר) — ראו בתוצאות אלו מפלה רצינית, כי יקר חשבון-האדם בחטיבה הפרטיזנית, מעל לכל אמת-מידה מקובלת בצבאות "תקינים".

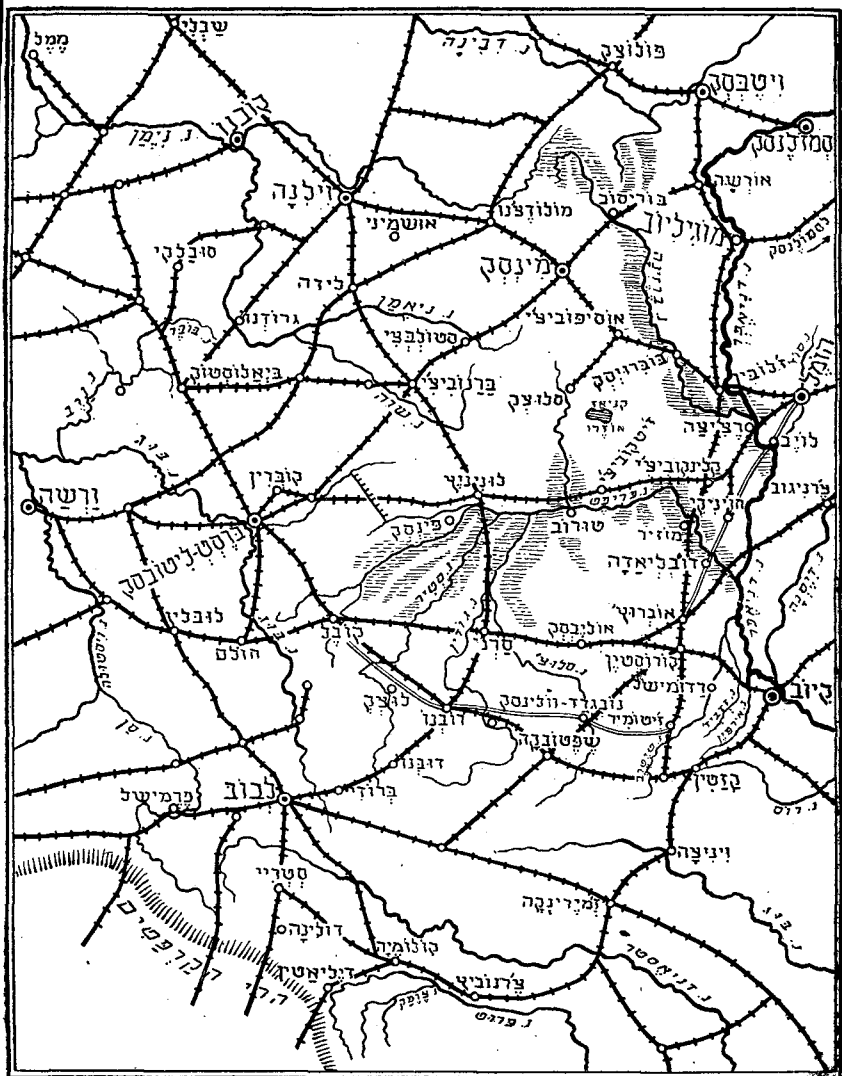
מתוך הקרבות — המוצלחים פחות או יותר — של תקופה זו כדאי לציין מקרה אחד, המוכיח את הערך הרב של יתרון-האינפורמציה שבידי הפרטיזנים, — והסכנה הגורלית שבה עדרו כרגע הנחץ.

החטיבה חנתה במקום אחד (בטוניז' והסביבה, במרחק-מה דרומית לפרפיאט התיכון), והבטיחה את עצמה מכל הצדדים — חוץ מצד אחד, שנראה כבטוח בגלל חוסר גשר על נהר הפרפיאט ליד העיר טורוב, שמצפון להם. והנה לפתע, לאחר הצהרים ב-30 בדצמבר, מופיע ראש שדרת-מסע של בטליון גרמני בכפר טוניז', מקום חניית שני בטליונים של הפרטיזנים. ההפתעה היתה גדולה לשני הצדדים. אבל שיחק לו מזלו לצד האחד, הבטליון הגרמני מסוג גייסות-העורף מוצטיהיכולת, ועצר ברחובות, ובו בזמן התקיפה פלוגה את שדרת-הכבודה של ביער לאורך כביש טורוב-טוניז'. פרצה בהלה והחלה מנוסה. רק מפני חשש פגיעה בחושך (כי כבר העריב היום) באנשי החטיבה עצמה, הופסקה השמדת הגרמנים. כלי הנושק-המסייע הכבד אשר לבטליון הגרמני, כל התובלה ומאות הרוגים נשארו במקום הקרב בתוך הקר. למחרת מצאו ב"תיק-השדה" של המפקד הגרמני פקודה: "לצאת לשעה 23.00, 30.12.42, אל השטח שמצפון לכפר פוחצ'יה, להכות במפתיע את הפרטיזנים, ול"סרק" אחר כך את היערות בסביבות טוניז'. בשעת ביצוע המשימה — לקחת בחשבון שהפרטיזנים מוקפים ממערב, מדרום וממזרח ע"י הבטליונים שלנו 105, 233, 231, 417". (אגב, מכאן יש ללמוד על הכוחות הרציניים שרוכזו נגד יחידות קובפאק).

קובפאק עצמו לא היה שבע רצון מפעולה זו: (א) מפני שלא ראהו מראש; (ב) שלא הספיק להשיג בה את האויב עד תומו. אכן, משקובפאק מגיע לפיסקה שבפקודה המצוה "לסרק" את יערות טוניז' — פורץ הוא בצחוק למחשבה, כיצד "סרקו" הגרמנים את היער כולו, ומעיר: "הרי לכם סריקה. סריקה-רבתי היתה זאת!" והדבר הופך בדיחת-היום בחטיבה כולה.

באחד בינואר צלחו הפרטיזנים מחדש — הפעם מדרום לצפון — את הפרפיאט לא רחוק מ"עיר-דוד" (דוד-גורודוק), על פני הקרח הבלתי-יבטוח. סמוך למעבר הפרפיאט נתקלו בשלוחותיה של יחידת פרטיזנים ניכרת ורבתי-יכולת, מהסוג "מקומי" הבלתי-נייד, בפיקודו של "בטיה" (מי שהיה מהנדס), שמרכזו הסתתר מאחורי רצועת-ביצות ושדות-מוקשים מאורגנים ימשוכללים להפליא; בדרך נס נמנעה התנגשות-דמים אגב אותה פגישה, בשל החשד ההדדי, שמא הצד שממול — אויב הנהו. פרק זה ניתן בספרו של ורשיגורה בצורה מקוטעת מדי-נראה שעוד יש מה ללמוד על גילויי הפרטיזניות בנוסח יחידתו של "בטיה".

במשך ינואר חנו במקומות שונים מצפון לפרפיאט ולקו מסה"ב הומל-לונניץ-פינסק, — ושם בלב בילורוסיה, אירגנו שדה-תעופה זמני, על האגב "קינאד-אזיר" (או "זיד-אזיר"), מכוסה הקרה. משם שולחו הפצועים, שם נתקבלו התחמושת והמרי-הנפק, (עד כדי 6-8 מטוסי-תחמושת לילה אחד), אך חיל-האוויר הגרמני גילה את המקום, והאויב החל לרכז כוחות גדולים, כדי

לכתרו. ב־1 בפברואר, בלילה, פרצו הפרטיזנים את טבעת-הכיתור בתנועה בלתי-צפויה, לעבר המערב דוקא, וכמעט עד לפינסק. בימים שלאחר זאת שוב נשלחו פלגות מזרחה — לעבר תחנת האתחה, וגשר מסייה"ב ושדה-התעופה שלה, להכות בעורף טבעת-הכיתור הגרמנית שעדיין הוסיפה לאיים בהשמדה על יחידות הפרטיזנים הבילורוסיים באיזור היערות המוקף, שממנו פרץ קובפאק, כדי לחלץ את הללו ו"למשוך" את הסכנה מהם והלאה. וכדי לאלץ, ביתר ודאות, את הגרמנים לפרק את ה"טבעת" ולשלוח כוחות ניכרים מערבה — שוגרה פלגה לפינסק, —

אמנם, רק מחלקת-סיירים אחת — אך סופחו אליה מרגמה ומכוונת-יריה, וניתן לה מלאי משולש של תחמושת. עליה הוטל: להרעיש במלוא המרץ והכוח האפשרי את בירת-המהוז — ולחמוק בשם בכל המהירות. שתי התחבולות הצליחו ביסודן. מפקד מחלקת הסיירים חזר והודיע בצחוק: „הוי, הרבצנו להם אש-פריצים, — ועוד כמה-שנאמר! היתה אש כזאת שה-פריצים“ סברו, כי לא פחות מדיביזיה תוקפת אותם!“ ליד לאחזה. אמנם לא הצליחו לפוצץ את הגשר, וגם מטוסים לא נמצאו אותה שעה בשדה-התעופה, אך מספר הפלוגות שכבשו את התחנה ערכו בה „הצגה חגיגית“ כזו שמעתה הונח לפרטיזנים הבילורוסיים, וגייסות הגרמנים רוכזו לאורך מסילת-הברזל.

עתה הורה שוב הנסיון, עד כמה מסייע לפרטיזן, בתנאי רוסיה, החורף, המאפשר תנועת-מגלישים מהירה על פני יערות, ביצות ונהרות. החלו מסעות-יום, אמנם קצרים ביותר, בכיון משתנה מדי יום. ולאחר זאת מ„שטיבכנו וטישטשנו את עקבותינו לחלוטין, אילצנו את הגרמנים, בחבלות-הסחה ומארבנים ועיריים בלתי-פוסקים, לעבור להגנה, ולכוון את כל כוחותיהם הפנויים להבטחת מסילות-הברזל והמרכזים החשובים. כעבור ימים מספר שוב היתה פנויה לפנינו הדרך למערב. אפשר היה לנוע לעבר בריסק; ושם — מי יודע — אולי לדגל מעל לבוג המערבי, לויסלה...“

אכן, לאחר שיקול רב ועיון-שעות במפה, כיון הפיקוד את החטיבה דרומה — שוב, מעבר לפריפיאט ולתוך צפון-ההלין האוקראינית.

לאחר ביצור אותה „אימה הקטנה“ שביערות פוליסיה, — ולאחר נופש מה וקליטת „תגבורות“ מהאוכלוסיה ומפגרי הצבא-האדום שנשארו בסביבה מאז הנסיגות, — בא שוב מסע, המענין מפאת הנאמנות למטרה ולתפקיד, והימנעות מנצחונות קלים, אף אם נראו בטוחים ביותר, כדי לא לסטות מהדרך. התנהגות זו העידה על בגרות צבאית רבה של החטיבה ופיקודה. מצפון והלין פנה מחנה קופבאק מזרחה, אל שטח זייטומיר-קייב, נלכתו צפונית לכביש רובנה-קייב ובמקביל לו. מסע זה בוצע בראשית מרס 1943.

המספר עצמו, שבזמן זה היה כבר בתפקיד סגן-המפקד-הראשי לעיני סוור והבטחה, (בדרגת תתי-קולונל), פיקפק ביעילותה של תנועה זאת, הוון הימנעות מפגוע בכביש הראשי הנ"ל, עמוס התנועה הגרמנית והרגיש לכל תקלה. הוא מתחיל לחשוש, שמא אין זו אלא „תנועה לשם תנועה“, כדי לחמוק מחיל-האוויר וטורי-העונשין הגרמנים. ורק לאחר שהחטיבה מגיעה למטרתה (סביבות קייב וזייטומיר), ופותחת שם בקרבות נגד כוחות עודפים של האויב, מכין המחבר את ערכה של תנועה זו ללא פגיעה באויב — לאחר ששולחות החטיבה מגיעות עד ל-14 ק"מ מבירת אוקראינה, מפוצצות גשרי מסייה^ב והכביש על נהר טיטיב וארבעת הגשרים על נהר אירפין — וכל זה דוקא בקירבת עורקיה-התחבורה הסמוכים ביותר אל החזית המתקרבת והרגישה ביותר. אגב, הסיפור על ספיקותיו אלה, והערתיו לאנשי הפיקוד (קופבאק — רלזניוב) מבליט ביותר את שלימות הקונספירציה ונוהגיה-ההירות הפנימי שבחטיבה. מלבד שנים שלושה אנשים אלה (גם ראש המטה — באזימה), אין איש יודע את מטרת-המסע הסופית; רק לאנשים אלה נודע סוד הקשר עם „המרכז“, הקובע את המגמות האיטרטגיות — וקיים בחטיבה חוק בליעבור: אין שואלים את הפיקוד על כוונתיו. והלא מסע זה חל בתקופת תבוסתם של הגרמנים ליד סטלינגרד, ורלזניב וחרקוב. הצבא האדום מתקדם במטרה לשחרר את אוקראינה. על כן מקבל קופבאק את ההוראה להתקדם בכיוון החזית, למזרח, לסביבת קייב. כדי להקל על הצבא האדום את מעבר הניפיר⁴, ולהעסיק כוחות אויב ניכרים בקרבת החזית דוקא והיא-היא הסיבה לכך שדרך המסע נקבעה אז במקביל לאותו כביש ראשי וחיוני (בסיפור, שמו המקוצר — „אספלט...“) בו עוברות שיירות האויב לאין

4) שאמנם חל רק כעבור חצי-שנה, לאחר תגודות-מל נוספות במזרח-אוקראינה, ומשהוכרעה הכף במערכת יולי — קורסק-אוריל.

מספר — אלה שנגפו ונשלחו לעורף, מערבה, לארגון מחדש — והתגברות הנעה מורחה, לחיות המתרופפת. הפגיעה בכביש זה, בחלקיו המערביים, אמנם היתה קלה באופן יחסי; אבל היתה קיימת אז הסכנה, שהאויב ירכז כוחות גדולים בעוד מועד, וימנע את החטיבה מלהגיע למטרות. ומחשש זה מחליט קובפאק להימנע מכל פגיעה מוקדמת בכביש ובשיירות האויב, העוברות בו כמעט ללא כל הבטחה. היתה זאת התאפקות טקטית ממלקוח השלל הנותן, שנשאה, במרוצת הזמן, את פירותיה האי סטרטגיים.

ברור, שמסע גדול כמסע יחידותיו של קובפאק לא יכול לעבור מבלי להתגלות — וביחוד בתנאי זמננו, עם פעילות חילהאזיר של האויב, אשר עליה קבל לאימעט קובפאק, בזכרו את הנאי הפרטיזניות מימי מלחמת האזרחים. ועוד זאת: מדי פעם יש לפנות את הדרך מחילות מצב גרמניים — וגם ע"י כך מהגלית דרך מסע החטיבה למטה האויב. לכסוף, מרכזים הגרמנים כיוחות גדולים, המתקדמים בעקבות קובפאק משלושה כיוונים: מעבר ז'יטומיר, קורןסטין ורדומישל, הוה אומר — מצפון, מערב ודרום גם יחד. ומעשה שהיה — כך היה: נתקיימו גם חילות מצב גדולים, שאותם היה הכרח לעקוף. כוה היה חילהמצב של ז'יטומיר, שהיה מורכב משתי דיביזיות (אמנם, מאלו שהובאו לעורף לשם ארגון מחדש, לאחר האבידות שנגרמו להן בחזית). בשעת תנועת עקיפה זו, שקירבה אותם מאוד לעבר קורוסטין, נשלחו משמרות הבטחה חזקים לעבר ז'יטומיר, שמשימתן — לפוצץ את גשרי מסה"ב והכבישים, ולמנוע את ניתוק דרך המסע ע"י הטנקים ומכוניות הרגלים של הגרמנים. ומעשה בתוך מעשה: מפקד משמרת הבטחה חשוב התבסס לפתע, ואנשיו יצאו בעקבותיו. הפלוגה לא הגיעה למגמתה, שדורותיטוק גרמניות עברו בגשר. אכן, קובפאק חילץ את החטיבה, כי

שלה את פרשיו להצית, בכיוון מטעה, מספר ערמות יקש — והגרמנים אצו למקום השריפה, והפסידו זמן, ובינתיים צלחו הפרטיזנים את מסה"ב קורוסטין ז'יטומיר, והעמיקו חזרה ליצירת פוסיאב, רצופי הביצות, מקום שם לא יכול לתדור צידום המשוכלל והכבד של הגרמנים. מפקד הפלוגה התשיעית, הוא המפקד שסרה, "בחר טוב" היה, ועוד ב'1942 בא אל קובפאק, בהימלטו מכיתור גרמני — אך עם כרטיס המפלגה שלו בא ועם אות מסדר "הדגל האדום" לו זכה, עליהם שמר על אף חיפושי המשטרה הרוסיה, ששירתה את הגרמנים. קובפאק היסס הפעם, אך רדוניוב כחלמיש היה. בעצם ידו כתב את גור דין המות. פקד על האשם למסור את אות המסדר, ליד הבור שחפרו לו. כעבור שניות מספר הומת ביריה. במסע אותו לילה (בן 60 ק"מ דרך ערבה פתוחה — כדי להגיע עם שחר ליצרות רדומישל) עבר ורשיגורה ברכיבה ליד עצלת הקומיסר, ולאור הירח העולה ראיה: סימיון וסיליביץ' בכה.

המסע התאחר — אך ערפלהבוקר עמד לו להצילו, ומסוסי הגרמנים לא הופיעו. את היום בילו בכפר לאורך הנהר טיטירב. אחר כך עברו את הנהר, כ-10 ק"מ דרומית מערבית לרדומישל, ויחזו במרחקמה מהגדה הדרומית, כ-12 ק"מ מרדומישל.

מפקד החטיבה, מיונגנרל טיודר קובפאק

משהתקרב המסע למרחק של כ־60 ק"מ (בקר־האוויר) מקיוב, נתברר שאין עוד להימנע מקרב. אכן, הכוחות שרוכזו ע"י האויב עלו בהרבה על עצמת החטיבה. קובפאק נטה, אמנם, להוסיף להתמתן, כדי לברר תחילה, אם מתנהלות הנורעות של כוחות אויב גם מעבר המזרח, מצד קיוב, שנשאר, לכאורה פתוח, ומה הן. אולם בהיכוחו, שאין עוד כל אפשרות לחכות, מחיצבת לפניו הבעיה העיקרית: כיצד לשמור על האינציטיבה בידיו הוא, ולהביא את האויב לידי כך שיקבל את הקרב „במקום ובזמן הנוחים לו עצמו“. למקום הקרב נבחר הכפר קודרה. כדי להגיע לעמדות ההגנה של הפרטיזנים שנקבעו בו וסביבו היה על האויב להתקיף דרך יערות וביצות. השאלה היתה, כיצד לאלץ את האויב להיכנס לקרב וקא במקום זה, ודוקא בזמן שנקבע לכך על ידי הפרטיזנים. הכונה היתה: להכות, ככל האפשר, בגדודים מקורוסטיני ומזיטומיר, בטרם יהיה הכרח להתנגש באלה שיבואו עוד מקיוב.

בתקופה זו היה נתיב מסע החטיבה ידוע למדי לגרמנים; כל הזמן חגים אירוני האויב מעל למקום חניית החטיבה שמדרום לרדומישל ומנסים להפציצו — אכן, בלי הצלחת־יתר, מפאת הפיזור הרב של מקומות החנייה, הנמצאים בחסות יער. רודניוב בדוק את זמן שקיעת החמה, ומחליט לצאת למסע רגע וחצי לפניה, באופן שהיציאה אמנם תיגלה לאירוני האויב, אלא שלא יוכלו לגרום נזק רב. בראש המסע הוא שולח את 400 ראשי־הבקר הנמצאים ברשות האפסנאי הראשי, (הנקראים בחטיבה בשם „הבטליון החמישי“), לשם הפחתת האבידות. במקרה של התקפה פתאומית — באם יחשבו את העדר לשדרת־כבוד גדולה ויכונו את הפצצות אליו, במשך שני מסע־ימים קצרים מגיעה החטיבה לקודרה, ומסתדרת בעמדות־ההגנה, הכפר, כאמור, מוקף יערות וביצות, ורק שלוש דרכים, מותאמות פחות או יותר למעבר, חוצות את היער. מבחינת מצבו הטופוגרפי — בתחתית גיא — אין אפשרות לפעול גגו בתותחים. להרעשתו ע"י האויב באות בחשבון רק מרגמות, אבל בשל טווחן הקצר יתאפשר הדבר רק אם יצליח האויב לפרוץ את קו־המגן ולהתקרב; על כן רוכזו הרגובות והמטה מסביב לכפר. אפשרית היתה, כמובן, גם התקפה מהאוויר, אבל, בעצם לא היה בה ממש, לאחר שעיקר החיל חולק לקו־המגן שבתוך היער. ההגנה אורגנה בדרך זו: על שלוש הדרכים הועמדו מוקפי־הבטחה חזקים, במרחק 4—5 ק"מ מהכפר (ענין הטוח 1), וקו־התנגדות עיקרי אורגן במרחק של קילומטר מהכפר. הכוונה היחה להכריח את האויב להפרסם בהקדם ולהיכנס לקרב, בתנאי יער וביצות, כשהתנועה היא קשה, בעודו רחוק מהקו העיקרי — ולנהל קרב תוך נסיגה אטית, עד לקו העיקרי, לעייף ע"י כך את התוקפים, לגרום להם אבידות, לפורר ככל האפשר את הקשר ביניהם ואת מבנה מערכם, ולברר היכן כוחות האויב העיקריים. המפקדים, שהרבו לשקול, מה עדיף בתכנית הקרב — ריוח בטוח או סיכון נועז? — החליטו: ההעזה. לפיכך החליטו גם לשלוח 2 פלוגות תת־מקלענים לעקיפת ה"גל", או ה"דרג", הראשון של הגרמנים המתקדמים ביער, ולעריכת התקפות־אגף מהמארב, על שדרתם השנייה משהבוא.

התמרון הצליח. הגרמנים, שרדפו בעקבות נתיב מסעו של קובפאק, נכנסו לקרב עם המשמרות שהעמדו על שלוש הדרכים. לפי רעם היריות אפשר היה לעקוב אחרי נסיגת היחידות בעמדות־ההבטחה. לאחר שיקול קובע קובפאק מה כיוון התקפת האויב העיקרית ושולח עתה, לשם תגבורת, את שתי פלוגות התת־מקלענים, שתפקידן, כאמור, להתקיף את האויב משני אגפים (ואת ה"גל" הראשון גם מהעורף) בהתקרב לקו־המגן העיקרי. אכן, הסיכון שבהחלטה זו היה גדול מאוד. אילו פנה האויב הצדה והיה מתקיף את הכפר ממקום שלא ציפו לו — לא היו גשורים לפרטיזנים כל כוחות ההגנה, כי כל הרזרבה גשלה לקרב. אבל צעד זה היה מבוסס על ידיעת הטקטיקה והפסיכיקה הגרמנית, מתוך הנסיון הרב שהצטבר בקרבות אלה. ההתקפה הגרמנית העיקרית פגעה בבטליון השני („הגולוחובי“, של קולבאקה), שהיה עשיר במיוחד במכונות־ירייה „כבדות“. האויב, בעצמת בטליון לפרץ, התקרב כש„שרשרות“

הקלעים שלו כבר אינן סדורות, כשהחילים מצטופפים סביב לקצינים, הנשקדמסיע מפגרו. אחרי קרב „רדיפה“ כזה על פני כ־5 ק"מ, בתנאי יער קשים, נתקל עתה בטליון זה לפתע, ממרחק של 60—50 מ' באש של מכוונת־יריה, ונקל לשער מה שהתחולל כאן. הגרמנים נפלו צרות צרות. אך במקרה זה היו הגרמנים זהירים, וערכו את כוחותיהם „לצומק“, באופן שנפגע והוכשל רק הבטליון הראשון — אך לאחריו התקדם הבטליון השני, במסע מהיר לעזרת הראשון. הוא התקדם בשדרה, בסדר מכוונס, בצעד מהיר, — כמעט בריצה וללא כל הבטחה: כי ידע שכאן כבר נכנס בקרב הבטליון הראשון. ועתה הגיעה שעתן של שתי הפלוגות מהרובה, שהספיקו להגיע בינתיים אל שני צדי הדרך. מימין, הפלוגה השלישית, שמונים וששה תת־מקלענים וארבעה־עשר מקלענים, פותחים באש על הבטליון הגרמני המתקדם בארבעות, במאה ושלושים צעד לדקה, בדרך־יער צרה, ממרחק של 30—20 מטר. מלאכת הפלוגה השלישית היתה דומה יותר לצייד מאשר לקרב. לא היה עוד לפרטיזנים צתון כזה של הרג סיטוני באיב.

לאחר קרב־השמדה זה ברור היה לפרטיזנים, שעליהם לעזוב במהירות את המקום, מבלי לחכות לכך שהגרמנים יביאו כוחות נוספים, חזקים. עוד באותו לילה זו המסע בקצב מזרחה. בדרך משיגה את המסע מקשרת מאחת הפלוגות הפרטיזניות המקומיות ובפיה ידיעות על כך, שבדרך המסע נמצאים שדות מוקשים, שנשארו עוד מזמן קרבות־הנסיגה בסביבת קיוב ב־1941. עד שהידיעה מגיע אל המחבר — שהוא האחראי לסיור — ועד שהוא תופס את הענין, מתברר שראש־השדרה נמצא כבר חמש מאות מטרים לפני שדה־המוקשים. על דעת עצמו הוא מחליט לעכב את המסע ושולח שני רצים: האחד — לעצור את המתקדמים, והשני — אל קובפאק, להודיע לו על כך. הבעיה היתה לא קלה — על החטיבה היה לעבור בזמן הקצר ביותר את המרחק הגדול ביותר מקודרה; וידיעה זו הרי יכלה להיות גם פרובוקציה גרמנית. המסע נעצר. אך מגיעה פקודת קובפאק: לא להיעצר — כי אם לשלוח בראש את עדר־הבקר. פתרון גאוני — בין השאר, גם בפשטותו — בסיטואציה הנדונה. תחילה אין התפוצצויות, והמחבר נוטה להשוב שהיתה זו פרובוקציה, ויהיה מן הדין להוציא אותה אשה להורג; אך הנה נשמעות התפוצצויות ומספר פרות נפגעות. קרוב לשעה מתקדם המסע דרך שדה־המוקשים. ההתקדמות היא „כמו על מחבת חמה“. כל החטיבה עוברת בזהירות במסלול, שהתווה עדר הבקר. המסע עבר בשלום. אברו מספר פרות, שבשרן נוצל בחלקו, במידה האפשרית במסע כזה. כמה עשרות פרות התפזרו, אך „לא עלה על דעת איש — אפילו על דעתו של האפסנאי, הידוע בקמצנותו —

הקומיסר, גנרל־מיור רודיניוב (מימין), ומפקד־החטיבה, גנרל־מיור קובפאק, מטיינים במפה.

לשלוח אנשים. על פני שדה-המוקשים לאספן מחדש. ההפסד העיקרי היה הפסד השעתים בלוח-הזמנים שנקבע בראשית היציאה; ובשל כך היה על החטיבה לחצות (מדרום לצפון) את מסילת הברזל קורוסט'מלין-קייוב כבר בעלות השחר — ולא בלילה, כפי התכנית. מעבר למסילה החלו יערות רציפים — ואתם, לזמנ'מה, הבטחון.

לאחר קרבות-השהייה-זמרון נוספים במשולש שבשפך הנהרות טיטרוב וזדבין, צפונית-מערבית לקייוב, ולאחר חבלות רבות במסילות ובגשרים באזור שבינם לבין קייוב — עוברת שוב חטיבת קובפאק את הפריפיאט, לתוך בילורוסיה. עתה מתחילה פרשת "טיפולה" בשיטורה הגרמנים על פני הנגר פריפיאט (פרשה, שמקצתה תוארה בסרטור "מחשבת-סיירים" שבחובי "מערכות" ל"ז), שיתוף-הפעולה עם החטיבה הגדולה של פרטיונים צ'ינגובאיים של פיודורוב, גנרל וגיבור-בריית-המועצות" אף הוא — וקרבות דרוכים בשעה שהם פורצים עוד פעם נוספת טבעת-כיתור גרמנית (שכונתה "השק הרטוב", כי זממה להחניק את קובפאק בזוית הנהרות דניפר-פריפיאט) ועברו מחדש, בתורש מאי, בגשר-פלא רבי-סיכון, שנבנה מיניה-ובנה, תחת אף האויב, את הפריפיאט — הפעם דרומה, אל אוקראינה. מפנה לעבר המערב, שלושה מסעירים — ושוב נכנסו ל"אדמת-הפרטיונים" שיצרה בנובמבר-דצמבר 1942, והיא מכוסה עתה מאות יחידות-פרטיונים אוקראיניות, בילורוסיות, פולניות — ואף יחידת פרטיונים מולדובניים בארגונה. מכאן, ביוני 1943. החל שוב מסע-פשיטה — הגדול בכל המסעות.

*

כי עדיין רבה היתה הדרך לפני חטיבתו של קובפאק. עתה נשלחה לעורף העמוק של האויב, לגליציה, ומשימתה — חבלה מפעלי הנפט (יולי-אוגוסט 1943). היא הצליחה מאוד, ומתגברת על מצבים קשים שאין דוגמתם, מגיעה עד שלוחות הקרפטים ונלחמת, בתנאים לא ידעתם, מול רגימנטים גרמניים הריים מיוחדים. במסע-ההבקעה בחזרה בקרב זיליטין, היא מפסידה את אחד מעמודי-התוך שלה — הקומיסר ס. ו. רודניוב. ומשם — שוב מזרחה, תחילה — לנופש, ואחר כך — לקראת החזית המתקרבת. היא כובשת את שטח העיר אוליבסק בתהלין (בין סרגי לקורוסטין הזכורות) מידי האויב, ומחזיקה בו, תוך קרבות, 28 יום, עד בוא הצבא האדום. בראשית ינואר 1944. עתה היא עוברת לעורף הסובייטי, לשם התארגנות-מחדש — ומתארגנת כ"דיביזיה האוקראינית הפרטיונית הראשונה", הפעם בפקודו של ס. ו. ר. ש. ו. ר. מחבר-הספר, המחליף את קובפאק, שהוא עובר מעתה לעבודה אורחית בהקמת ההריסות. כאן, כאילו, ניתק סיפורנו באמצע, — וחלקו האחרון אינו אלא שרטוט סכימטי בלבד. יתכן, שמהראוי יהיה עוד לשוב פעם אל תיאורן וניתוחן של פרשות נוספות אלו. אבל המסופר עד כה — דומה, די בו כדי לקבל מושג על אנשי-הקרב ועל הטקטיקה הפרטיונית של חטיבת קובפאק והדומות לה.

קיום לפיכוחם

מלחמת-העולם האחרונה בהיותה מלחמה טוטלית, מכוונת לא רק נגד הכוחות המזוינים, אלא גם נגד האוכלוסיה. יצרה תנאים אובייקטיביים הנוחים במיוחד להתפתחות תנועות-מרי גמישות בקרב האוכלוסיה ולהתארגנות יחידות פרטיוניות. עקב התקרבותו המהירה של האויב הממוצע וממוכן, וכיתרון של יחידות צבאיות גדולות, היו נשארים ממילא בעורף האויב כוחות אקטיביים מזוינים, שבתנאים אחרים היו נסוגים יחד עם החזית, ומוסיפים לפעול בשורות הצבא הסדיר. בתנאי ארצות מערב אירופה, עם שטחיהן הצרים יותר, יתכן ששרידים כאלה היו נהפסים ומושמידים כליל, אך לא כן במרחבי רוסיה (וכנראה — גם סין). הסבל הבלתי-אנושי שגרם לאוכלוסיה ע"י הצבא הפולש של משעבדים-בגלוי, הבטיח למפרע אהדה ותמיכה מצדה לכל כוח ולכל פעולה המכוונים נגד הפולש — ורק בתנאי, שיסירו מעליה מעט קט את כבלי-הפחד ושוב, אותם המרחבים העצומים שנכבשו ע"י האויב לא ניתנו כלל להבטחה רצופה רצינית, במסיבות: א) כשהחזית ה"סדירה" לא חוסלה, והצריכה כמקודם ריכוז

נחות מכסימלי; ב) כשפעולות הפרטיזנים התנהלו בכל מרחבי הכיבוש, לעתים — כמעט ללא יוצא מן הכלל. האויב הקצה אמנם כוחות רבים להבטחת שטח הכיבוש, אבל היה חייב לפצלם לחילות מצב קטנים, שלא יכלו לסכן באופן רציני את היחידות-שפעלו מסביב להם⁵⁾. במקרים רבים אמנם היה האויב מרכז חילות מצב כאלה לא גרוף, המכוון נגד יחידה פרטיזנית. מטוימת; אבל הדבר היה כרוך בהחלשת כוח ההבטחה במקומות אחרים, והיחידות הפרטיזניות, שנהגו מיתרון הסיור הודות לתמיכה האוכלוסייה, היו מצליחות, לרוב, להתחמק מהסכנה ולעבור למקומות אחרים. ה"אגרוף" שרוכז והופעל עלול היה איפוא, להלום בחלל הריק, ובהרבה מקרים מסוג זה היה נתקף גם מהעורף, ע"י היחידות הפרטיזניות שחמקו מהשטח המוקף, — ולעתים גם ע"י אלו שחשו לעזרתה. בדרך כלל, הרי הטקטיקה הפרטיזנית מפתיעה ברב-גוניותה. אבל עם זה בולט בה יסוד איהן, המבוסס על: א) ניידות; ב) שמירת האינציטיבה; ג) סיור מוקדם העומד על רמה גבוהה.

אכן, בשביל קיומו והגשמתו של נוסח פרטיזנים זה היה הכרח, כאמור, במרחבים ניכרים מאוד. פ. ורשיגורה עצמו אומר: "את מעשה-המלחמה שלנו ביצענו, כל הזמן, תוך הליכה"; והטקטיקה שלנו כולה נבנתה על יסוד זה, שבלי הגן על שטחים, נתקוף את האויב בהתנפלויות בלתי פוסקות. כי זה גרעין הטקטיקה שלנו — לא להניח לו, לאויב, לעולם, לשים עלינו הסגר". הרבים הם העמים, שלהם ארצות ומרחבים, המאפשרים נהגיה האפקט כזה לגבי הגנת שטחים ומקומות?

בסיכומו של דבר: אם ננקוט כנוסחת המחבר — "הניידות היא אם הטקטיקה והאיסטרטגיה הפרטיזנית" — ונראה אותה במובנה הרחב ביותר, נוכל לקבלה כמפתח להערכת הפעולות הטקטיות והתנועות האופרטיביות שבוצעו במסיבות השונות ע"י חטיבת קובפאק והפלגות הפרטיזניות האחרות שדמו לה.

ושוב: גם השנינות הטקטית וגם הגמישות האופרטיבית לא היו עומדות לה, לתנועה הפרטיזנית, בסופו של דבר, לולא ה"עול" של משמעת איסטרטגית וארגונית שהוטל עליה. עקבותיו ורישומי הלא נראו גם בהיקף וגם בתוכן. בסיפורו של ורשיגורה, על ריכוז העצמי הסובייקטיבי (הטבעי, והמזעזע את הסיפור עצמו), מופיעות החטיבות האחרות באור עראי, מעומעם במקצת. אך מיערות בריאנסק ועד לווהלין עצמה הלכה, במקביל למסע קובפאק, גם חטיבתו של סאבורוב; והיא שנשארה שם, טיפחה את "אויף הפרטיזנים" החדשה למעלה מחצי שנה, וקיימה בה שתי יחידות פרטיזניות. בבוא קובפאק, באפריל 1943, למשולש שבין הפריפיאט והדניפר — מגיעים כעבור זמן לאותה הסביבה גם החטיבה הגדולה, הדומה לשלו, של פיודורוב, פרטיזנים של גליל צ'רינגוב, (איזורי יערות שבגבול אוקראינה ובליו-רוסיה, ממזרח לדניפר), ואתם פלגה מיוחדת של הקולונל מליק. ובקרוב הבקיע לשם את דרכו, בראש חלק מפלגת הפרשים שלו, נאומוב, מפקד חטיבה גדולה, אשר ביצע בחודשי החורף מסע פשיטה, יוצא דופן ממש בהעותו, על פני גלילותיה הדרומיים (דהיינו — מועסי העיר. — המער) של אוקראינה, אף כי "הגרמנים הטילו נגדו כוחות גדולים. ואכן, הנהן בנייסותיו והן במטהו..." ובאותם הימים עצמם הלא ניתן ביטוי סמלי למציאות זו של ריכוזים פרטיזניים גדולים, בניאופים, ע"י מתן התואר "גנרל-מייור" לקובפאק, ודניוב, סאבורוב, פיודורוב, נאומוב, חמשת "הגנרלים הפרטיזניים" הראשונים.

אך, כאמור, לא רק ההיקף הזה הוא שקבע, מעל לכל היתה יד מרכזית מכוננת; הן מדרבנות — והן עוצרות, בשעת הצורך. והיתה משמעת קפדנית ומחמירה. רק מתוך שזכתה גם באלה, היתה הפרטיזניות במרחבי רוסיה הסובייטית — גורם היסטורי צבאי שבכוח — גם למניע היסטורי צבאי בפועל.

5) להבהרת תמונה זו — ראה מפת הפרטיזנים במזרח בילורוסיה, בחודש אוגוסט,

שחרורה של פריז

רוב הדוגמאות ההיסטוריות של קרבות עיר וביחוד בתנאי התקופה החדשה — ובהן כל אלו שהובאו עד כה מעל דפי "מערכות" — מלמדות על כשלונן של מרידות עיר, המתנהלות ע"י מחתרת, בלי שתהיה מובטחת לה עזרה צבאית מבחוץ. הצלחת מרד פריז נגד הגרמנים שנהל ב"1944 ע"י המחתרת הצרפתית, טמון בעזרתה הבלתיאמצעית של שורת צבא ייודתי סדיר, שעמד כבר בקרבת העיר בפרוץ המרד.

לאחר שהגרמנים קצרה ידם להפריע את העליה של כוחות הברית לחופי אירופה, לא היה בכוחם גם לעצור את התקפתם של הכוחות האנגלים האמריקאים מראש הגשר הנורמנדי. לאחר פריצת הזקים הגרמניים היו הטורים הטנקיים והממונעים של האמריקאים מתקדמים והולכים אל טבורה של צרפת, הלוך והכות את האויב, הלוך ויצור איים בלתי פוסק של כיתור גייסותיו המובסים וממועכים. הדיביזיות המשוכשות ופרועות הארגון נסוגו לאחוריהן, בנסותן להחליץ, כדי שתהא להן האפשרות ליצור קו־גן חדשים. למפקדת "פ.פ.א." (1) נתחור יותר ויותר, כי הנסיבות הצבאיות מסייעות על הצד היותר טוב לתכניות שחרורה של פריז בדרך המרד מבפנים. מאידך גיסא, אם יאבדו ההיטלראים את פריז השתגינה הנסיבות האיטרטגיות תכלית שינוי, שע"י כך היו מושמות לאל כל התכניות הגרמניות לעצור את בעלות הברית בקו נהר סינה ולהפוך את המטרופולין הצרפתית לנקודת משען של הקו הזה, ואין צורך לומר שלאבידה זו היה אפקט מוסרי עצום. להוציא את פריז מידי האויב אפשר היה רק לאלתר. כל אחר, היסוס או המתנה עד שיתקרבו כוחות הברית עוד יותר, היו מצמצמים את סיכויי ההצלחה. הגרמנים היו זוכים לאותו רווח של זמן שהיה ההכרחי להם כליכך כדי להפוך את פריז למבצר ולארגן את הגנתה.

ואננם מכוונותיהם של הגרמנים היה לקיים בידיהם את פריז בכל מחיר. והדבר יובן לנו על נקלה גם אם נעיף עינינו חטופה על מפת צרפת. פריז היא צומת התחבורה הגדול ביותר, שבו נפגשים עשרות קו־מס"ב, שדות תעופה וכבישים, המתברים אותה עם כל קצווי המדינה. מערכת המסילות הקונצנטרית יוצרת אפשרויות תמרון מצוינות לשם העברתם ושיווד מערכו־זיהם של הגייסות. בפריז ובסביבותיה על פני שטח קטן מרוכזים גשרים רבים הגוטיים על הסינה. עיר עצומה, ובה בניינים איתנים, רחובות צרים, בתי חרושת רבים, מערכת ענפה של רכבת תחתית, — אין כמוה יפה להתנגדות ממושכת ועקשנית. אין שום ספק שאילו זכו הגרמנים לאפשרות כזאת, היו מתגוננים כפריז באכזריות חימה בהתאם לחשיבותה בשבילם. קרבות רחוב היו הופכים את פריז לעיני מפולת. מאידך גיסא, אילו גם נאנסו ההיטלראים במהלך הקרבות לנטוש את פריז, כי עתה היתה להם שהות להקדים ולהשמיד את כל האובייקטים החשובים: הנהגות רכבת, רכבת תחתית, בתי חרושת, תחנות חשמל, ובראש וראשונה גשרי הסינה, — כדי שכל אלה לא יפלו בידי בעלות הברית. הנקל להבין כי פריז החרבה, מלבד היותה אבידה עצומה לתרבות העולמית, היתה שוללת מצבאות בעלות הברית אפשרויות כבירות להמשכה המהיר של ההתקפה. את כל אלה הביאה בחשבון מפקדת "פ.פ.א." והיתה תקיפה בהחלטתה, מחייבת הנסיבות.

אותה שעה היה חיל המצב הגרמני בפריז בשיעור 20.000 חיילים וקצינים, מוויינים להפליא. היו לו בערך מאה מכוניות משוריינות וטנקים (בכלל זה "גמרים" ו"פנתרים") ארטילריה שלשדה, נגד טנקים ונגד אווירית, כמות עצומה של חומר מלחמה וכלי רכב. והיו

בעיר גם כ־12,000 רוצחים מאנשי 'רצחן ודורין, מוויינים בכלי נשק אבטומטי ושאר כלי זין. כל אלה כשהם לעצמם היו כוח הראוי להתכבד, אך המצב עלול היה עוד להשתנות לרעה. מערבית לפריז היו שלוש־ארבע דיביזיות גרמניות שהיו נטונות וקרבות אליה. מלבד זאת שלחת המפקדה הגרמנית לפריז 20,000 אנשי S.S., שנתעכבו בדרכם בעיקרו של דבר מחמת התוהו־ובהו ששררו בתחבורה.

הנה כי כן, אילו דחו את מועד המרד, כי עתה היו בידי המושל הצבאי של פריז, פונד שולטיץ, גייסות עצומים עם כל סוגי הנשק הכבד. היה ברור שיש להשתמש בשעת הכושר, בטרם יספיק היל־המצב הגרמני להתחזק. ההיטלראים גבוכו בעליל. על כך העידו ביחוד אוימייהם הנוראים של הגרמנים כלפי האוכלוסייה של פריז, שאפ־כ־לא העיזו לבצעם. לאחר זמן אישרו עזויותיהם של השבויים, שהגרמנים פחדו מפני מרד עממי. פחד מפני המרד בא לידי גילוי, בין השאר, גם כזה שמתוך הגזמת כוחותיהם של "פפא" ומתוך בטחון שבעלות הברית ציידו אותן בכמות נשק ניכרת, לא העזו לפזר את כוחותיהם על פני העיר ופרבריה, והעדיפו לרכוש בכמה נקודות חשובות ביותר, החולשות על העורקים הגדולים, כדי להבטיח לעצמם ע"י כך דרך לנטיגה בשעת סכנה, ומשם־להגיע לגיחות של עונשין, ואשר לאנשי וישי—הרי בתוכם שררה מבוכת־בהלה.

רק גבורתם הנועזה של הפטריוטים, שפעלו בקבוצות נידות עד מאוד, שעשו רושם של כמות עצומה, יכלה להטעות את המפקדה הגרמנית בענין שיעורם האמיתי של כוחות המרי. לאמיתו של דבר, בפרוס המרד היה מספרם של אנשי "פפא" במחוז פריז בסך הכל 35,000. המליציות הפטריוטיות שהורכבו במפעל־חרושת, במוסדות ובפרברים בודדים, מספרם גם הוא לא עלה על 35,000-40,000. אך יש להביא בחשבון שב"צבא" זה בן 75,000 איש הן בסה"כ 1,500 אנשי מלחמה מוויינים, וכל השאר שימשו או־מילואים, או מטייעים לקבוצות הערוכות־למלחמה (בתפקידי קשר, הספקה וכו'), או בלי נשק ביד היו כובשים מסרות שזונה. כדי למנוע את הריסתם בידי הגרמנים. כל זינם של ה"פפא" כפרו נצטמצם ב־4 מכו" (ובכלל זה "הווייסיס" בלי כן), 103 מקלעים ותת־מקלעים, 562 רובי־צבא ורובי־ציור, 825 אקדוחים, 192 רימוני־יד 29 מוקשים פוגסיים, ומלאי של תחמושת מצומצם מאוד.

זכותה הגדולה של מפקדת "פפא" היא שרפיון מובהק זה של הויון לא כפה עליה להסתלק מתכניותיה. היא הרגישה את פעימת זופקם של חיי העם, ראתה את רוח המלחמה המפעמת את הפטריוטים וסברה שלמרד יש כל הסיכויים לנחול נצחון. היא לא ספקה כי במהלך פעולות הקרב יאה חסרון הנשק מהמלא ע"ה האויב. מלבד זאת הביאה בחשבון את הסברה כי בקרבות־רוחב לא יאה האויב מסוגל לנצל במלא היעילות את נשקו הכבד, נגד טנקים ומכוונות־שריון אפשר היה להילחם בהצלחה בעזרת רימוני־יד ובקבוקים הממולאים תמיסת־הבער, שייצורים סודר בקנה־מידה המוני ע"י הקולי פולו, מי שהיה ה"דינמיטאי" של הבריגדה הבינלאומית בספרד. ההוראות בדבר דרכי השימוש באמצעים הללו, וכן בדבר ייצורם העצמי, נפוצו רבים בקרב אנשי־המלחמה בפרוס המרד. נאמר בהן: "משמיד־טנקים, זכרו כי ה S T N ק אינו רואה! התקיפוהו מקרוב כדי שפגיעתכם תהא בטוחה. ה S T N ק בוער כגפרור. לעולם אל תתקיפו טנק ברוכה או במקלע, כי אם ברימוני־יד ובקבוק הממולא תמיסת־הבער". המאורעות הוכיחו באיזו מידה נתאמתה צדקת הטקטיקה הזאת. רוב הטנקים הגרמנים הועלו באש או נתפסו, מבלי שישפיעו השפעה בעלת ערך כל שהוא על מהלך הקרבות.

אירגונה של "פפא" עמד על העקרון הבא: קבוצות בנות 6 או 12 איש עמדו תחת פיקוחו של סמל; על חטיבה המורכבת מ־3 או 5 קבוצות כאלה היה מפקד לויטננט־משנה; ה"מאיה" (פלוגה בת מאה איש) עמדה תחת פיקודו של לויטננט; 300 אנשי קרב — תחת פיקודו של קפיטן; 1000 איש תחת פיקודו של מיוור; ו־2000 ויותר — תחת פיקודו של מולול.

כפריו נתקיימו עוד כוחות־צבא שהיו מכונים בשם "כוחות־מלחמה ממשלתיים". בשם זה

נתכוננו לחסיבות של "הגבריהה הריפובליקאית", ש"נסתייגו" פחות או יותר מממשלת וישי. הם עמדו בקשרים עם הממשלה הזמנית וזו הפקידה עליהם את הקולונל הרי ("אנרי מרטן"). הוא גם "אספרנטו", שהועלה לאחר זמן לדרגת גנרל. אך הכוחות הללו לא לקחו כל חלק בקרבות למען פריז. הם ראו תכלית לעצמם "לקיים את הסדר" במטרופולין, לאחר שבעלות-הברית ישתררו מן הגרמנים.

אנרי מרטן התאמץ בכל דרך של מאמץ לכוף למרותו גם את הסתדרויות-המחתרת של המשטרה הפריזאית (שלוש היה מספרן). המזל גרם, ומפקדת הכוחות הפנימיים הצליחו למנוע את הזבר. המשטרה היתה כפופה לרול סנג'י ול"ועדה-השחרור" הפריזי.

*

ביד באבגוסט הוציא רול-סנג'י פקודה כללית מס' 1, שבה הגדיר בכירור את הנסיבות בחזית ואת מצבו של הצבא הגרמני וציין שאין להתממה עוד, לפי שעם בואם של גייסות גרמנים חדשים לפריז ישתנה הכל. הפקודה קראה לגיוס כל הכוחות, לעמוד יומם ולילה במצב הכן, לקיים קשרי-תמיד עם גקודות-הפיקוד ולהגביר את התופעות הפרטיזניות. הפקודה הטילה חובה לתמוך תמיכה שלמה בכל התפרצות שיש בה מאופי המרד בקרב האוכלוסייה. ב-12 באבגוסט ציוה רול לקולונל ליוזו לציין ולהראות מיד למפקדי האזורים ("כוחות-הפנים" של גלילות פריז חולקו ל-4 אזורים — מזרח, צפוני, מערבי ודרומי) את כל האובייקטים החשובים שנועדו להיכבש: בתי-סוהר, תחנות טלפון וטלגרף, תחנות-הרריו והחשמל, מחסנים, בנייני הגסטאפו, המפקדה הגרמנית, וכן לכוון ולהפריש פלוגות מיוחדות שבתמיכת הסתדרויות המשטרה של תנועת המרי יכבשו את בית מועצת העיר ("הוטל דה-וויל"). המטה של מחוז הסינה ערך רשימה שלמה של כל האובייקטים בפריז, בין אלה שיש לכבושם ובין אלה שיש להגן עליהם ולמנוע את הריסתם בידי הגרמנים. הגנת האובייקטים הוטלה, בעיקרו של דבר, על המיליציות הפטריוטיות, אעפ"י שלא היתה אפשרות לזיינן.

התקפות צבאות בעלות-הברית, תפונם של הגרמנים לפנות את מוסדותיהם שבעורף, אותה האימים של המרד המתרגש לכוא, — הטילו מבוכת, בהלה גמורה בקרב אנשי וישי. המובקים שבהם — דה-בריינון, דאה, לויזר ורבים אחרים מיהרו לנוס. הנותרים ניסו לעשות כיוונין לתנועת-המרי, בהתחפם "כחסידי-בסתר"...

כיווני-התן של הוישיאים נוצלו ע"י מפקדת "פפא" ונתנו את האפשרות לקבוע מראש קשר עם מנהלתם של כמה מוסדות חשובים כדי להקל את כיבושם או שמירתם מהרס. כך, למשל, קיבלו "פפא" את תכנית תחנת הטלפון הבין-עירוני שברחוב הארכיונים, שהפטריוטים חרדו לה חרדה יתירה מפני תכונתם של הגרמנים להרסה, לפי שהריסתה היתה מפסיקה לזמן רב את הקשר בין פריז וכל צרפת כולה. הם הצליחו להידיבר עם הכבאים שימצאו להם סולמות לשם הסתערות על התחנה הזו בשעה המכרעת, וכן לשמור מהשמדה אוצרות גייר עצומים שרוכזו בבתי-הדפוס של "נובו-טאן" ו"פריס-טאר", שנועדו לשריפה. דבר זה נתן את האפשרות להוציא לאור עוד בימי המרד את עתוני-המחתרת.

אך אם הגרמנים הוציאו מפריז את מוסדות-העורף שלהם ואת הרכוש השדוד, הרי לא היתה זו הוכחה שהם התכוונו לעזבה. ארבא, הם נגשו לבצרה. פון-שולטיץ הכריז והודיע בהחלטיות, כי פריז תיחפץ לצומת חשוב ביותר של מערכת המגן הגרמנית לשם עצירת התקדמותן של בעלות-הברית מזרחה.

שדרות של טנקים וכלי-מנוע של בעלות-הברית הגיעו עד הסינה, דרומית וצפונית לפריז. הפטרולים שלהם הופיעו במלגה, פאוסטובלוי, מנשה. אך מערבית לפריז היו אפילו פלוגות החלוצי של בעלות-הברית רחוקים 100-120 ק"מ מן המטרופולין הצרפתית ולא מיהרו להתקדם. התכנית של בעלות-הברית הועמדה על כיתור מלקחיים רחב של פריז ולא על מלחמת מישרין לכיבוש העיר. שיחוררה של פריז נועד לפי התכנית רק לאוקטובר. וזאי, במשך זמן כזה

יכולים היו הגרמנים להתבצר בעיר התבצרות איתנה; על כל פנים — להרוס שם הריסות שאין להן תקנה. כשהחלה מפקדת ה"פפא" לארגן את המרד ולחוללו לא סמכה על עזרתה הבלתיאמצעית של בעלות-הברית.

„ שאו נשק, אורחים, שאו נשק!“

כבר ב־14 באוגוסט, תודות לקריאותיהן של הסתדרויות-המרד, הקיף את פריז וגלילותיה גחשול של שביחות שהיו מתרחבות והולכות, שנתכנו לשחק את חיי העיר, למנוע ממנה גן, חשמל, תחבורה ועתונות. קיימו רק את השברת המזונות ואת השירות הסניטרי. הגסטאפו שהריחה את הלך-הרוח במשטרה, החלה, כמה ימים לפני כן, בפירוקה מנשקה. הסתדרויות המרד שהיו מאוחדות ב"ועד השחרור" השתמשו בכך ועוררו את המשטרה הפריזית לשביחה. היא החלה ב־15 באוגוסט בשעה השביעית בבוקר, ותוצאותיה עלו על כל התקוות. לעיר היה מראה שלא היה כמוהו מעודו. ברחובות, בכיכרות-העיר, בפרשות הכבישים לא נראה אפילו בגר-שרד אחד של המשטרה שהאוכלוסיה כה רגילה לראותה. הקומיסריאטים של המשטרה היו ריקים מאדם.

הנועיה-המרד החלה לחרוג מן המחזרת. ב־16 באוגוסט נתן "ועד-השחרור" הפריזי צו לכל העובדים להפסיק את העבודה. ביום ההוא יצאה פקודה מטעם ה"פפא" להלום את כל סוגי התחבורה, כדי לשבש את קשרי האויב ולהפריע את בואן של תגבורותיו. חטיבות של כוחות-הפנים והמיליציה הפטריוטית החלו לתפוס בהדרגה את האנבייקטים: בתי-חרושת, תחנות אספקת-המים, המפעלים העירוניים החשובים ביותר. מטה הקשר, ובראשו הלויטנט ז'אק גנון, תפס עמדה בקולג' "פריזיק לה-פליי" ופיתח את פעולתו. על כל מפלה שתבוא עליו הניחו לו מראש חליפין בכוחות האזורים הכורדים.

הקולג' "פריזיק לה-פליי" שוכן באבניו הדלה-בורדונה, העובר לאורך "שדה-מרס", בסמיכות למדל עופל ובית-האולפנה הצבאי — אחד המרכזים הראשיים של חיל-המצב הגרמני. זמן מה התאכסן בו המטה של פלוגות הפרטיזנים, אח"כ היה שם מחסן הנשק. לפני המרד התגוררו שם עשרות פטריוטים צעירים, שמלבד זאת גם הוכשרו שם הכשרה צבאית. כל עיקר הסוד היה בהסוואה מוצלחת. מנהל הקולג', רימון מסייה (הידוע בשם מיור דיופן), הצליח למנוע חשד מן הקולג', בתתו בו משכן להסתדרות הקתולית, לתחנה המריצינית של הג'א ולבסוף, — על פני המשימה שהטילה הממשלה הווגיית, — למשרד התעמולה של פטן. המסיכות האלה הצילו את הסתדרות-התבלה-בתחבורה שפעלה בקולג', שכן חקירת המשטרה באה לכלל מסקנה כי חבר העובדים בו הוא מאנשי פטן. נראה הדבר כנס, שבימי המרד יכול היה מנגנונו הראשי (מטה-הקשר) — על התנועה הבלתי פוסקת של רצים, רוכבי האופנים ואפילו מכוניות-משא) לפעול את פעולותיו בצדם של הגרמנים. אך זמן רב לפני פרוץ המרד מסר דיופן, על כל צרה שלא תבוא, את המעונות הריקים בגלל ימי-הפגרא, לשמש כמקום מחזק-קין של כמה בתריספר פריזיים. הגרמנים לא שיערו כלל, שכלי המרד החשוב ביותר פועל את פעולתו במרחק כמה עשרות פסיעות ממנו.

הקולג' רולטנני בעצמו, הוא ומטהו ומיור ואיאן, שנתמנה להיות נציגה הראשי של מפקדת "פפא" בפריז, בחר לעצמו לנקודת פיקוד את התחנה המרכזית של מערכת השרבור והכינוב העירונית שבכביכר דנפר-ראשרו (איזור XIV) מתחת אנדרטת האריה הבלפורי, לאחר שליוה, מטעמים מובנים, סרב לקחת לעצמו מקום זה בשביל מטהו.

מי אינו זוכר את התיאור הנפלא של פריז שמתחת לקרקע ב"עלובי החיים" של ז'קטור הוגו? מאז נשתנה כמובן מראהו תכלית שינוי. בכל מקום נקבע חשמל המופעל בתחנות המיוחדות שמתחת לקרקע; מכוונות אדירות מיוחדות מבטיחות את איורור מכוכותיו והסתעפותיותו שאין להם סוף. התחנה המרכזית מקושרת ע"י טלפון עם כל רובעי פריז, ויש לה תנתכות משלה שאינה תלויה ברשת העירונית הכללית. יציעים תת-קרקעיים, המחוברים עם קאטאקומבות, מטרה, מתצבות, משתערות על פני מאות קילומטרים; התחנה המרכזית עצמה שוכנת בעומק

18 מטר מתחת לטלע. וכיצודת במערכת דלתות משוריינות שאין הגז חוזר בעדן. פלוגה בת מאתים והמשים קנליזטורים (עובדיהביוב), המסורים לענין תנועת-המרי ושכל פינותיה של העיר התת-קרקעית נהירות לה, העמידה עצמה לרשות המטה לשרתו ולקיים את הקשר. מאליו מוכן, שהתחנה המרכזית של התחתית היתה מקום אידיאלי בשביל מפקדתו של המרד. דוקא כאן היה המוח והמרכז המניע של מלחמת הגבורה למען פריז.

ב17 באבגוסט ראו אנשי פריז שהקיצו משנתם שכל קירות העיר מכוסים במודעות קטנות הקוראות את הצרפתים לגיט ולמרד. ליד המודעות צבאו המונים. הגרמנים לא ניסו עוד לקרוע את המודעות. מכוניות-המשא שלהם, הטעונות חיילים שהחזיקו תת-מקלעים במצב הכן, עברו את פריז מבלי להעצר בפרשות-רחוב, מקום שהמוניעים היו מצטופפים שם והולכים. ברחובות כבר אפשר היה לראות את לוחמי "פפא" וסרטיס. תלת-גוניים על זרועותיהם. פה ושם היו באים לידי תגרה עם הגרמנים שניסו לעצור. השביתה הקיפה את העיר לחלוטין. הגרמנים, שחמתם בערה בהם מפני קוצר ידם, היו הורגים בהמונים את בני התערובות בבתר-הכלא ואת העוברים ושבים שנתפסו בדרך מקרה. מפקדת "פפא" שקדה בקדחתנות על השלמת התכונה ונשאה-ונתנה עם הקבוצות הרבות שנענו לקריאת הגיוס והביעו את רצונם להצטרף אל פלוגת המורדים.

להיפך, אלה שנקראו "כוחות הממשלה" התעקשו בסרובם לקחת חלק במרד. המשא והמתן עם הקולונל אנרי מרטן נפסק. הקולונל ליווה ניסה באמצעות כומר לבוא לידי מגע ישיר עם מפקדת "הגברדיה הרפובליקאית". יחד עם המיור דיופן פנה ל"קסרקטאות הסלסטיניות", מקום משכנו של המטה שלה, אך שם קבלוהו בקרירות גמורה. מפקד הגברדיה הכריז שהוא מתכן "לקיים גיטרליות בסכסוך שבין האוכלוסיה הפריזית ושלטונות וישי", והגברדיה צריכה קודם כל "לשמור על לויאליות". הוא קיטרג קשה על שביתת המשטרה — "התנגדות שאין לה כפרה ל"בטחון המדינה". "עכשיו אין ממשלה, — הכריז הלה — כשדה-גול יהיה כאן, יזכנע לוי". מלבד זה טען, ש"הגברדיה כמעט חסרה כל נשק". היתה זו התחמקות גלויה, כיון של"גברדיה" היה נשק לא פחות מאשר לפטריוטים. על כל פנים, כשלוך המשא ומתן מנע מן המרד כוח צבאי גדול, שהיתה לו זכות לסמוך עליו.

ההכנות למרד קרבו לקיצן. מפקדת "פפא" שלחה פטרוליסטור לכל מקום, וניתנה פקודה לתפוס את כל אוצרות-המזון ולחלקם לפי האוורים, כי מצתה עברה ההספקה לתושבי העיר לידי המורדים. בכמה מקומות כבר כבשו "פפא" והמיליציות הפטריוטיות את העיריות ומכוונות השריון הגרמניות התקיסון בהמתקצף.

אוד ל18 באבגוסט וכל יום המחזרת עברו במתן ההוראות המפורטות והמדויקות ביותר בענין סדר ההתקפה ותכטיסי קרבות-רחוב.

ה מ ר ד

בקרן של 19 באבגוסט, היום הראשון של המרד. למן השעה השביעית של הבקר עברו הפטריוטים להתקפה בנקודות שונות וכן בפרברי הפועלים הגדולים: סן-דני, נאי, ויטרי, אורבוויליה, טון, הגרמנים משודים מערכותיהם בחפזון וממהירים לסגת אל נקודות המשען בנטשם מחסני מזונות וצויד, שאנשי "פפא" והאוכלוסים כובשים אותם מיד. קירות פריז מכוסים מודעות חדשות: מהן המודיעות לכל האזרחים והארגונים למסור מיד את הנשק לפלוגות "פפא" והמיליציות הפטריוטיות; מהן, בלשון הגרמנית, פגות אל החיילים והקצינים של הצבא הגרמני ונאמר בהן, שלאחר כל התבוסות והמפלות שנחלו הגרמנים בחזית המזרח ובמערכ אין כל טעם להמשיך המלחמה, מציעים לגרמנים שלא יוסיפו עוד לציית להיטלר ולמפקדתו, להניח את הנשק ולהיכנע.

לאחר כמה שעות נכבש בית מועצת-העיר.

מסכיב לביר מועצת העיר כבר תלויים מכל החלונות דגלי התלתגון. רוב מוסדות הממשלה והציבור גם הם מקושטים בדגלי התלתגון.

אעפ"י שפה ושם יש חלופי יריות, הומים הרחובות מרוב עם. את מכוניות השריון של הגרמנים מקבל הקהל בשריקות וקריאות איום. בבנין הגדול של מערכת העתון "פארי-סואר" — אחד מכלי המבטא ההיטלריים הראשיים בעתונות הצרפתית — משתכנות מערכות עתוניה של תנועת המרי שרק אתמול היו במחתרת. "פארי-סואר" שוכן ברחוב לזבר במרכזה של העיר. הרובע עורו כבוש בידי הגרמנים אך כבר אין הם מעזים להפריע לפלישה זו. מופיעה פקודה כללית חדשה מאת רול-טנגי: "הפא" מצוים לעכור במשמרות על פני כל העיר, וכדי להבטיח את נידותם להחרים את כל כלי התחבורה. הפטריוטים צריכים לענוד על זרועם טרטי תלחון, המשמשים להם במקום מדיצבא. בפקודה מוסבת המטרה הישירה של חמרה, לפתוח את הדלת לפריז בפני צבאותיהן של בעלות הברית, ולקבלן בעיר המשוחררת. באותה שעה מתפרסמת פקודה בדבר גיוס כל האזרחים המסוגלים לאחוז נשק.

"ועד השחרור" הפריזי, המתכנס עתה לישיבותיו בבית מועצת העיר, מקומה ההיסטורי של הקומונה משנת 1793 והקומונה הפריזית של 1871, פונה אל העם בקול קורא:

"יום שקוינו לו הנה הוא בא !

צבאות צרפת ובעלות בריתה עומדים בשערי פריז.

חובתם הפשוטה והקדושה של כל בני פריז — לקדש קרב.

שעת המרד הלאומי הגיעה.

שאו נשק אזרחים !"

כחצי השני של היום מתברר, שהגיוס מתפתח בהתאם לתכניות שנקבעו. תפיסתם של האוביקטים שנועדו לכך מתחוללת במלא תוקפה. בפרברים מתלקחים קרבות, והשימוש בתחבורה נעשה לגרמנים קשה יותר ויותר. מהגרמנים נשללת האפשרות להטיל תגבורת העירה. בעיר פנימה נכבשה למהשכמת הבוקר העירה של הגליל הראשון בטבורה של פריז, אבל מחוסר נשק ותחמושת אנוסים הפטריוטים לנטשה; תחת זאת השתלטו המיליציות הפטריוטיות על השוק המרכזי ועל משרד-הדואר הראשי שכרחוב לזבר, בשעה העשירית בבוקר מודיע מפקד האיזור הדרומי על כיבוש ביה"ח פיטייה, שבו נתפסו מאתים וחמישים פצועים גרמנים ומחסן של נשק. השלל הזה מאפשר את זיונם של כמה מאות פטריוטים. קרבות עקשניים מתחוללים בגליל ה-5, ה-18 וה-19. מעל מפקדת-המשטרה שבסיסה (חלק המרכזי שבאי הגנה סינה), מתנוסס דגל תלגוני, והשוטרים הודפים במרץ רב את התקפותיהם הנואשות של הגרמנים. קרבות מתחוללים גם בכמה נקודות אחרות של העיר, ביחוד בקרבת בית-הנבחרים, הכבוש בידי הגרמנים. הגרמנים משתמשים שם בטנקים ורודפים את התושבים עד המעונות פנימה. בדרנסי שוחרר מחנה ריכוח, שבו התענו שלושת אלפים אסירים.

סמוך למוצאי היום מתברר, שהפטריוטים מפקחים פיקוח מלא על 43 מ"ט רובעיה של פריס. מעתה מחולקים צבאות הגרמנים לחמשה צומתי-הגנה: התחנות המזרחית והצפונית, כיכר קונקורדיה, כיכר הרפובליקה, הסינס (ארמון לוכסנבורג), חלק ניכר מכותותיהם תופס גם את בית-האולפן הצבאי, את בית-הנבחרים וכמה נקודות אחרות. ברור שאין כותותיהם מספיקים לפיקוח על כל העיר כולה, והם בוחרים להצטמצם בהגנה והתקפות-נגד. במשך היום נשבו שבויים רבים ו-67 מכוניות. הועלו באש טנק אחד ושלוש מכוניות משוריינות. המפקד הגרמני מכריז על מצב מצור ועוצר מוחלט בעיר מאחרי השעה התשיעית בערב. אך משמרות של "פפא" לא זו בלבד שהם מחזרים על הרובעים המשוחררים, אלא גם מתפוצצים דרך מחסומים גרמניים לתוך שאר חלקי העיר.

עם שחר יומו של 20 באבגוסט מתחדשים הקרבות. הגרמנים שהתאוששו מן המכה הראשונה שהוכו, עוברים להתקפות-נגד. באכזריות חימה מיוחדת משתרעות מכוניות-השריון שלהם על בית מועצת העיר ומרכז המשטרה. מפקדת "פפא" מוכרחה לשלוח תגבורת של שלוש מאות אנשי-קרב. ואותה שעה מקבל מטה ה"פפא" של מחוז הסינה מטעם הציגות האזרחית של הממשלה האזרחית פקודה זו:

"כיון שהמפקדה הגרמנית הבטיחה לא להתקיף בניינים ציבוריים, הכבושים בידי הצבאות הצרפתיים, ולהתיחס אל כל השבויים הצרפתיים על פי דיני מלחמה, מציעות לכם ממשלת הרפובליקה הצרפתית והוועד הלאומי של התנגדות להפטיק את האש נגד הכובשים עד פיגום את פריז כהבטחתם".

המיוזר ויאין הודיע שהמפקדה הצרפתית לא כרתה ברית שלום עם האויב והשבויים הגרמנים ישלמו בהיהם בעד כל המהומות שיעשו הגרמנים נגד האוכלוסיה. האזהרה הזאת באה מחמת הידיעות שהגיעו כי ביער בולון ברחוב בורגון, בתחנה המזרחית, הוציאו הגרמנים להורג עשרות אורחים סתם, ובכללם נשים ונערים. דיופן אף הוא נתן פקודה להרוג על המקום את כל אנשי ס.ס. שנשבו, בתורת הגמול על שלא הכירו ב"פפא" כבחיילים של צבא-מוכר. עב וזאת ניתנה פקודה לירות אל המכונות של מרכז המשטרה, שהיו גישאות על פני העיר ומכריות ברמקולים על "שביתת-הנשק".

אעפ"י ש"שביתת-הנשק" הטילה מבוכה, בכל זאת ברוב נקודות פריז לא פסקו הקרבות. סועלי "פאריס-סוואר" סרכו להדפיס את המודעה של מרכז המשטרה בענין שביתת-הנשק, בהודיעם כי לא ידפיסו שום טקסטים פרט לאלה היוצאים מטעם מפקדת "פפא". פקודי הרכבת ההחתית(ה"מטרו") הפריעו בעד הפצת עתוננו של מרכז המשטרה שהטיף לשביתת נשק. אבל מן הסקטור המערבי, שבו היו הרובעים רבי ההדר של הבורגנים, החלו להגיע ידיעות על יחס האיבה של שוכניהם להמשך המרד. דבר זה המריץ את מפקדת ה"פפא" לתת פקודה בדבר בנין מתרסים לגיזור הרובעים הנאמנים.

הגרמנים עצמם נהגו יחס של התעללות לגבי תנאי שביתת הנשק שחתמו עליהם. ברובעים שבהם הפטיקו אנשי "פפא" את התקפתם, היו הגרמנים יורים באנשי-הקרב בעלי הסרט התלתגוני על שרזוליהם, ובעוקרים ושבים סתם. בבית המלון "קונטיננטל" הם הוציאו להורג את אנשי "פפא" שנשבו. אם לפני בית-האולפן הצבאי הוסיפו 12 "נמרים" לעמוד יום שלם כשדגל לכן מתנוסס עליהם, הרי בקרבת מקום, היו מכונות שריון גרמניות מתקיפות בלי הפסק את העיריה שבבשוה המורדים. בהתקפות חימה שעלו בתוהו הותקף בית מועצת העיר. ואלו ברוב האזורים התקפתם של "פפא" נמשכת, ביה"ח כבוש בידי הפטריוטים; התחנה המזרחית שותררה; מסכיב לתחנה הצפונית ובתחומה מתחוללים קרבות עקשניים; קבוצת נוער כיובשת את תחנת "התחתית" ואת תחנת הרכבת סן-מישל, בקחתם בשבי 60 חיילים וקצינים גרמנים. הקרב האכזרי רותח במרכזו של הרובע הלטני, על פירשת שדרות סן-מישל וסך צרמן, סמוך לבנין המחלקה הרפואית של הסורבונה. המתרסים שהוקמו שם משמשים קו מגן קדומני של הסיטה, כלומר בית מועצת-העיר ומרכז המשטרה. הגרמנים מתקיפים בסנקים ומכונות שריון. המגינים מצליחים להעלות באש כמה מכונות-שריון גרמניות הטעונות תח-מקלענים ולתפוס תותח נגד-טנקים. בהפנותם אותו נגד האויב, מכריחים הם את מכונות-השריון הגרמניות לסגת חיש מהר. אך העומדים על גג מרכז המשטרה ראו את ההצלחה הזאת. מיד באה משם מכונת מלאה שוטרית, ובלי שים למחאת אנשי הקרב לוקחים לעצמם את נשק-המלוקח באמתלה שהוא נחזק יותר למרכז המשטרה עצמו. קרית-האוניברסיטה בקצוותיה הדרומיים של פריז שותררה ונתפסו שם מכונות-יריה כבדות "מכסים" ושאר מיני נשק. באוברוליה וסטן, אף על פי שהגרמנים הכניסו שם לקרב "נמרים", מבערים ה"פפא" גושי בתים. בזה אחר זה משחררים את הפרברים הצפוניים והודפים את הגרמנים מן הדרכים אל פריז מן הצפון, החשובים לגרמנים. אור ל-22 באבגוסט הוצאו לחלוטין מידי הגרמנים 61 מרובעי העיר כלומר שני שלישיה של פריז; כמעט לחלוטין טוהרו הפרברים הדרומיים והמזרחיים. הגרמנים לא זו בלבד שאין בכוחם לדכא, או לפחות להאיט, את המרד, — אלא מצבם מחמיר והולך. הם נתונים כמעט במלכודת, לפי שרוב אמצעי התחבורה נותקו. בפריז כבר מופיעים ומופצים בגלוי, במאות אלפי טפסים, העתונים הפטריוטים.

הגרמנים ששכלונותיהם העבירים על דעתם, עורכים בחמת קצף אור ל-22 באבגוסט

התקפות נגד בנקודות שונות בפריו, אבל לאחר תפיסת כמות ניכרת של נשק־האויב כבר הגיעו כוחותיהם של הפטריוטים לשעור של חמשת אלפים אנשי־קרב מזוינים. בכל מקום הודפים בהצלחה את הלחץ הגרמני. במשך הלילה הזה מצטרפות אבידותיהם של הגרמנים ל־10 מכוניות שריון שהושמדו, כמה תותחים נגד־טנקים שנתפסו, קרוב לאלף שבויים וכמה מאות הרגים בידי המורדים. כבושים עתה כיבוש איתן, מלבד בית מועצת העיר ומרכז המשטרה, נקודות חשובות כגון היכל בית־הדין, ארמון אוליאו, הבנין העצום של ה"אינבלידים", כמה מיניסטריונים, התחנה המזרחית, השוק המרכזי, לשכת העבודה, כמעט כל העיריות, במידפוס, תחנות הטלפון. פריו כולה, ככימים ההיסטוריים של המאה שעברה, סמרה בבתיקרות, שבבנין השתתפו אפילו נשים וילדים. בתצלומים מאותם הימים רואים אנו גברים ונשים המפריקים את המדרכות, המוסרים מיד ליד בשרשרת ארוכה מרצפות כבדות ומדקדקים ושמים את האבנים הללו לרוחב הרחוב.

בכמה נקודות מתרופפות בעליל התקפותיהם של הגרמנים; האויב נסוג, בהניחו אתרי צפועים ושבויים. מופיעים סימנים מובהקים של דמורליזציה בין הגרמנים. פה ושם מניפות קבוצות קבוצות גרמנים דגלים לבנים ומסכימים להכנע, אם את הכניעה הזאת יקבלו חיילים במדים. הם מניחים את נשקם, מיד עם הופעת פלוגת ג'נרלמריה שנשלחה ממרכז המשטרה בלויית אנשי קרב של "פפא". ממש כך אירע גם בקטרסקין קליניגור (שברחוב קליניגור), שבו היו מאה וחמשים חיילים גרמנים. בכיכר קונקורד, ששם בבית־מלון מתאכסנת הצמרת של המפקדה הגרמנית, צומדות על המשמר פלוגות שצורפו מקצינים בלבד, כפי הנראה מחוסר אמון גלוי אל החיילים. אך בכמה איזורים עדיין לא נתיאשו הגרמנים מתקותם להשתלט על המצב. בחוק מיוחד ממשיכים הם להרעיש את סיטה ואת המתרסים שעל פרשת השדרות סך־מישל וסך־גרימן, כלומר שני עורקים מפולשים, החוצים את העיר, כפי הנראה מתוך שמנסים עדיין לשמור מעבר לדיביזיות שנתקעו מערבית לפריו. התקפותיהן של מכוניות־השריון הגרמניות נמשכות שם 17 שעות רצופות. על המתרם מניגים שלושים וחמשה אנשי קרב, בראשותו של הלויטננט באַרץ. בלילה מצליחים הגרמנים לכבוש את המתרם מן העורף, אך בארא בראש שנים־עשר אנשי קרב שנשארו עורך התקפת נגד והודף את הגרמנים. משהרגיש פון־שולטיץ שהמצב מתמיר והולך, איים להפציץ את פריו מן האוויר. מפקדת "פפא" משיבה ע"כ באיום להעלות באש את בתי־החולים הצבאיים של הגרמנים, והמפקדה הגרמנית אינה מעיזה לבצע את תכניתה. היה ברור שאם גם מסוגלים אנשי "פפא" לעזוב בהצלחה על חילה המצב הגרמני, עלולה המלחמה להיות למעלה מכוחותיהם, אם יפקירום לשרירות הגורל, והגרמנים ישתמשו בהתמהמהותן של בעלות־הברית ויטילו על פריו כוחות עצומים חדשים מתוך נסיון לשוב ולכבשה. והיה זה דבר חשוב עד מאוד לפריו המשוחררת לקבל מיד את עזרת בעלות־הברית. משום כך הטיל רול־טנגי עוד ב־20 באבגוסט על מנהל המטה שלו, מיור גלואה, לנסות יחד עם כמה אנשים לעבור את קו הגרמנים ולבוא לידי מגע בלתי אמצעי עם המפקדה האמריקאית.

גלואה עשה בהצלחה את המשימה הזאת. הוא הגיע עד מטהו של הגנרל פטון, אך הלה, ואח"כ גם גנרל ברדלי, הודיעו, שהתקפה לאלתר על פריו אינה מתכננתיהם של האמריקאים ושהמרגד הקדים לבוא. ברדלי הסכים לבסוף להרשות לדיביזיה הצרפתית של הגנרל לה־קלרק לנסות ולהבקיע לה דרך לפריו. גלואה שם פניו לברטן, מקום חנותו של לה־קלרק ומשכנעו לעשות את הפעולה הזאת.

ב־23 באבגוסט בחצות לילה, מתחילים הצבאות הצרפתיים את מסעם הנמרץ על פריו. קרב אכזרי נמשך בפריו כל יום 23 באבגוסט וכל הלילה של ה־24 בו. קרב החימות העז ביותר רותנו כקודם במבואות אל סיטה, ששם משתמשים הגרמנים בטנקים כבדים. בפקודת רול־טנגי הובאו לפריו כל הכוחות הפנויים של "פפא" מן המקומות שכבר שוחררו במחוז הסינה והואנה. המתרסים ושאר הנקודות המוחקפות עומדים איתן, אך כבר מורגש

המחסור בתחמושת. למקום שמצבו מכביד והולך שולח המטה תגבורות חדשות. בפקודה מיוחדת מציע רול למפקדי הפלוגות שישימו שימת לב מיוחדת לאפשרויות שמקנה מערכת המסילות של „התחתית“, בצינו שיכולה לשמש להעברת כוחות ממקום למקום בהסתר ובלא סכנה או בחזקת נקודות מגן.

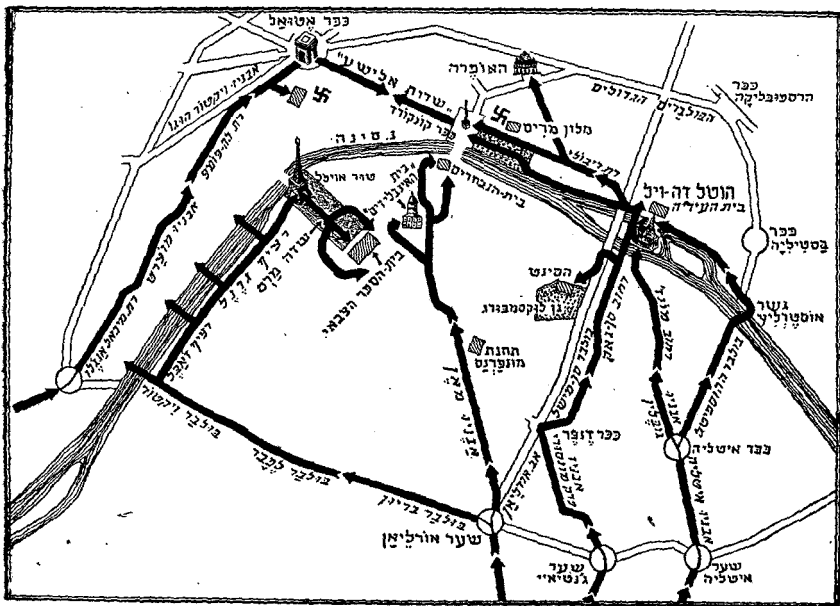
הקרב ששך לפני עלות השחר מתחדש במלוא עוצמתו סמוך לשעה התשיעית בבוקר של 24 באוגוסט. בצהרים פותחים הגרמנים בהתקפת תזוית נגד בית מועצת העיר, אך המגינים, בראשותו של קפיטן צעיר, הודפים אותה בהצלחה. התגבורות שהגיעו מאפשרות את עקירת הגרמנים מן האיזור הזה. באותה שעה עצמה מתגבר הלחץ על מתרסי סך-מישל וסך גרמן. כאן מפעילים הגרמנים כוחות עצומים, שנרכזו בגן לוכסנבורג. המצב היה חמור, לפי שכאן עמדת המפתח של העיר.

הדליעות הבאות מכל צד מעידות על הצלחות חדשות. הגרמנים באו שוב באולטימטום בדבר פרוקם של כל המתרסים לאלתר, אך אוכלוסי פריז השיבו עליו בביגום של מתרסים חדשים. בשעה 1 אההצפתו הגרמנים באש מתותחים בני 75 מ"מ והשתמשו ברימוני-הבער. בכמה מקומות הצטרפו אליהם המלוציונרים של דרגן וזוריו, בידותם על הפטריוטים מעל הגגות. אבל אנשי „פפא“ לא זו בלבד שמחזיקים בעמדותיהם אלא בכמה נקודות גם מתקדמים. כדי להחליש את התקפות הטנקים שופכים הפטריוטים על כבישי הרחובות נוזלי-משהה, שהמציאו בתי-החרוץ שח ליוקיקי-נפט. מתפרסמת פקודתו של רול להפקיד בכל מקום קבוצות-מחץ נידות להגברת ההתקפה. „הגיס החמישי“ עודו ממשיך לפעול את פעולתו הפרובוקטיבית. בונים חשודים מופיעים ליד המתרסים וכפיהם הוראה „לקיים את שביתת הנשק“. מפקדת „פפא“ מצוה לאסרם.

מחמת הדוחק ביוחמושת פונה מפקדת „פפא“ כמה פעמים אל בעלות-הברית בבקשה להצניח להם, בציננה בדיוק את תנוחתם של הרובעים ששחררו מידי הגרמנים, אך תשובה על בקשות אלו לא באה ומטוסייהם של בעלות הברית לא נראו. לפתע בא למרכז-הפקוד המקשר של האיזור הדרומי. זה עתה נתפסה שם יוג'נדואר, ומצאו עליה טלגרמה של לה'קלרק: „החזיקו מעמד איתן, אנו מתקרבים“, היתה זו בשורה ראשונה שבישרה שגאלואה הצליח להגיע בשלום אל בעלות הברית ולקיים בהצלחה את משימתו.

נפעמים ע"י הבשורה הזאת עוברים אנשי „פפא“ בשעה 19.00 להתקפה בכל מקום. בשעה 20: נכנסים טנקי הלוחץ של דבייות לה'קלרק לתוך פריז דרך שער ז'ניאיי באין מפריע, בדרך שטיהרה הפטריוטים. על פני רחוב גלסייר שמים פניהם למרכזה של העיר. לאחר חצי שעה מתרעשת סיטה מקול תרועת הנצחון של אלפי אנשים. השמים שמעל למרכז המשטרה מצטבעים ביוקקים ססגוניים. רועם הפעמון הגדול של נוטרדם דה'פרי, עונים אחריו פעמוניהן של עשרות כנסיות פריז. הקולוול דרון, המפקד על חלוץ צבאו של לה'קלרק, זכנס לבית מועצת העיר. בחלל איריה של העיר, בפעם הראשונה לאחר יותר מארבע שנים, מריעה המרסליוה, שרים אותה לוחמי המתרסים, המונים שנהרו אל הרחובות, אע"פ שחליפת היריות נמשכת ופגזים מתפוצצים. על פריז מרחפים מאות אלפי דגלים תלתגוניים. המתרסים מפנים דרך לטנקים הצרפתים. אך המלחמה עוד לא נגמרה. מחליטים לערוך התקפה כללית. הקרבות הראשיים נטושים עכשו מסביב לכיכר הרפובליקה, אחת מנקודות המשען של הגרמנים, וכן בכמה נקודות אחרות. בשעה 23 באה ידיעה שהגרמנים פוצצו את תחנת הטלפונים סך-אמאן ומתכוונים לפוצץ את תחנת הטלפון הבין-עירוני שברחוב הארכיונים. לשם הולכת פלוגה גדולה של כבאים עם סולמות. בטלפון מזהירים את הגרמנים שקנו להם שביתה בתחנה, שכולם יוצאו להורג אם יפוצצו את התחנה. האיום נושא פירות: החיילים אינם מעיזים למלא את מפקודת רשותם והתחנה שוחררה בלי נזקים.

עם שחרו של יום 25 באוגוסט עושים הגרמנים את נסיונותיהם הנואשים האחרונים אם לא לדא את המרד הרי על כל פנים ליצור לעצמם אפשרות להחלץ מפריז. מצבם של הגרמנים

דרך של השדרות הנועה של גנרל להקלרק בכינוש פריז.

נראש שבעתים, משום שכוחותיהם מפוצלים ומבודדים בחלקי העיר השונים. לקבצם יחד כבר אין שום אפשרות — ה"פפא" מפקחים עכשו כמעט על כל פריז כלה, העיריה באים בלי הרף טנקים חדשים של להקלרק. לבסוף מופיע הגנרל להקלרק עצמו בתחנת מונפרנס, מקום שהמסקדה והמטה של "פפא" מקבלים את פניו בתגיגיות.

פון שולטיץ מבין כי המשחק הופסד, כי לא זו בלבד שאבדה ממנו פריז, אלא שגם אין לו אפשרות להוציא מתוכה את הצבאות שנשארו. אין לו ברירה אלא להניף דגל לבן. בשעה 11 בנוקר, במכונית של "פפא", הוא בא למרכז המשטרה. קיבלתו להקלרק, ולרימון ורוליסנגי, וצבאיים הם חותם על תעודה בדבר כניעתו של חיל המצב הגרמני ללא תנאים, ומובילים אותו לגקודת הפיקוד של להקלרק שבתחנת מונפרנס. הנה כי כן באי כבוד מסתיימת שושלת הגרמנים בפריז.

נקודות משען גרמניות בודדות ממשיות בכל זאת לעמוד בהתנגדות עקשנית ומחוסרת טעם בכיכר אטואל, בכיכר הרפובליקה ובבית הספר הצבאי. אבל עכשיו מסתייעות התקפותיהם של "פפא" בתמיכת הטנקים של להקלרק. חיש מהרה נכנעים קני ההתנגדות הגרמנית האחרונים. עוד יש לטהר את העיר מכמה אלפים חיילים גרמנים, אנשי ס. ס. סוכני גיסטאפה, טבחי דרגן ודוריו, שנפוצו בכל פינה ומסתתרים במטרו, במרתפים ועל הגגות. פה ושם מחלקת חליפת יריות נמרצות. עוברים ושבים נאלצים לרבוץ על המדרכות, מתחת לקירות בתים, כדי להסתתר מפגיעות כדור. אך לעצמו של דבר הכל נגמר. לצהלת אנשי פריז אין קץ. אנשים מתחבקים ומתנשקים ברחובות, בוכים מרוב אושר.

הגרמנים מנסים עדיין להתחזק מעמדם בפריז הצפונית-מזרחיים של העיר. משקיבלו הגבורה, חזרו והתקיפו את פריז בתקווה לשוב ולכבשה. הם מפציצים אותה מן האוויר ב־6

ד"ר באבגוסט, אך הכל לשוא. אבידת פריז שינתה חכלית שינוי את כל מצבם האימפריאליסטי; מעתה אינם יכולים לחשוב כלל על התנגדות בקו הסינה ואפילו בקו הסומה, ואין להם ברירה אלא להמשיך את נסיגתם אל גבולות גרמניה.

הקרבות לשחרורה של פריס מעידים על ארגונו המצויין של המרד ועל מלאכת המחשבה שבניהולו. בכוחות חלשים ובכמות זיון מבוטלת, הפטריוטים לא זו בלבד ששיחררו את העיר והכריחו כוחות עצומים של האויב להיכנע אלא גם גרמו לאויב אבידות כבדות העולות במידה זיכרת על אבידותיהם הם. במשך 8 ימי קרבות היו אבידות הגרמנים כלהלן: הרוגים 2887, פצועים 4911, שבויים — 4312. "פפא" השמידו במשך הזמן הזה 57 מכוניות שריון וטנקים בכלל זה 7 "נמרים", תפסו 35 מכוניות-שריון וטנקים, ובכלל זה 19 "נמרים", כן הרבה נשק משאר סוגים, מחסנים עצומים של צרכי מזון ורכוש צבאי. אבידותיה של פריז היו: הרוגים 2012, פצועים "פפא" — 901, מאורחי העיר סתם 581, פצועים: "פפא" 3467, אורחים סתם — 2012. זו היא בראשי פרקים פרשת שחרורה של פריז. לא השתמשנו כאן בזה אלא בנתונים שנבדקו, בעדותיהם של המשתתפים ותעודות רשמיות. דפים רבים מן האפופיאה המצוינת הזאת עדין אינם ידועים ועתידיהם להתגלות רק עם פרסומם של זכרונות וחקירות חדשים. מכל מקום דבר אחד ברור: פריז שותרה בידי הפריזאים עצמם, בגבורתם ובדמם.

מסכומי המלחמה

ה. רוזינסקי

עזרת-הציבור כגורם בנכונות-מגן

סקירת-הסיכום, הניתנת בזה על ספרו של הקולוגל-הפרופסור השווייצרי אדגר שומאכר "Kriegsführung u. Kriegswissenschaft" שהיא עצמה נסיון של סיכום למגמות המלחמה החדשה ולתעודות המחשבה הצבאית בדורנו — הנה פריעטו של חוקר-בעיות-המלחמה הנודע, הרברט רוזינסקי, אשר מוצאו מגרמניה ושדה פעולתו כעת — ארצות-הברית. הסקירה הבאה, שנתפרסמה בירחון הצבאי-המקצועי הנפוץ ביותר בארצה, נועדה להקנות לאנשי-הצבא של אותה ארץ מושג על לבטי המחשבה המדינית-הגנתית באירופה. וענין מיוחד כאן לכל עם שמשטר חיו. הדימוקרטי הופך את שאלות בטחונו, ממילא, גם לשאלות ציבוריות, כאותו גורם שהסקירה מבליטתו ביחוד — היינו, יחס: ועירותו של הציבור כבני-אב לכושר-מגן לאומי, אמיתי. — המערכת.

מזה שנים רבות ממלאת שויצריה תפקיד ראשי בהתפתחות המחשבה הצבאית — תפקיד העולה הרבה על "המגיע" לה, לכאורה, לפי כוחה המוגבל ומדיניותה המטרהקלה. מדיניות של התגוננות-בלבד. שיטת-המיליציה המיוחדת במינה של שויצריה — המפקידה את הגנת הכוחות המזוינים של הארץ, לרבות הדרגות הגבוהות ביותר של הצבא, בעיקר בידי "קציני-מילואים", השפיעה להרחבה בלתי-

שכיחה של ההתעניינות בענינים צבאיים; ואלו עמדתם של השוייצרים בלבה של אירופה נתנה להם את ההודמנות שאין דומה לה, להתבונן, התבוננות-של-השוואה, במחשבה הצבאית-גרמנית — מצד זה, והצרפתית — מזה. השימוש הראוי לציון, שהשוייצרים השתמשו בהודמנות זו, לא הובלט מעודו הבלטה רבה כאשר במהלך המלחמה האחרונה. אם גם גזירה היא, שכמה מהערכותיהם תתישנה בינתיים, ואם גם במקרים רבים ברורה היא השפעתה המטעה של התעמולה הגרמנית, מכל מקום מוסיפים רבים ממחקריהם להיות בעלי-ערך רב וקיים.

בין המחקרים האלה — הרצאות-הפתיחה של הלוית-קולונל שומאכר על „הנהלת-המלחמה ומדעי-המלחמה“, (כשניתנה לו קתדרה ל„עניינים צבאיים“ באוניברסיטה של ברן) ראוייה לתשומת לב מיוחדת, בזכות הערותיו הכלליות המעמיקות בענין זה, אבל שבעתים בזכות הערותיו מאירות-העיניים בבועיה, שאמרקה מעוניינת בה עכשיו ענין נמרץ ביותר: — הלא היא החשיבות החיונית שבתמודה של ההתעניינות הציבורית בענייני ההגנה הלאומית, כבנין-אב הכרחי לקיומה למעשה של כוננות-מגן בת-ממש.

הנקודה רבת-הענין הראשונה בהרצאתו של הקול' שומאכר היא הדגשתו הנמרצת ביותר את הצורך בתפיסת תורת-מלחמה מרכזית ובהירה, ואת הועלתה השימושית המובהקת של תפיסה כזאת. אף על פי שהוא נושא פנים לצבא הגרמני, שעמו קיים יחסים הדוקים זמן רב לפני מלחמת-העולם השניה, הרי מכל מקום מותח הוא בקורת קיצונית על „מדעי-המלחמה“ הצבאיים Military sciences של צבא זה. כחוט השני עוברת בכל מחקרו המחאה, המובלטת פעם פחות ופעם יותר, נגד הגיבוב שבסדרת המדעים האלה; הדבר פסול בעיניו, משום שהמדעים הללו לא גובשו, דרך אורגניות, לאחדות כוללת אחת, על ידי איזו מכלול של רעיונות-שליטים בהירים.

שומאכר טוען, כי רבים מן „המדעים הצבאיים“ האלה — (כגון: גיאוגרפיה, כלכלה, גיאולוגיה, או רפואה, צבאיות) אינם כלל (אם נשתמש במושגים נכונים) בגדר „מדעי-מלחמה“ — אלא הם רק הפעלת מדעים עצמאיים לגבי בעיות מיוחדות שמעוררת המלחמה. מאליי יוכן, שאין שומאכר שולל את נחיצותם של מחקרי-„עזר“ כאלה, — וביחוד בתקופה זו של „המלחמה הטוטאלית“. לאמיתו של דבר, — סבור הוא — שהדבר הנו בחזקת ודאות ברורה כל-כך שאין את לבר לדוש בדברים המסתברים מאליהם — והוא מניחם מבלי להוסיף ולדון בהם.

ואילו הדבר שהוא מתנגד לו בהתפתחות ה„מדעים הצבאיים“ הגרמניים, — ובמגמות המחקר הצבאי של ימינו בכלל — היא נטייתם של „מדעי העזר“ הללו, — או ככינויו: „המדעים המשרתים את המלחמה“ — ליטול את עיקר תשומת הלב, ועל ידי כך להחניק את התפתחות המחקר האמיתי של המלחמה, — או, כדבריו של „המדע החותך את המלחמה“.

חשיבות זו, החשיבות הראשונה-במעלה, של אותו „מדע החותך מלחמה“ — או כלשונו במקום אחר — „של מדע טבעי-המלחמה-ההנתנה, במובנו האמיתי“ — היא-היא המעסיקה את דעת שומאכר בהרצאתו. רק תפיסה מרכזית ברורה כזאת, יהיה בה — אומר הוא — ליתן אחדות ותכלית הכרחית לאותו ערב-רב של „מדעי העזר“ הצבאיים הנהפך יותר ויותר למקום-מבוך ומקור-מבוכה; ותפיסה כזאת — או היעדרה — היא לבדה תהא בעלת חשיבות מכרעת בשדה המערכה. לא ריבויים של גורמי-עזר מדעיים יסייע לצבא, אלא גיבושם, דרך ההאחדה, הברור והתכליתי, לקראת תפיסה עליונה של תיאום. שומאכר משוכנע בכל לבו כי הערכת-יסוד ברורה וחודרת כזאת של חיוני-

המלחמה עצמו הוא דבר שבנחיצות נמרצת. הוא הולך בעקבות רבותיו הגדולים: ג'ומיני וקלאוזביץ, מהאן וקורבט.)

עומדים אנו היום פנים-אל-פנים מול העובדה — רבת-הרושם להחריד — שעמים מנצחים או מוכים, לא רק לפי אמצעייהם שבחומר — אלא מחמת מחשבו-תיהם של ענייני המלחמה, שהלכו במסלול נכון או מוטעה. הדוגמה המוחשית, שעליה מבסס שומאכר את הנחתו זו, היא מפלת הצבא הצרפתי ב-1940, שבאה לא רק מחמת העדיפות האי-סטרטגית, במקרה מוחש זה, שהיתה ליריבו, — כלומר לא רק בגלל המבקע בארדנים —/אלא, בסופו של חשבון, בגלל ההבנה הטובה יותר של הצבא הגרמני את אורח-המלחמה של זמנו, וביחוד — את אורח-המלחמה הנייד החדש.

כיום — כשיש ביכולתנו לסקור, בדרך של הצצה מבפנים, את כל מהלך ההיאבקות העצומה, הקרובה כ"כ אלינו בזמן, — נוכל להביא עוד מקרים מפתיעים אחרים של טעויות, שכל אחת מהן כילתה לשווא מאמץ צבאי עצום והחמיצה הזדמנויות יקרות-מציאות: — כן, למשל, בלכול-המושגים המפתיע שבדעות הצי-הגרמני על "המלחמה בסחר-הים של האויב"; ובעברו השני של כדור-הארץ — טעות-היסוד של חכמי-האי-סטרטגיה היפניים, שניסו לערוך מלחמה אשר רק מטרת "מוגבלות" לה, בתוך ההתנגשות "הכלת-מוגבלת" שבעולם כולו. טיפוחה של תיאוריית-יסוד ברורה בענייני מלחמה, נראית לו לקול' שומאכר כדבר שחשיבותו ראשונה-במעלה, ולא רק כדי להבטיח, שכל האמצעים שברשות האומה ינוצלו בדרך האפשרית הטובה ביותר, אלא גם כדי לעורר התעניינות ציבורית והבנה אמיתית בציבור לגבי דרכי-המגן של האומה. כי רק הבנה ציבורית זאת תתן את המשענת, אשר בלעדיה אי-אפשר בחברה דמוקרטית לקיים את ההגנה-הלאומית בדרגת-הכשר הראויה. התמונה, שהוא מתאר מבחינה זו, תמונת ההעדר המעציב של ההתעניינות הציבורית בעניין ההגנה-הלאומית בשווייצריה, לאחר 1918, יש בה משום התראה רבת-רושם, — וביחוד לאור התנאים היוצאים-מן-הכלל שבאותה ארץ, שהיה בה, דווקא, כדי לסייע ולהקל על קיום המדיניות של ההגנה-לאומית ההולמת את הצרכים.

השנים ההן של חוסר התושיה עד אין לתאר, מיד לאחר מלחמת-העולם הראשונה, "הבהירו לנו", אומר שומאכר, "מה רב הוא לעניינו של עם ההבדל אם מנהיגיו הרחנניים מתייחסים לבעיותיהם של ההגנה-הלאומית ושל עסקי-הצבא. בהתעניינות פעלתנית או באדישות. אילו היתה בעת ההיא אותה התעניינות נכונה בשאלות אלה, כפי שהיא היום (מ-1940 ואילך), — כי עתה המעטנו הרבה לרדת במדרון, ולא הוצרכנו לפנות מפנה נמרץ בכיוון הנכון באיחור כל-כך ובחפזה כה רבה".

ושוב: כמה דפים להלן: — "הינחנו לעצמנו להיגרר אחרי הטעות הגדולה לפני 20 שנה, ואמונתי היא, שהסיבה היסודית לאותה טעות היתה העובדה שהחוגים, אשר התעניינותם היא שהיתה חיונית לדבר, — לא דאגו לשאלות ההגנה-הלאומית, וגם התרחקו מהן בכוונה מפורשת. היה זה זמן, שבו היו כמה אנשים שהתימרו

1) ג'ומיני: — תיאורטיקן-מלחמה צרפתי (מוצא שווייצרי) מן האסכולה הנפר-ליאונית ומאנשי-המטה של בריטיה: מגבשה של הלכת-המלחמה העיקרית סמוך לאמצע המאה הי"ט. קלאוזביץ: — גדול בעלי-ההלכה הצבאיים מבית המדרש הפרוסי, ומורה דרכם, או נושא-בקורתם, של רוב הלכי המחשבה הצבאית, שבמאת-השנים האחרונות. מהאן: התיאור-טיקן האמריקאי של "עצמת-הים", אשר הוכתר לא פעם בשם: "קלאוזביץ של הציים". קורבט: היסטוריון ומנתח בריטי גדול של מלחמת-הים. — המערכת.

כי מצאו אי-התאמה כה יסודית בין דברים שבחינוך ובין רוח-צבאית, עד שאין שניים אלה עשויים כלל לדור בכפיפה אחת; וכל אדם יכול היה, בימים ההם לסגל לעצמו בקלות מסווה של תבונה עמקנית על-ידי התקפה בלתי מרוסנת כלפי כל ענין או שיקול-דעת צבאי.

„נטיית-מחשבה צרת-מוחין כזאת“ — ממשיך שומאכר — „היא הרת סכנות גורליות ביותר, לא רק משום שעצם הבעיות הגדונות כאן הן בעלות חשיבות חיונית כל כך, אלא משום שקיום ההתעניינות בהן בהתמדה רצופה — הוא תנאי הכרחי להשגת עצם המטרה של הבטחון הלאומי.

אין גם אחד מכל הגורמים, החותכים את גורל העמים, — ממשיך הוא — שאין להנבא עליו, שאין לקבוע לו מסלול מראש, שלפרקים אין בו עקביות בהתפתחותו ובתמורותיו, יותר מחזיון-המלחמה. המלחמה מגייסת ברגע אחד את כל כוחותיו של העם ואת כל אמצעיו, לשירותה, — וברגע הבא חוזרת ופותרתם ללכת באשר ירצו. לעתים המלחמה היא הווית-הזמן וגורם כלי-יכול, שליט ועליון, ועתים חוזרת היא ונעלמת, ונראית כבטלה מערכה וכחסרת כל ממשות. נדמה כי בין ימי-מלחמה לעיתות-שלום מפסקת תהום מפרידה. כתהום שבין „ההן“ וה„לאר“. אכן, רק התעניינות מתמדת יכולה לגשור תהום רבוצה זו ולקיים כוננות של קבע באומה בדרך יציבה לקראת עתיד מובטח. עם, שמנהיגיו הרוחניים מתעלמים מבעיות ההגנה הלאומית, עלול להתנדנד בלא תושיה בין התרכזות על החינוך שבשטח-התפקידים זה לבין דלדול כוחותיו: בין כושר-הכן ראוי — לבין העדר מוחלט של תכונת הכוננות.

כל עיקרה של סגולת הכוננות — עומד קול' שומאכר על דעתו — היא, איפוא, הרציפות. כל המאמין שאפשר יהיה לרגוע ו„להקל“ בענין זה בעיתות שלום אינו אלא משלה עצמו אשליה מסוכנת — ואשליה בעסקי הגנה-לאומית עלולה להוביל לקראת אסון גורלי. אפילו הפוגה ו„הקלה“ של ארעי ברציפות זו, לא בלבד שהיא מפסיקה — אלא היא, ממש, משבשת ושמה לאל את מידת הנכונות שבעין.

על כן, התרומה הגדולה ביותר, — לפי דעתו — שחקר-המלחמה יכול לתרום לטובת אומה — היא הבהרת העובדה, שגורלן של מלחמות אינו נחרץ במלחמה עצמה, אלא שעל פי הרוב נכנסות אומות למלחמות באותן תכונות האופי, הסגולות ומקורות-היכולת שהן שיעשו מנצחות — או מנוצחות; וכך, גם הדור שהוא גופו שרוי בשלוח, נושא, אף על פי כן, באחריות הצלחתם של הדורות הבאים במאבקים שלעתיד לבוא.

ובשעה שעוסקים במעשה זה, מעשה התכונה לעתיד — מסכם הוא את דבריו — צריך מדע-המלחמה להזהיר את העם בפני כל הפרזה בהערכת הצורות והאמצעים החיצוניים שבאורח-המלחמה, שאינם אלא בחינת לבוש-מתחלף ולא תוכן של קבע. כלי-נשק חדשים, או שיטות-קרב מחדשות, כשהם לעצמם, לא ניצחו מעולם במלחמות, וקרוב לשער כי במקום שבו מתגלה כוח הרצון החזק יותר — שם כבר היה אותן כוח-הרצון מוצא ומעלה, תמיד, את המכשיר המתאים ביותר לגילומו. באופן, שבעצם — לעומקו של דבר — עיקר מקורה של כל נכונות בעם לקראת מאבק העתיד, נעוץ בקיומה העתיד של התלטות הנפשית הנמרצת של העם להיות נכון, אם רצונו של עם אינו נלאה ואינו נרפה בדריכות כוננותו — הרי כל השאר בו יבוא מאליו, ואילו כשאין העם מוכשר לכך, הרי גם כוננותו החמרית המזהירה ביותר תהא חסרת רוח-חיים — כאותם כלי-השריון שבבית-הנכאת.

מה דמות למעמד הצבא של מדינה קטנה בימינו?

על שאלה זאת שהוצגה לבדיקה ולפירוט מחודשים עם גמר מלחמת העולם, ניסו לחת תשובה — וכעצם, תשובות שונות — בניוני הפרלמנט השוויצרי (דצמבר 1946), שהוקדשו לצורתו של הצבא השוויצרי לעתיד לבוא וכן לחובת האימון והשירות בו.

המטרה נוסחה על ידי המרצה מטעם הוועדה הצבאית כ"אמנות ניהול המדינה" החייבת "להביא לידי תיאום מסוים את כל תפקידינו הממלכתיים, וכן לדאוג לכך שהאיש השוויצרי יוסיף תמיד להיות איש-מגן טוב, ועל כן גם "לקבוע את מאמץ-המגן שלנו לאור האפשרויות הכספיות של עמנו ושל מדינתנו הקטנה". בשאלה זאת — אמר המרצה — לא אנשי הצבא הם הפוסקים האחרונים, כי אם על הממשלה והפרלמנט למצוא את הסינתזה. ועל כן טטו מחלקת-הצבא ווועדות-הכספים מדרישות המומחים המקצועיים.

אופניית לבחינה הפוליטית הערכתו: "אין עתה (עם גמר המלחמה) סיכוי להתקפה ישירה, מצד אחד משכנינו; ולעומת זאת, באם תחול התמודדות צבאית בין המעצמות האדירות של היום — יתכן שארצנו תמשך לתוך המערבולת. ועם כל ההתפתחות הפתחת סכנה זאת — טרם נעלמה כליל". ועוד: "מתנגדי מתקיפניו יהיו בעל-בריתנו; ועל כן יש מקום לסברה, כי לא לאורך-ימים נאלץ לנהל מלחמת-מגן ביחידות. זאת, והאמונה בהמשך השלום באירופה מרשים לקצץ בהצעותיהם של אנשי הצבא". ולצד הצבאי עצמו: "הגנת אדצנו תהלום את תכליתה במידה שכל שוויצרי יהיה בעל-כוש-רמגן בכל עת; באם יהיה לנו צבא-עם קל תנועה ובעל אימון טכני טוב; ובאם ידעו כחול בכל זמן ואחר, כי התקפה על ארצנו לא תהיה בחינת "טיול", וכי כל מדרך כפי-רגל באדמת שוויצריה רק בקרבות קשים ייקנה". כדי למנוע טעות בהערכת המושגים השוויצריים לגבי "האפשרויות הכספיות המצומצמות" הנ"ל, כדאי לציין כי ההצעה הצבאית הראשונה לתקציב 1947 היתה 420 מיליון פרנק שוויצריים (בערך הכספי הריאלי בשוק הבינלאומי — 42 — 43 מיליון לירות שטרלינג). הקיצוצים העמידו אח"כ את התקציב על 380 מיליון פרנק, הוה אומר, אם שזשה את אוכלוסיית שוויצריה לא"י למשל, היה "תרגומו" של תקציב כזה לתנאי א"י (על מלוא אוכלוסייתה) כביא לידי הוצאתו של סכום הקרוב ל-15 מיליון לא"י לשנה. כמובן, יש לזכור כי שוויצריה היא אחת המעטות בארצות אירופה היום שהמטבע שלה יציב ובעל ערך בינלאומי גבוה, ושיכולתה, בצידו משקי ובהון, היא ניכרת. אפילו ההצעה (מצד הסוציאליסטים) לקיצוץ נמרץ בתקציב המוצע — עד 300 מיליון בלבד — היתה משאירה אותו גדול בהרבה מתקציבים צבאיים שלפני מלחמת-העולם (כמאה וכמה מיליונים), ולא רק מבחינה כספית גרידא, אלא גם לאחר שמביאים בחשבון את התייקרות הוצאות מאז. שכן, צרכי-הציווד והטכניקה גדלו מאז בהרבה. ועם זאת — חשבה בכל זאת ועדת-הפרלמנט שבחנה את השאלה, כי "בזאת הגענו של גבול-המינימום של אחריותנו בהגנת הארץ". כי, שוב, — תגבורת-היוון הצריכה רבוי הוצאות להחזקתו; וה"מכניזציה" מחייבת רמת-אימון גבוה יותר. אך, לאחר הכל, מניחים בשוויצריה כי בעתיד יצעדו לקראת תקציב-המגן, במסגרת ריפורמה כללית של כספי-המדינה.

אף כי תמכה בדעה, כי יש לעצור את התוצאות של המנגנון הצבאי, טענה הוועדה שאין לגרוע בשעה זו מדרמוע בלי לערער את כושר-המגן של הארץ; וכי יש ללכת "בדרך המדינות הסקנדינביות", וכמותן "להראות לעולם כי שוויצריה תוסיף להיות מדינה המסוגלת להתגונן".

בניכוח: שמעה בקורת על "שכבת המפקדים הגבוהים, השמרנים כמושגיהם המקצועיים". דובר על התמורה בתנאי המלחמה עקב הופעת הפצצה האטומית וכן גורמים כגון התפתחות

הארטילריה החדשה (ביתור — הרקטות), וכיו"ב ועל הצורך להסתלק "מהרומאנטיקה הצבאית הישנה". במיוחד התרכזו הבירור בשאלת שיעורי ההשתלמות השנתיים לכלל אנשי החיל, הוצע, לשנת 1947 קורס של 13 יום, ובין הנימוקים להכרח שבו, צויין לא רק הצורך לחדש את עצם אימונם של אנשי קבוצות השנים הצעירות יותר (שמוה שנתיים לא כונסו לשרות או לאימון), אלא גם הכרח בהיכרות מחודשת בין החברים ליחידה, בין חיילים למפקדים, ובהתרגלות מחדש לתכניות הקריאה לדגל של כל חטיבה. התנאי לגיבול יעיל של שבועים אלה — צמצום מרחיק לכת של הזמן המוצא ל"סידורים" — מזה, ולמסדרים ומצעדי הדר בלתי-הכרחיים — מזה. אף כי מחירו של קורס זה "חזרה" זה ל-1947 יהיה 35 מיליון פרנק (כ-3 וחצי מיליון לא"י בערך) הוחלט, ברוב דעות, לקיימו. ראוי לציין, שגם לעליכת קורס כזה ניתנו נימוקים מן הסוג הפוליטי: השפעתו הפסיכולוגית כלפי חוץ, כלפי מעצמות אירופה.

אורח המגן של עם קטן לאור לקח-המלחמה

בדצמבר 1946 הרצה מנהל הכשרת-הצבא השוויצרי, "קולונל-מפקד-הקורפוס" פריק, בפני "חברת הקצינים הכללית", על הנהגת-גיסיסות לאור ניסיון המלחמה. עם כל הסתם עדיין בתמונה של מלחמת 1939-45, הנותן מקום לפירושים שונים ואף מנוגדים, ראה בה המרצה את התהליכים הבאים: המלחמה היתה למלחמת תנועה, המתנהלת בקצב המהיר ביותר. עמדות בעלות כוח טבעי, ומוגנות היטב, שמרו על ערכן. מכונת-היריה ירדה מן העמדה השליטה שהיתה לה במלחמת-העולם הראשונה. הטנק, כבר עבר, כנראה, את פסגת כוחו; ההגנה בפניו התפתחה מאוד, והביאה בהכרח לטיפות טקטיקת-שריון חדשה. זיך-האוויר, עם אפשרויות-הפעולה הבלתי-מוגבלות שלו, הוא כעת התוק שבחילות; והוא המונע לגמרי את השימוש במבנים מהודקים וצפופים כל שהם. הארטילריה הוכיחה מחודש מה גדולה פעולתה. הפתעה ומהירות-המעשים עדיין הם, כאשר היו בעבר, גורמי ההכרעה במלחמה — וכן איכותם של החילות.

אלה הם היסודות להערכת העתיד — אך עדיין לא צוינו דרכיו, ברם, ההגיון והנסיגן מעלים את השיקולים הבאים: ספק, אם אפשר לעשות את הסוביקים כבדים עוד יותר; תנאי השטחים לסוגיהם; זכן האיום מצד חיל-האוויר, עם הרקטות אדירות-הפעולה שלו, מחייבות את המנקיב לשמור על כושר התנועה שלהם. לעומת זאת ניתן עוד לשפר את הארטילריה במידה ניכרת — די אם נזכיר את התפתחותם של המטענים החלולים, של הרקטות של כלי-היריה הבלתי-ידוע, של תותחי המנוע. חיל-האוויר נתון עתה בתהליך של התפתחות מהירה ביותר, ביתור במגמה של השגת מהירויות עוד יותר גדולות. בשל גורמים פיסאוי-לוגיים ייתכן, שיגיעו כאן לגבול שאין לעברו; את המטוס-ללא-טייס ואת רקטת-הענק ניתן לספח כמעט ללא-גבול. אכן, מתעוררת השאלה, אם אפשר לשתף כלי-קלע כאלה במאבק של צבא הקרקע, באשר נאלצים לירותם בלא תצפית. מספקת במצבו של זה. פצצת האטום טרם הראתה את פעולתה בשה-הקרב; לעת-עתה כמוה כנושק של מלחמת-עצבים. המרצה סבור, כי הנבואות הנשמעות בקשר אתה מוכירות מאוד את הסכרות שהושמעו עם המצאת הדינמיט, הגזים-שליקרב, וכיו"ב, ושלא נתאמתו. עוד יותר מעוצם-ההתפוצצות שלה

(1) הצבא השוויצרי יודע רק גורל אחד וגם הוא רק בימי מלחמה או גיוס כללי — בתורת מצבא עליון; מפקדי הדיביזיות והקורפוסים קרויים "קולונל דיביזיונר" או "קולונל מפקד-קורפוס".

מסוכנת אולי, יצירת האזורים של רדיאציה פעילה, אשר נגדה, כנראה, אין עדיין כל אמצעי-מגן. רבת-משמעות היא המגמה להפיכת חיל-הרגלים כולו לחיל-מוטס (החזקה ביוחד בצבא הבריטי — המערכת); בעתיד צריך יהיה, לבסס את החישובים על הנחה זאת בכל הרצינות. ערך רב ביותר נודע לדבר „איתור-הרדיו“ (ראדאר), על כל פלאי שירותו ובין החשובים שבהם מנגנון-ההולקה המופעל ע"י קרבתה-של-המטרדה בלבד, וכן „הפנו הנמשך ומכוון על-ידי המטרדה עצמה“. ומהמצאה זו נובעת גם הסכנה הגדולה ביותר לחיל-האוויר, ומבניו המהודקים (במפציצים, בעיקר) שנראו במלחמה האחרונה, יהיו בודאי בקרוב נחלת-ההיסטוריה בלבד. הארטיילריה מתפתחה לקראת קליברים גדולים יותר; הקליבר 7,5 ס"מ (של תותח-השדה הקל, האופייני למלחמת-העולם הראשונה) שוב אינו מסמל את זמנו בשום פנים, ואילו הקליבר של 10.5 ס"מ (4,2 אינץ') — שהוא העיקרי כעת, (ביחוד בין הוביצרים והתותחים הוביצריים) בצבא האמריקאי והבריטי, למשל, וברבים אחרים, מאז אמצע שנות המלחמה האחרונה — המערכת) נחשב על-ידי רוב הצבאות, בשל כושר-התנועה שלו (לעומת הקליברים הגדולים ממנו), כבעל עתיד עשיר. הארטיילריה הרקטית תרכוש לעצמה שדה-פעולה נרחב, הנשאר, אמנם, מוגבל עדיין, בשל מיעוט דיוקה, ובשל הוצאת-התחמושת הגדולה. הרצינות רבה מאד יש להתייחס אל המכשירים האינפרא-אדומים, המאפשרים ראיית-לילה והעלולים עוד למלא תפקידים גדולים. ולבסוף יש עוד לחכות להתפתחות הנוספת של טכניקת-הקשר, היא שאיפשרה בכלל את הנהלת-המלחמה המהירה של זמנו.

לעומת הסיכום הזה של לקח-המלחמה הגדולה הסיק המרצה את מסקנותיו — להן דוקא נודע ענין מיוחד, ואפשר לומר „יחיד-במינו“ — לגבי עיקרי הנהלת המלחמה על-ידי עם קטן — העם השוויצרי ומדינתו ההררית. בשטח הטקטיקה הוא רואה כעיקר את אלה: נשק הקרב-מקרוב חזק בימינו אלה משהיה מאז ומעולם; וכלי-זין אלה נמצאים, בהחלט, בתחום יכולתה החמרית של המדינה הקטנה. ואלו לגבי התפתחותו העצומה של נשק-הקרב-מרחוק אין מדינה כשוויצריה יכולה לעמוד במרוץ-האבירים של מדינות גדולות, ועל כן חייבת היא לרכז את עניינה בקרב למרחקים קטנים וקצרים ביותר. החשוב הוא — לחלץ את החיילות מפעולת אש-המרחקים, דבר המעלה את ערכו של המחסה-המבוצר וביחוד בשטח-סלעים — וכן ההסוואה, דילול המבנים, ניצול החשכה, האויב יהיה בעתיד, בשל ציוד הכבד והולך, כמויות תחמושתו הגוברות והולכות — מרותק אל הכבישים ותלוי בהם, עוד יותר מאשר עד כה. מן הדין יהיה אפוא, לערוך את ההגנה בדיורגים לעומק, לאורך עורקי-התחבורה. בדין שתישאר בעלת כושר-נוע, ותקיים רזרבות. את ציוד-החמרי של צבא-מגן כזה — במקרה הנידון, השוויצרי — יש לחזק, בראש וראשונה, בשטח ההגנה האנטי-טנקית, והאנטי-טוסיטית. ואילו אחד הגורמים העיקריים מונח בתחום שלישי — של שיפור יסודי מתמיד בהכשרת הגייסות.

תורת הפניון — היא-היא אויבה הנדול של איטליה

דניאל מנין

(מורץ היהודים, מנהיג הרטובליקה הווציאנית בשנות 49-1848)

מה שימוש לפיסקולוגיה במלחמה

(190)

4. האימון

רוב עבודת-הצבא הוא האימון: — אימון להשתתפות בקרב, או לסיור בפעולות-קרב. הקרב-בפועל — הרי הוא ממילא כהכשרה לקרבות נוספים, כאשר תעיד ההבחנה המקובלת בין חיילות „ירוקים“ לבין גייסות שנתנסו; אלא שבטרם ינכשרו החיילות להשתתפות, נלשחי בקרב, זוכים הם לחוק-לימודים ממושך. כי אכן הצבא והצי הנם בתי-ספר עצומים, שבהם נערכים האימונים ללא הפוגה. קצתו של אימון זה הוא סיגול האומנות למיניה. קצתו — רכישת היכולת לטפל במכונות וכלים מורכבים; מקצתו — לימוד מתוך ספרים. ושוב קצתו פתרון בעיות, אם בין כתלי בית הספר, ואם בשדה. ובודאי שקצתו — עצם ההסתגלות לחיי-הצבא. גם להנהגה אפשר לאמן אנשים, אם יש בהם כשירות לכך. נמצא, שאין שיעור לאימון הנדרש לשם ניהול מוצלח של מלחמות.

מתוך כך מסתבר, על שום מה כוללת הפסיכולוגיה של מעשה-המלחמה גם את הפסיכולוגיה של הלימוד. הכרח הוא למפקדים לדעת, באיזו מידה הם בעצמם גורמים חינוניים בתהליך ההתנסות וההתרגלות של הכוחות-המנעיים הסובייקטיביים; גם החיילים והמלחים צריכים לדעת את העובדות הפסיכולוגיות הכרוכות בלימוד ואת הכללים הטובים ביותר ללימוד יעיל. על האנשים ללמוד: איך ללמוד, איך לעיין, איך לקרוא במהירות, איך לזכור, איך לפתור בעיות — איך לעשות את כל אלה במיטב היעילות האפשרית. נמצא, שהמפקדים צריכים להשתמש בעקרונות הכלליים של שיטות ההוראה המקובלות, — ולעתים קרובות הרי זאת הוראה להמוני-אדם גדולים בצוותה ע"י מדריכים לא מנוסים, כשהזמן קצר והעייפות מרובה. הפסיכולוגיה היא הקובעת את הכללים ואת ההגבלות, מגלה את השיטות הראויות ביותר בתנאים הצבאיים.

5. הכשרת הפרט

טוב היה אילו יכול היה כל אחד (אם חייל ואם מלח, גנרל או אדמירל, מדינאי או איש-עסקים, בנקאי או פועל, מנהיגים, מורים והורים), להיות בקיא בפסיכולוגיה של גורמי ההתנהגות האנושית עד כדי אפשרות להשתמש בכלליה להקבנת עצמם והבנת האנשים שאתם הם באים במגע. תבונה פסיכולוגית כללית כזאת היתה מסייעת לסבילות ולהצלחת הכשרת הגומלין ההכרחית לחיי-החברה. אמנם, היא לא היתה יוצרת „עולם מושלם“, לפי שעצם הבנת טבעו של האדם היא גם שתסביר לנו משום-מה אין איש מסוגל להבין את עצמו הבנה גמורה. יותר מדי הוא מעריך את עצמו, ולא יוכל להיות לגמרי אובייקטיבי לגבי עצמו.

ועוד: הפסיכולוגיה של גורמי ההתנהגות לא הגיעה עדיין לפתרון כל הבעיות של יצרי אנוש והניגודים הפנימיים העשויים להתעורר. ואף על פי כן יש תועלת באותה מידת הידיעה בתחומים אלה, שכבר עומדת לרשותנו, ואף כי מן הנמנע הוא להקנותה לכל אחד ואחד, הרי אפשר להקנותה, לפחות, למנהיגים צבאיים ועל ידי כך לסייע להם לטפל באנשיהם. כי כל איש, המסוגל לתפוס תורה זו, יכול בהזדמנות זו או אחרת לשאת באחריות של ניהוג זולתו. ועוד זאת: הרי את דעת התורה הזאת מקנים רופאי העצבים לאלה הסובלים מעייפות מלחמה עצבנית; משום שהכרת אדם את עצמו היא חלק מריפוי ומן האמצעים להחזיר את האנשים האלה שישאו בעול תפקידיהם.

כל זה משווה בימי המלחמה חשיבות רבה לפסיכולוגיה של גורמי ההתנהגות. ומה תוכנה? ידיעת טיב הצרכים האנושיים והשפעתם על מחשבת האדם והתנהגותו; כיצד עלולים הצרכים הללו לעתים להתנגש זה בזה; כיצד גורמת ההתנגשות ביניהם להרגשת-אכזב, — והרגשה זו מביאה לידי הלכירוח של תוקפנות יתרה, או של „התגוננות בפני כל“, של אדישות או של „ברחה מן המציאות“. הלכירוח שלפיהם מבצעים בני-האדם מעשים יוצאי-דופן בלתי-צפויים במחשבה ובהתנהגות בהגיעם למצבים של הרגשת-אכזב או פחד קיצוניים. אלה הם הדברים, שעל המפקדים לזכרם כל אימת שהם עוסקים בבעיות של אנשים הנתונים ללחצם של מצבירוח; דברים, שמן הראוי היה שידעום גם האנשים האלה עצמם, אשר רבים מהם רוצים להסתגל לקשיים שלפניהם.

מלבד העובדות מטבע האדם, שכל אחד ראוי לו לדעתן, מתגלות כאן גם בעיות צבאיות מסוימות בענין ההסתגלות האישית. במקום הראשון עומדת בעית ה„מורל“ (מצב רוח הולם). יצירת מצב-רוח כזה אין פירושה רק אפשרות לראות סרטי קולנוע, לקרוא ספרים, להשתתף בנשפיר יוקודים; פירושה: — כיצד לקיים כל אחד ואחד מאנשי-הצבא כאישיות בריאה, בעלת שווי-משקל המותאמת יפה לסביבתה, לתנאיה, כשכולם יודעים לשתף פעולה ביניהם גם בשעות קושי ומשבר. המפקד היודע ליצור ולקיים „מורל“ כזה ביחידתו, מעיד עליו שהוא מבין את טבע האנשים.

ועוד זאת: ישנה בעית הרגשות; וביחוד — רגש הפחד. כל אנשי המלחמה צריכים לדעת על אודות חזיון הפחד, להעריכו כראוי ולא להתבייש בו, — ולא זו בלבד אלא גם לנצל לו ולהשתמש בו כגורם מדרבן ומניע להגברת יעילותם. אכן, הפסיכולוגיה של הפחד — סוגייה נכבדה היא בפסיכולוגיה של המלחמה.

וכן ישנן בעיות רבות, הכרוכות בצרכי-המין של אנשי המלחמה. כולם צריכים לדעת טיבם של צרכים אלה, ומן הראוי שתהא להם עצה בעתה איך להקל הקלה פסיכולוגית על רגש הבדידות. מהן התוצאות הפסיכולוגיות של התנהגות מסוימת. זהו נושא מכובד, ומניעת המחלות אינה כאן אלא חלק קטן.

ועוד דבר: המפקדים צריכים לדעת גם על דבר משכבה הזכר שהיא בעיה קשה בצבא ובצי גם יחד.

ולבסוף קיימות גם הבעיות של אי-יציבות ההתמוטטות האישיות. מי הם האנשים הנוטים ביותר להתמוטטות מחמת אי-יציבותם הריגושתית? רופאי העצבים הם המומחים לכך, אבל גם הפסיכולוגים יכולים לעזור כאן. כשבני-אדם כורעים תחת לחץ החיים הצבאיים, אם בקרב ואם לפניו, — מה אפשר לעשות להם? איך אפשר להתזרם למלחמת-פקיד אחראי? מהם סימניה של אותה התמוטטות? המפקדים יצטרכו לדעת משהו מענין ההתמוטטות, כדי שיוכלו להעביר את המקרים הנאותים מסוג זה לטיפול רפואי לפני שהפגיעה הנפשית נעשית חשוכת-מרפא, כי המפקד הוא השולח כאן אל רופא את הזקוק לו, בעודו בשלב הראשון של פגיעת-נפשו.

6. יחסים חברתיים

בשרותים הלוחמים קבועים יחסים מסויימים בין אדם לחברו, שיש להבינם, כדי שתהא האפשרות לפקח עליהם ולהפעילם לטובת הענין הצבאי. ארבעה נושאים מכובדים מאוד בתחום זה, והם בעלי חשיבות צבאית: כושר-מנהיגות, השמועות, חזיון-הבהלה, והיחסים בין אנשים מבני אומות שונות.

ענין המנהיגות חשוב חשיבות יתירה, לפי שתחומיה עוברים על פני כל שלבי הסולם-הפיקודי הצבאי למן הבסיס ועד הצמרת; וקשה מאוד למצוא מפקדים טובים במספר הדרוש, בשעה שמקיימים כוחות-צבא גדולים בקצב מהיר. אך באינן הנהגה טובה, לוקות גם רמת-הרוח, וגם היעילות, הפסיכולוגיה תורמת את תרומתה לפתרון בעיה זו. יש בכוחה להציע כמה דרכים לבחירת מועמדים לפיקוד ולאיוונם של האנשים בעלי כשירות להנהגה. כיום יש בכוחה לתת מושג-מה על טבע המנהיגות, — ניתוח, אם גם לא מושלם, של תוכן התפקיד, אכן, עדיין אין מבחנים מהירים, פשוטים ובטוחים לברירת האנשים בעלי הכשרון או הכשירות למנהיגות; אך יש יסוד לחשוב שניתוחים מפורטים ומדוקדקים של האישיות, ניתוחים המצריכים זמן, היה בהם כדי להביאנו לכך; לו רק היתה שהות לכך, כפי שיתכן בתקופת השלום, — אך לא בתוך החפוון של הקמת כוחות גדולים לקראת מלחמה העומדת בשער.

השמועות משפיעות השפעה שלילית על ה"מורל". הן פושות באין מקורות אינפורמציה מהימנים יותר, כי לפעמים החדשות (כלומר: אינפורמציה מדוייקת) חסרות לכולם; ולפעמים מסתירים אותן, מטעמי בטחון וזהירות. להבין את טבע השמועה ואת דרך התפשטותה — זהו תנאי ראשון להשתלטות עליה. אנשי-מלחמה צריכים להבין דבר זה, והמפקדים ייטיבו לעשות אם ישאלו מן האמצעים השונים הנהוגים בחיים האזרחיים ובהם יניעו את אנשיהם שלא להתייחס באמון לשמועות.

חזיון הבהלה ייתכן גם בגייסות בעלי המשמעת המעולה ביותר. הכרח

תוא לדעת מראש את התנאים שבהם הוא מתחולל. על המפקדים לדעת, מה בין „פסיכולוגיית-האספסוף” לזו של המתנים מבהלים, כדי שיוכלו להמעיט את אפשרות הבהלה בתוך קבוצות-ארם השריוית-בפתח או מדוכדכות ומתיאשות. הפסיכולוגיה בותנת ידיעה על סיבות חזיון הבהלה ואת האמצעים להשתלטות עליו.

קשיים בענין שיתוף-הפעולה מתעוררים כשנפגשים יחד אנשים הנבדלים זה מזה ברקע התרבותי שלהם, באורח-המחשבה וההפעולה. דעותיו הודאיות של האחד נראות למשנהו כדעות הכלל הבדלים אלה הם המונחים ביסודה של הדעה הקדומה אשר ביחסים שבין גזעים, הם היוצרים בחילות ארה"ב את הקשיים בין אנשים לבנים וכושים ואת הקשיים הדומים להם בין אנשי-הצבא של ארצות בנות-הברית, ובין חילות-הכיבוש לתושבי הארצות הכבושות. ולא רק המפקדים, אלא כל איש-צבא צריך להבין את ההבדלים האלה ושרשיהם. כי ההבנה מביאה לידי סבילות ומקילה על שיתוף הפעולה. אמנם הפסיכולוגיה הצבאית אינה מתמרת לפסוק, מה הם בדיוק כל ההבדלים הפסיכולוגיים האלה שביסוד-הדברים בין הצרפתי, האנגלי, הגרמני, היפני והאמריקאי, או בין המוסלמי והנוצרי, — אך בימינו יכולה היא להצביע על ההבדלים שבמנהגים ובמסורת, ועל דרכי התהוותם, וכן לתת הרבה כללים שימושיים להשגת מאמץ אחיד לשם העניין המשותף. בעיה זו נפתרת, על כל פנים פתרון חלקי, משמתחילים להבין את מהותה.

7. שירות להערכת דעת הקהל וצרכי-התעמולה

המלחמה יוצרת הרבה מצבים, שבהם חשוב לעמוד על דעותיהם ועמדותיהם של קיבוצי אנשים גדולים, שאי-אפשר להקים קשר אישי עם כל אחד מהם. ישנן שיטות פסיכולוגיות שונות להגיע לידי כך: „משאלי” דעת-הקהל, בתחום קבוצות אנשים שנבחרו לכך כמייצגים במידה המתקבלת על-הדעת את דעות הכלל, אינם אלא דרך אחת מדרכי-הכירור האלה. יש להכירם ולדעתם בכדי לאפשר את ההשתמשות בהם, תוך סיגול והתאם כדרוש, לגבי קבוצות-אנשים גדולות או קטנות: עמיהן של ארצות שונות, שכבות חברתיות חשובות בתוך ארץ זו או אחרת — או גם יחידות קטנות כרגימנט, ואפילו פלוגה. אם כי שיטות כאלה פותחו וטופחו בעיקר בחיים האזרחיים, הרי גם בתוך השרותים המוויינים ייתכן השימוש בהן, בדרכים רבות.

לאחר שנודעו דעותיהן של קבוצות-אנשים חשובות, כנ"ל, ייתכן כי חלק מפעולות-המלחמה ההכרחיות יהיה אז — להשפיע עליהן, עד כדי שינוי עמדתן וייחסן. לכך ייקרא — תעמולה. התעמולה מכוונת, כרגיל, להגברת עוז-הרוח במולדת, בארצותיהן של בנות-הברית, או לדכדוכה בארצות האויב. כשהיא מכוונת נגד האויב — שמה: „מלחמה פסיכולוגית”.

המלחמה הפסיכולוגית נהייתה לענף חשוב של מעשה-המלחמה. בחלקה הופקדה בידי המוסדות הבלתי-צבאיים של הממשלה; אך היא מתנהלת גם על ידי הכוחות המוויינים שבשדה-המערכה. היא אמצעי-עזר חיוני של הפעולה

הצבאית, וביחוד — של הנצחונות. כי הנצחון בקרב איננו כלל „תכלית לעצמה“. הכרח הוא לנצלו, לשם יצירת נכונות-הכניעה בקרב עם האויב; ולנצלו לתכלית זו צריך על ידי התעמולה. תעמולה כזאת מתממשת על ידי קול קורא אל אוכלוסית-האויב, או אל חייליו, על ידי אלחוט או כרוזים מופצים ממטוסים; או שאפשר לנהלה בחזית גופה. כשהזמנות להיכנע וליהנות מן הנוחיות של מעמד-השבי מופנות אל קבוצה מסויימת של חיילי-האויב שנפלו ברוחם. אכן, יש סדר ותור מסויימים לקריאות ולפניות, שעל פיהם צריכה להיעשות המלחמה הפסיכולוגית. בכדי שתוכל לשאת פירות, ועל המפקדים לדעת כיצד להשתמש בו, אך גם האנשים הנחונים לתעמולת האויב, צריכים לדעת את עניין המלחמה הפסיכולוגית. למען יוכלו להיטיב ולעמוד נגד השפעתה.

זהו סך-הכל לדברים המהווים את העניינים הפסיכולוגיים שעל אנשי-הצבא להכירם.

להרגל תפקיד חשוב בהתהוותו של אומץ-הלב המתמיד, שהוא הכרחי במלחמה הנוכחית.

הכוחות הבלתי-חמרניים הם המנהיגים האמיתיים בקרב, ומאחורי כל תותח וכל כידון תגלה העין החדה את המנהיגים הטמירים שהגיעו.

כל המצביאים המפורסמים ידעו לחסן את רצון חייליהם, ורבים מנצחונותיהם הושגו הודות להתעוררות זו של הרצון הקולקטיבי.

לא הטבע, לא האדם ולא הגורל עצמו, אין בכוחם לעמוד בפני רצון חזק ומגובש.

גוסטאב לה-בון

„הפסיכולוגיה של המלחמה הגדולה“

איגרת הדו"ח של לורד וילסון

בראשית פברואר ש.ז. כשבערך 2000 יהודים גורשו ע"י הצבא מדירותיהם ובתיהם בירושלים, שאל פלוני נכה-מלחמה את אחד הקצינים הבריטיים אשר משימתם, שבגללה אין כלל להתקנא בהם, היתה להחיש את נישולם של יהודים שקטים והוצאתם החוצה: „הגם חיילים משוחררים הם במפונים?”

„כן” — אנה הקצין הבריטי, — „חוששני שכן. תחילה חשבנו שחיילים משוחררים יוצאו, כמובן, מן הכלל הזה; אבל נתברר לנו כי מספרם של הללו הוא רב מכדי להניחם בדירותיהם.”

כדברים הללו לא נאמרו ע"י הבריטים בעת המלחמה, עת התנדבו 25.000 איש מן המנין הכללי של פחות מ-550,000 יהודי ארץ-ישראל, שעה שמיותר ממיליון הערבים תושבי-הארץ לא התנדבו אלא 8.000 איש בלבד, ולא מעטים מהם מבני הארצות השכנות, ורבים מהם ערקו, על שם הבריטי.

אך גראה הדבר, כי גם לדעתו של המפקד הקודם של זירת המזרח התיכון⁽¹⁾ רב מדי היה מספרנו בצבא. הוא העלים דבר זה שעה שנוצר לנו, אך עתה נתגלו הדברים.

לפני כמה חודשים, בנובמבר 1946, נתפרסמה איגרת-הדו"ח אשר מסר פילמרשל לורד וילסון למיניסטרוי-המלחמה, בה הוא מסכם את תקופת שירותו כמפקד-העליון של הצבא במזרח התיכון מ'16 בפברואר 1943 עד 8' בפברואר 1944.

אכן, איגרת-דו"ח זו מסמך מתמיה הוא. הבלעת עובדות חיוניות כענין הרכב הגייסות שבפיקודו, העלמת בטליונים שלמים מ„סדר-המערכה”, המובא כנספח לאיגרת, יחס של זלזול לרוב בנות-בריתה של בריטניה, ברירת עובדות והכאתן באור מסלף — כל אלה הם מקוי האופי של הדו"ח, אשר על פיו הוצרכה הממשלה להסיק את מסקנותיה ולהחליט את החלטותיה.

„סדר המערכה” שצירף פילמרשל וילסון לאיגרתו, מכוון להורות על חלוקת הכוחות שתחת פיקודו והרכבם מיום שהחל לכהן במשרה זו. (הדבר היה, מן הסתם, מובן יומים לפני שעזב רשמית את הפיקוד, אך — כיון שמסרו למיניסטרוי המלחמה כעבור שנה בלי התנצלות, או הסברה, ודאי קיבל על עצמו את האחריות לה). „סדר המערכה” אינו מציין אפילו אחד מבטליוני-הרגלים של הרגימנט הארצישראלי, אף כי בכללו הוא מפורט עד מאד, לרבות פלוגות בודדות; למשל, פלוגות-רגלים בודדות של הלגיון הערבי, ופלוגה יחידה של הרגמנט הפונגיבי — מצויות שם; ויחידות אחרות, אשר גם לפי דברי לורד וילסון עצמו לא נועד להן מעודן שירות פעיל כלשהו, זולת תפקידי שמירה, כחיל הלובי-ערבי, נכללו „בסדר” הזה. אך בכל הפירוט המדויק הזה שכח לורד וילסון להסביר ולהזכיר את מוצאם, ארצם, שפתם — ואפילו את שמם ואת קיומם — של 4 אחוזים מחייליו, ודוקא אלה שהיה להם חלק כל כך רב במלוי תפקידים אלה שהוא, הלורד וילסון, מכריז עליהם כעל העיקריים בתקופת פיקודו. כשנטל לורד וילסון דגן לידו את הפיקוד על כוחות המזרח התיכון, מנו הללו 31.000 קצינים ו-494.000 חיילים.

בעת ההיא (פברואר 1943), היה מספר המתנדבים היהודים שבשירות 21.482 איש, ז.א. 4 אחוזים מכלל הכוח שלשקדו. אמנם, יתכן ולא כולם עמדו תחת פיקודו הישיר, כיון שבעת ההיא היה חלק גדול מהם משרת קומוניטית יותר, במחנה השמיני, שנשאר אמנם בקצבת-הכוחות של המזרח התיכון, אך יצא מכלל הפיקוד הישיר על הכוחות האלה.

אף אם נצרף את מספר אנשי המחנה השמיני לזה של המזרח התיכון (לפי דברי וילסון מנה המחנה השמיני בעת ההיא 8.500 קצינים ו-180.000 חיילים) נגיע לסך של 713.500 איש. גם במספר כולל זה של כוחות-המזרח-התיכון, לרבות המחנה השמיני, היו החיילים היהודים משהו למעלה מ-3 אחוזים.

לערך באמצע תקופת שררתו של לורד וילסון במפקדה, באוגוסט 1943, שירתו המתנדבים היהודים מא"י ב-43 יחידות יהודיות בלתי מעורבות שונות (מבטליון ועד פלוגה), ב-22 יחידות מעורבות שרובן יהודי, ואלפים מבינותם הן מפורזים ביחידות בריטיות שונות (ה.א.ס. לבדו הכיל בעת ההיא יהודים ב-80 מייחודות).

מכל אלה לא הוכיר המצביא העליון דגן כל מאומה באיגרת הוד"ח שלו למיניסטרוין המלחמה. אמנם, מעלליהן של יחידות בודדות וכו' למידה ניכרת של תהילה, אלא שההעדה המפורשת למי בעצם נשתייכו יחידות אלו — הערה זו נעדרה ולא במקרה, כנראה, מתחילה ועד גמירה, בהרצאה על ההכנות לפלישה לסיציליה, למשל, מתואר תפקידה של מלטה שניתנה לה "חשיבות רבה עד לאיך ערוך בכינון ההתקפות החופיות ביס-התיכון". האי, אומר לורד וילסון, נעשה כעל חשיבות עצומה, לאחר שהצליח לשלוח את המטות והיחידות השונות שנדרשו. בין היחידות הללו מזכיר הוא ביחוד את שתי פלוגות התובלה-הבללית של ה.א.ס.ק., אך שוכח לאמור, ששתי הן גם היו יהודיות, ושעוד פלוגה יהודית אחת שיכלה שליש מאנשיה בים בורכה למלטה. קשה לשער, כי זוהי שכחה מקרית.

הוא עומד באריכות על החשיבות המכרעת של השיקום המהיר של גמל טריפולי לגבי התקדמותו של המחנה השמיני לתוניסיה ובכינון הפלישות לסיציליה ואיטליה. מפברואר עד מאי 1943, אומר הוא, פורקו 290,000 טונות של ציוד ו-66,000 טונות של נפט בטריפולי. סך כולל של 32,000 אנשים, 6,000 כלי-רכב ו-310 תותחים הפליגו משם לסיציליה; כל יחידות המטה של הקורפוס ה-10, דיביזיות הרגלים ה-56 והדיביזיה המשוריינת ה-7 (שהכילו 7,300 איש, 14,000 מכוניות, 686 תותחים ו-447 טנקים) הפליגו משם לפלישת סלרנו.

ורק דבר אחד שוכח לורד וילסון בעקביות משונה, להוכיר: שנמל טריפולי הוכשר לפעולה בזמן קצר ביותר ע"י שתי פלוגות סוודים ושאתת מהן היתה יהודית. עדותו המחושבת של לורד וילסון בפרשו בשם של החיילות אשר ביצעו את המשימות העיקריות בזירת סיקודו היא המתמיהה ביותר — ויתכן שתובן יותר מבחינה פסיכולוגית, אם נכיר לדעת את גלוא הרקע של נסיון מפתיע זה לתת "חתך היסטורי".

כי מבחינת מסוימות הרי הוד"ח של לורד וילסון הוא פרשה נובה. "צבאות הציר הונסו מעיבוריה של הדלתה אל גבולות תוניסיה" כשנטל לורד וילסון לידיו את הפיקוד, "וחוסלה", — הוא אומר — "אפשרות של התקפה גרמנית דרך תורכיה; הבלקנים נהפכו למעמסה כבדה על הגרמנים; נהגלה לעיך-כל, שרוחה של איטליה נמוטה".

הפעולות הצבאיות היחידות, שנמשרו ללורד וילסון בתקופת מינויות כמצביא עליון, הפלישה לאיים האגיאיים, נסתיימו בכשלון חרוץ, שבסופו באה כניעת האי קוס ופינוי לארוס וסאמוס. נמשך תשעה חדשים, ממאי 1943 ואילך, תיכנון, לדברי לורד וילסון, שבע תכניות שונות לכיבוש רודוס וכרתים; ארבע פעמים קובצו הכוחות להתקפה על רודוס; אך לא יצא כלום מכל התכניות האלו, ולבסוף אומר הוא, "פגשתי שביתת-הנשק האיטלקית כמעט במפתיע". הרגשת חוסר הסיפוק, המפעפת בדין-וחשבון של הלורד וילסון, תהא מובנת ביותר מבחינתו של מפקד צבאי; ואפשר שנעימת ההצטדקות לגבי עצמו והביקורת לגבי זולתו יכולה להיות מוסברת בעיקר כנובעת ממועקאותיו אלו. אך מאיך גיטא, צודק לורד וילסון בציניו, כי מפקדת המזרח התיכון ב-1943 לא היתה עדיין אופרטיבית אלא ארגונית בלבד, וצודק הוא בהצהירה, שתפקיד זה בוצע בהצלחה ואף בהצטיינות.

הצהרה זו מוסיפה נימוק נוסף לדרישה שחיילים, אשר הרבו להעסיקם למורת רוחם בתפקידי-שירות, לפי שלא צורפו במספרים גדולים לצבאות הלוחמים, זכאים היו לקבל את הראוי להם בוד"ח של המפקד העליון, ושארץ ואוכלוסיה שתרמו תרומה רבה כל כך להספקה המזרחית" ראויות היו להיזכר ולו גם בשמן בלבד.

כיון שהדבר לא נעשה, ואדרבה — תרומה זו שתרמו ארץ זו ואוכלוסיה הרבלעה מתחילת האגרת ועד סופה — מן הראוי להזכיר, ללורד וילסון ולאחרים, את העובדות כהמתין.

שני תפקידים היו, לדבריו של לורד וילסון, העיקריים במשך תקופת פיקודו: הראשון — כינון "החיל הפעיל" למרכז הים התיכון (הצבירה, הציד, הקיום, והתובלה של כוחות אלה שאומנו ונשלחו מהמזרח התיכון בהכנות לפלישה לסיציליה ואיטליה), השני — ארגון "הספקה המזרחית" (בלומר הספקה שיוצרה בארצות המזרח התיכון).

כיון ששני תפקידים אלה היו באמת העיקריים, וכיון ששניהם הוצאו לפועל בהצלחה כה רבה — טבעי הוא שלורד וילסון דן עליהם בהרחבה מרובה כל־כך. אך כיון שדווקא במילוי שני תפקידים אלה היה חלק רב כל־כך לחייל הארצי־ישראלי ולישוב העברי, מובלטים כאן יותר עילום־השם, ההבלעה והפחתת הערך של התרומה היהודית למאמץ המלחמתי במזרח הקרוב בתקופה הזאת.

דבר זה מתברר כשאנו עוקבים אחרי לורד וילסון עד לפכים הקטנים של הרוח. סך־כולל של ארבע־עשר אלף כל־ירכב ממוזעים, מספר לורד וילסון, נשלחו מן המזרח התיכון לפלישה לאיטליה; אך אין הוא מספר ש־8 אחוזים מהם נהגו בידי יהודים — 726 מכוניות משא של יחידות ה־R.A.C., המורכבות יהודים בלבד, השתתפו בפלישה לאיטליה. הוסף לאלה כ־115 כל־ירכב של בתי־המלאכה ושל המנגנון והמילואים (להוציא את האופנועים) שהלכו עמם, ולפחות 280 כל־ירכב של יחידות R.E. (מהנדסים מלכותיים) היהודיות השונות ויחידות R.A.O.C. (חיל־הציד), מספרים אלה מצטרפים לסך של למעלה מאלף כל־ירכב נהוגים בידי יהודים, מתוך ה־14,000. בחילות־הציד בלבד, היו, באבגוס 1943, תשע פלוגות יהודיות שהורו לאחסון תחמושת, מלבד אלפי הבחורות העבריות של חיל־העזר לנשים שעבדי באותם שני מחסנים המרכזיים שלורד וילסון מוזכרים.

לורד וילסון מספר, שסך־כולל של 4,500 כל־ירכב למילואים נשלחו ע"י מפקדת המזרח התיכון מהמחסן באל־סאהאג' לפלישה לאיטליה. אך נמוץ מלצין ש־750 מהם, כלומר — 17 אחוז סופקו ליחידות יהודיות. רק 650 כל־ירכב חדשים סופקו, כמשוער, ליחידות שהועסקו בתפקידים חיוניים ביותר; מאלה — למעלה מהמחצית ליחידות יהודיות.

לורד וילסון מספר שאחד מתפקידיו העיקריים היה הכינון והציד של הקורפוס הבריטי ה־10, שהיה החלק הבריטי במחנה האמריקני החמישי בהסתערות על סלרנו. המצביא העליון לשעבר אינו מספר, כי על שום תפקידיו המיוחדים של הקורפוס, היה בו מבחר פָּאָרן של יחידות כל הצבאות שבמזרח התיכון, וכמעט החצי מחיל־התובלה שבקורפוס נבחר מבין היחידות היהודיות של ה־R.A.C.

מיו־גנרל גולדני, ה־D.S.T. (מנהל ההספקה והתחבורה) של המטה הראשי במזרח התיכון, שלורד וילסון מצינו במיוחד בזכות שירותו המזהיר, בהר באופן אישי את היחידות הללו בשביל הקורפוס. ה־D.S.T. (סגן מנהל ההספקה והתחבורה) של הקורפוס שח למפקד היחידות ואמר בבואו: "בחרתי את היחידות היהודיות, משום שידוע אני את החומר שממנו קורצו". בדברו על כל־הרכב מתאונן לורד וילסון על־כך שרק 4,500 כל־ירכב, מתוך ה־15,000 שנוזקקו לחומר מגן מפני מים בפלישה, הומצא החומר הדרוש מהממלכה המאוחדת, "השאר הוגנו חסונו מפני מים בחומר מקומי" — אומר הוא. אין ברשותי כעת מספרים מדויקים בענין כמות החומר העומד בפני מים שיוצר בארץ־ישראל; אך מושגי־מה אפשר לקבל מהעובדה, ש־100,000 מצברים (ואלה הם החלקים הרגילים ביותר הנזקקים למגן מפני מים) יוצרו בארץ־ישראל, וששה מיליונים של תארטוללה יבשים אף הם נכנסים לחשבון מוצריה של הארץ. כרוכות בענין ההובלה וההספקה הן בעיות העובדים הנדרשים להעברת ההספקה וכלי המלחמה. בענין העברתם של אלה מציין לורד וילסון במיוחד את פלוגת החפצים של ההודים, והאפריקניים מהמושבות הבריטיות שבדרום־אפריקה. בזכות התוצאות המזהירות שהשיגו הללו בשרתם עם המחנה השמיני — אומר הוא. — נמצאו מתאימים לכך ושותפו בהכנות לפלישה. אך יש פרט אחד בענין, שהלורד וילסון זוכר לשכחו, הפרט היהודי: דהיינו ששירותן של פלוגות החפצים היהודיות עם המחנה השמיני היה גבה־רמה כל־כך, שחשבו אותן "טובות

מכדי לעסוק במלאכת חפרות בלבד, והפכו לחטיבות של R.E. בעלות מומחיות מעולה. יחידות אלו הן שנושאו במידה רבה באחריות להקמת רבים משדות התעופה שברשות המשטרעת מגמבוט ועד קירינאיקה, שלורד וילסון מעיד עליהם כעל המפעלים הראשונים במנגנון שלו. בענין כליתעבורה אומר הוא: "מספר רב ביותר של מיכלי מים ונפט יוצרו במקום"; ששה מיליונים לפחות (אם נרצה לדייק) של כלים כאלה, שקיבולם הוא בשיעור שני גלונים, יוצרו בארץ־ישראל (אמנם לא כולם ב־1943); אך פרט־קטן זה אין הפילדמרשל וילסון מזכירו בתוך "שטף דיבורו".

"קרוב לארבעה מיליונים מפות של סיציליה הודפסו במזרח התיכון" — אומר וילסון ברגש של גאווה. וכי הדבר עודנו בגדר סוד צבאי, — שיש לשמרו אפילו מפני מיניסטרויך המלחמה, — מה רבה היתה כמות המפות שהודפסו או סופקו ע"י הפלוגה היהודית של מזרדי השדה ?

בסיכומו מעיד הפילדמרשל לורד וילסון, שתפקידו היה לכוונן, לקיים ולספק — וע"י כך לאפשר, — את הפלישה לסיציליה ואיטליה. כעדות לשלימות ביצועו של התפקיד הזה מצביע הוא על היעדר מזלות מלקויי מזון, ושוב: אחת מהסיבות לכך — וזכור זה חייב לורד וילסון לדעתו — היא, שבשנת פיקודו בלבד הוספקו לכוחות שעמדו לרשותו 20.000 טון של ריבות ומרמילדות מתוצרת יהודית, ונוסף לכך — 4.000 טון של שוקולד, וכמיות עצומות של ירקות חיים ומשומרים, פריהוד ותרכיזיה, לחם לבן ושמרים. ושוב — מתוצרת יהודית.

חלק ניכר מאגרתו מקדיש לורד וילסון להצלחת חיסונם של החיילים ורפויים של הפצועים במזרח־התיכון, עבודתם של עשרות רופאים יהודים ואחיות יהודיות בבתי־החולים הצבאיים נתעלמה מידיעתו; וכן לא שם לבו לכך, שאיי־פטר היה להטיס למזרח־התיכון אתר, בגלל היותו גוף להתלקח, ולכן יוצר כולו בארץ־ישראל; ופירוש הדבר: ע"י יהודים. וכן שוכח הוא, שפילם של קרג־רטגן יוצר בא"י ונתקבל ע"י הקורפוס הרפואי, ושאוהלי בתי־החולים באו מבתי־חרושת יהודיים, והברומידים מים־המלח. וכי בתי־חולים הועברו תכופות לארץ־ישראל משום שכאן, ורק כאן, אפשר היה להשיג עזרה מסוימת של מעבדות, ומשום שכאן אפשר היה למצוא כמיות מספיקות של חלב טרי וירקות חיים.

ועם זאת — הגייסות שניהגו רבים כליכך מכלי הרכב שלו, שבגו רבים כליכך משדות התעופה שלו, שהגדילו כליכך לעשות בהפעלתו של נמל טריפולי, הגייסות שנבחרו לעשות במלאכת הקורפוס העשירי, שהרפיסו את מפות הפלישה, שהיסוו את התכונה לפלישה (פלוגת ההסוואה היחידה, שעמדה לרשותו של לורד וילסון היתה, ודאי לשמחתו, דוקא יהודית) ואת כל אלה הוא זוכר לשכות, הוא שוקד לא לפרש בשמם.

כן אינו מזכיר את הארץ, אשר ייצרה את מוקשי הקרקע ואת־מיכלי הנוזלים, מצרכי המזון ומכשירים עדינים שהיו עיקר "האספקה המזרחית" של לורד וילסון, הוא סותם ואינו מפרש. תחת לכנות דברים בשמם הנכון, ממציא הוא טרמינולוגיה כפויית שובה, ואומר במקום חיילים יהודים — "מתגייסים מקומיים" במקום מצרכים ממשק יהודי — "מוצרים־מקומיים".

האמנם כל כך לא אוהב הפילדמרשל וילסון את היהודים שהוא מוכרח להתעלם מן האמת, שאותה הוא בודאי אוהב? — —

אך לורד וילסון מזכיר גם יהודים. מקום ופרסום ניכרים הוא נותן להם בדבריו על הקשיים שעמד בפניהם. איש זה, שחלק רב כליכך מפרסומו יבא לו בזכות השגיהם של חיילים יהודים, אינו חושש לדבר אף על "מרד יהודי", כביכול, שהיה בתקופת פיקודו. היהודים גרמו צרות, אומר לורד וילסון בדין־וחשבון שלו. "הסוכנות היהודית תבעה לעצמה, מבחינות מסוימות, את המעמד והכוח של ממשלה יהודית עצמאית. היא לא ניסתה

צוד להכחיש את קיומם של מטמוני-נשק, אלא הצהירה שזכותה היא..... להחזיק בנשק לשם הגנה-עצמית....."

הערבים כא", אומר לורד וילסון, "לא נתנו שום טעם ונימוק לחרדה מבחינת הבטחון. הם המשיכו לרכוש נשק והשגישו בקפידה על הפעולות של הציונים..." במלים אחרות — מצד הערבים היה זה שפיר ונאה לרכוש נשק; לגבי היהודים, שעד פרוץ המלחמה היו נאלצים לעמוד בפני טרור והתקפות מצד הערבים, לא היה הדבר כך.

"הפעולות הציוניות", שהערבים השגישו עליהן, היו ג'וינט כללי, מרצון, למאמץ המלחמה, ובממדים כאלה, שהיהודים יכולים להודות ב"אשמתם" לקטרוגו של לורד וילסון, שהם גטלו לעצמם תפקידים של מדינה.

"המדינה" — כלומר, ממשלת המנדט — לא החליטה על גיוס ולא עודדה את ההתנדבות. זרק שנתיים לאחר פרוץ המלחמה ראתה, הממשלה את ארגון המאמץ-המלחמתי הכללי כתפקידה היא — ב־1941 תקימה את מועצת-ההספקה המלחמתית. קרוב לסוף שנת 1943, המקביל לסוף תקופת-פיקודו של לורד וילסון, מראה הסטאטיסטיקה, ש־70 אחוז מיהודי ארץ-ישראל, בקבוצות הגיל מ־15 עד 60, היו עסוקים בשירות אורחני או צבאי. השאר היו — גשים העוסקות במשק ביתן, תלמידים; נכים וכיוצא בהם. "יחס מתאים לזה שבבריטניה הגדולה כשעה שגויסה כולה למלחמה".

אכן, אילו היתה ליהודים מדינה בתקופת המלחמה, לא יכלה להיוצר אלמוניות זו, שבה מכסים על מאמץ המלחמה שלהם, ולא היה איש יכול להעניי אחר-כך לסרס את העובדות ולשבש את המספרים של שירותם ומעלליהם.

אך לורד וילסון זורע אור גם על נושאים אחרים, מלבד ארץ-ישראל. הוא מורנו לדעת שהפרטיזנים של המרשל טיטו, "העסיקו 16 דיביזיות גרמניות ושש בולגריות ועמהם מניין רב של חיילים סרביים וקרוואטים תחת פיקוד גרמני", שלולא זאת היו לוחמים נגד הבריטים. אך כאשר שליש מחיילי הבטליון היוגוסלבי שבמזרח התיכון "תתמו על הצהרה שהם מסרבים לציית לפקודות המטה הראשי של הכוחות היוגוסלביים המלכותיים", והעמידו עצמם לשירות הפיקוד הבריטי, "עד שיגיע הזמן שבו יוכלו להצטרף לכוחות הפרטיזנים", — לא נענו הבריטים להם: "הם הובדלו והושמו במחנה בג'יפה".

המחנות היריבים ביוון "תורו ופתחו במלחמת-אזרחים", כשכנגל הפלישה לאיטליה גידחה שחרורה של יוון. "במשך מלחמת האזרחים ביוון לא נשלחה עוד אספקה לא.ל.א.ס.; אך זאבאס, בן-הברית הנאמן ביותר שלנו, המשיך לקבלה" — מעידה האגרת.

לא הפרטיזנים היוגוסלבים, שהעסיקו למעלה מ־22 דיביזיות של האויב, לא אנשי הסוכנות היהודית שגייסו ארבעה אחוזים מצבאיתיו של לורד וילסון, לא מנהיגי-הגרילה היוונים, שקציני-הקשר הבריטיים צריכים היו ל"עכבם". פעם בפעם, מלהתקוף את הגרמנים, — לא אלה היו בעיני הלורד וילסון "בן הברית הנאמן ביותר"; אלא מי? זאבאס! על מה? אין איש יודע. כמה מכוחות האויב העסיקו הלו? כמה חיילים כינסו תחת דגלו? — דבר זה יש, כנראה, ללורד וילסון יסוד מספיק לא להזכיר.

אכן, יודע לורד וילסון גם לשבח, שעה שמרגיש הוא, כי התהילה כדאית ורצויה, "במשך כל אותה תקופה, לא היסס הצבא המצרי מעולם להיענות לכל בקשה מצד הכוחות הבריטיים ולמלא תפקידים שונים בתוככי מצרים, כדי לשחרר חיילים בריטיים לפעולותיהם בחטיבות הקרביות".

רק בשביל תהילה זו לצבא המצרי — אם לא בשביל סיבות אחרות — כדאי להמציא העתק מאגרתו של לורד וילסון לכל חייל בריטי ומבנות-הברית ששירתו במזרח-התיכון, כדי שיוכלו לדעת אל-יכנו, מה מחשבות מקוננות במוחם של האנשים שעמדו בראשם, ולאן הם מובילים אותו היום.

שנה בקצין-אינטליג'נס בארץ-ישראל

כבר עמדנו, בחוברות הקודמות, על "תפקידו הבטחוני הפנימי" של הצבא, וצינו שבצבא מוחזק דבר זה כאחד מתפקידיו הפחות נעימים של החיל. תנאינו מחייבים את צבורנו לשקוד להכיר את הלכי-הנפש ואורח-המחשבה של איש-הצבא הבריטי העושה בארץ-ישראל, לעתים קרובות, וכל שכן בימי חירום, ב"תפקידי-משטרה".

מבחינה זו ימצאו קוראנו ענין בדברי מ. מ. ק. צ'רטים, ששימש קצין האינטליג'נס במטה הראשי של הצבא הבריטי בא"י בשנת 1946, המסביר את העניינים כפי שהם נראו לו. הדברים הם מתוך הרצאה ב"חברת המזרח-התיכון" בירושלים.

אחד מתפקידיו העיקריים של קצין האינטליג'נס בארץ-ישראל בשעה זו הוא, לדעתי, לפרש לחיילים בלשון המובנת להם את סבך הבעיה הארצישראלית, כדי שיראו את הפרשה בפרספקטיבה הנכונה.

סבורני, שבראש וראשונה יתגלה לנו, שהחיילים חסרים הכרה פוליטית, לא רק לגבי ארץ-ישראל, אלא גם לגבי מולדתם. אמנם במשך המלחמה התגייסו לצבא אנשים מכל הסוגים, וכיניהם דרים בעליה-שכלה ובעלי נסיון. אך אלה פורשים מן השרות, ובעיקר אמורים דברי החיילים הסדירים ובטירונים הצעירים המגיעים לכאן. יתכן שהכרתם הפוליטית של הקצינים נופלת מזו של החיילים, אך כשהיא בשלה, משמעותה רבה יותר. הטיפוס המקיבל המקובל, התורש מנימות ותכנים וצופה למרחוק, עד כמה שידוע לי, לא היה ולא נברא, וברור שאינו קיים בצבא. לפרקים מזדמנות לידי רשמיות, שמאן-דהוא דיבר על "מדיניות הצבא". אגב, דברים אלה שנונים למדי, ויושב אני וחמה תמיד על החכמה הרבה הצפונה בהם ומשתוקק שיהיו עולים על דעתי שלי. הצבא אינו עוסק בפוליטיקה, ועובדה זו, שהצבא אינו פוליטי מונעת, בלי ספק, מלעמוד על הקיים העדינים של הבעיות הפוליטיות; אך בשום פנים אין לראות דבר זה כמגרעת, אם רק תנתן לו הדרכה ברורה ונכונה ע"י הפוליטיקאים. צבאות פוליטיים הם מסוכנים עד מאד. למולה של אנגליה לא עברה הכוס עליה. יתירה מזו: הצבא אינו כנופית אימפריאליסטית, כמוכך במשמע המקובל של המלה הזאת. וזורני, כי בהיותי באנגליה לפני זמן מה, התרשמתי מן השאיפה העזה, הרוחת בקהל, שאנגליה תצא מארץ-ישראל. שאיפה זו מקנת בלב רבים מאנשי הצבא. העובדה, שהחיילים רוצים לחזור הביתה, עוד מגבירה שאיפה זו. הרקע לגישת חיילים רבים אל השאלה הארצישראלית הוא: קבוצת השחרור, שעליה הם נמנים, מחנות ללא נוחיות וללא שאר דברים המרחיבים דעתו של אדם, שעוז ארוכות שהם מבלים בשמירה, או בסיוורם, שעות בלתי נעימות של הקמת גדרות-חיל, ושעות בלתי נעימות עוד יותר של היותם שרויים מאחוריהן.

ישנה עוד גישה אחת לבעיה הארצישראלית, שאצל החיילים שונה היא מגישתם של כל תושבי הארץ. החייל הוא עוף פורה. הוא בא לכאן לשלוש שנים לכל היותר, ומסתמא להרכיב פחות מזה. מקצועו הוא — חיילות ולא הבעיה הארצישראלית. רוב היושבים בארץ הם כאן לכל ימיהם, על כל פנים עד לצאתם בדימוס. הציונים, החיים בארץ והרוצים לחיות בה, העובדים החיים מה ופקידי הממשלה, העושים כאן את הקריירה שלהם, ושאר האזרחים — כלם מומחים הם בבעית ארץ-ישראל שהיא חייהם. ואלו לחייל היא, על פי הרוב, מעין "תפקיד של טירדה"; היא באה כחוספת לחיי אימוניו למלחמה, וכמעט תמיד אכך נגף היא בדרוכו. ברור שרבים הם היוצאים מן הכלל. רבים מאנשי-הצבא לומדים את הבעיה מתוך הענין שהם מוצאים בה, או מתוך שסבורים הם כי מחובתם היא להפוך ולהפוך בה. אך בדרך כלל פני הדברים הם

כפי שתיארתי לעיל, לחיילים הבלתי-סדירים זהו ענין של הוראת שעה; לסדירים שבהם — תוספת לתפקידי המשטרה האימפריאלית; תפקיד המפריע, ושלא כדון, למשימת החיילות עצמה. וגורם, שימריץ את החייל לרדת לכל עומקה של הבעיה — אינו בנמצא. קרקע זו אינה כשרה ביותר לקליטת זרעים של גישה נבונה ושקולה אל הבעיה הארצי-שראליית.

איזה רושם עושה הבעיה הזאת על הקצין והחייל הבינונים, כשהם מגיעים לכאן? קודם כל יש ברצוני להבהיר דבר אחד: פעמים הרבה קראתי ושמעתי דברי האומרים, שעוד לפני שהחיילים העתידים להישלח לא"י מגיעים למחוז חפצם מסגלים אותם בשיטתיות ובדיקנות, במדיניות מותנית מראש, להיות אנטי-ציונים. אך אין אמת בדברים אלה. יתכן שקצין פלוני, שהשקפותיו מתנגדות לציונות, יכול לדבר ברוח זו אל חייליו, אך קו מסוים בענין זה אין. החיילים המגיעים לארץ-ישראל רוכשים את השקפותיהם בעיקר מן הכתוב בעתונות. הטרוריום התמור, שעניינו מתפרסם באותיות של קידוש-לבנה בעמוד הראשון של העתון נותן, כמובן, את אותותיו. רעה הולה היא, שמיעוטים מחוללים את הרעש החזק ביותר. אבל על פי הרוב באים החיילים לכאן בלי דעה קדומה. האמת היא, שלפני שנתבלטו כל כך פעולות הטרור היו רוב החיילים באים לארץ-ישראל באהדה; לציונות לאחר שראו את כל זועות אירופה. עובדה זו, שאין להם נטיה לפוליטיקה, היא שגורמת, שלא ישאו פנים, כיון שאוצר מושגיהם דל ודעותיהם הקדומות מועטות הן, צבא הנוטה באמת לפוליטיקה יהא שונה מזה לחלוטין.

כשהחייל מגיע לארץ-ישראל ויש לו שהות לשוטט ולהסתכל סביבו, חושבני שהוא מתפעל ממראה-עיניו בכל אשר יפנה. יתכן שהוא מגיע לכאן אחוז תסביך-הגדלות, והוא נדהם במקצת, בהיתכחו שרוב תושבי הארץ מחוננים בפקחות יתירה. בסניגוריה שלהם על עצמם הם מקיפים אותו כתנור של עכנאי, בויכוחם הם מסככים אותו עד שאינו יודע בין ימינו לשמאלו. הוא בא במבוכה, כי אעפ"י שהטענות כולן משכנעות, הן סותרות בכל זאת זו את זו לחלוטין. כך מרגיש הוא גם בעיניו בדברי העתונות הניתנים לו, כמובן, בצורת תמצית הידיעות המופיעות בעיתונות, הערוכה ע"י לשכת המודיעין. הוא מוצא בדברים אלה שהצבא והממשלה תמיד חייבים, העתונים חצים אומרים דבר אחד וחצים — את היפוכו. בדבר אחד מסכימים כולם, והוא: תלתות את הקולר בו ובממשלתו על קוצר-ידי, על אי-יחוסר ועל פניית לטובת עצמם. ולפיכך הוא מפתיר: "לעזאזל הכל". — הוא מתרעם על שחוזרים בלי הרף על פומון אחד — כמובן, בתים שונים בו — והכל מפומים אותו.

אלינא תגלו בדברי פנים שלא ככוונתי. אינני מותח חלילה בקורת על העתונים על שאומרים הם מה שאומרים, גם אם אינני מסכים אתם. אני רק מנסה לתאר את השפעתם על הצבא. קיימים כל הנימוקים לכך, שציוני וערבי לאומני יתמידו להגיש עצמוותיהם, הרי להם זוהי שאלת חיים ומות. אך החייל אינו מסוגל להעריך זאת כראוי, לפחות בתחילה, והוא נרגז. ברור שמתבע הדברים הוא, שפעולות הטרוריסטים, — הן הקובעות את הרושם החזק ביותר. עלינו לזכור, שהחייל אינו מסוגל לעמוד על ערכן. הנכון, לידו, תופשות הן את כל אופקו, כיון שכל כך הרבה מומנו הוא מבזבו בפעולות נגדן, אם במישרין ואם בעקיפין: בשמירה מפניהן, בפנוי המפולת, או בהשתתפות בפעולות תגמול.

פעולות תגמול אלו מגבירות את הטינה בקרב הצבא ובקרב האזרחים יחד. מכחינה צבאית, אחד הקשיים העיקריים בטרוריום הוא שהטרוריסט אינו נבדל במראהו מכל אדם אחר. יתכן כי כל אחד מאתנו בא במגע עם כמה מהם היום ברחוב, או ישב סמוך לאחד מהם באוטובוס. קשה למצאם, ולכן הכרח הוא שבפעולת התגמול יתפרו ויטולטלו אנשים התפים מפשע ויפשפשו ברושם. מעשים אלה מביאים לידי הסחת דברים קשים משני הצדדים. כמה מן הדברים לא תמיד יש בהם מן האמת, כשם שכמה מן המעשים הרעו לעשותם, או שהיה מוטב לבלתי עשותם בכלל. על כל פנים, התוצאה היא: חיכוכים. החייל רוגז ומחמרמר על האזרחים, ועלינו לזכור, שלא תמיד קל לו להפריד במחשבתו בין הטרוריסט לשאר התושבים;

האזרח רוגז על החייל, והאלוהים יודע ועד, עד מה מסוגל הוא להיות טרדן. וכך נוצר מעגל-קסמים.

לדעתי מתפקידו של קצין-האינטליגנס בארץ הוא להסביר לתושבים, במידת האפשר, את אפיו של הצבא ופעולותיו. ואם הצליח בדבר הרי עשה שירות חשוב. הצרה היא „איך עושים זאת?“ הדרך היחידה היא באמצעות העתונות. ודאי הוגד לכם שקציני-האינטליגנס שואבים את כל ידיעותיהם מן העתונות. יתכן שכך ויתכן שלא כך. אבל אמת לאמתה היא, שהם תלויים בעתונות כדי להסביר את דרכי הצבא, מה הוא משתדל לפעול בשביל העולם בכלל וארץ-ישראל בפרט. במשך השנה, שעשיתי בארץ-ישראל, נתגלה לי, שאם מניחים לסופרי העתונים לראות במו עיניהם כל מה שיש לראות, הרי האמת צפה ועולה. ידעתי, שאין זה גילוי מרעיש ושבירים אלה גלויים לכל בריבירב, אך אני מבשרי חזיתי זאת. הצרה היא, שבאורח אינסטינקטיבי מתירא החייל מפני בכ"ע עתונים, וזה גורם לקשיחות במשאומתן עמהם. מן הראוי שנעמוד רגע על סיבותיה של חששנות זו. החיילים חוששים מפני הפרסומות ומפחדים שמא יצטוו את דבריהם. מטעמי בטחון, ימפני שבכל שירות צריך כל בורג להיות נטול נימה אישית, נתון המשאומתן עם העתונות לסיגים חמורים. במידת-מה נובע הדבר מזה שהעומדים בראש רוצים לחפות על עצמם, או בלשון הצבא: „לפרוש מטריה“. משל לחומרות שהיו נהוגות לפני המלחמה בצבא, ושחייל נתחייב לעמוד בהן בטרם יהא רשאי לירות באקדח במטווח. היה זה כעין פולחן מסובך. עד שהיית מעלה הדגלים האדומים, מפנה את השטח מרחק מילין, ממלא חצי תריסר טפסים, ושעה שאתה עצמך עומד מלוכסן מול המטרה, — היו שניך נוקשות זו לזו כל כך, שתמיד היית מחטיא את המטרה, ולכר-מול נחשבת, אם התטאת ולא פגעת גם בכף רגלך שלך. כל התקנות הללו באו כדי שאם תארע תקלה, תהא זכות גמורה להביא לפני בית-דין צבאי את הברגש הממונה. וכך הוא הדבר בענין העתונות. החיילים חוששים, שאם יתגלו סודות או יגוימו לפרהס דבר מן הדברים, יקבלו מזה אֶחָת אפיים. יתר על כן (ושוב הבינורגא, שאיני מותח בקורת, אלא מספר עובדות הידועות לי), הצבא, או לפחות אחוזו ניכר בו, משוכנע שהעתונות בכללה עוינת אותו. החיילים קוראים רק מה שנדפס בארץ, ולדעתם חלק רב מן הדברים נכתב מתוך פנייה. יתכן שטעות בידם, אך כך הם סבורים; אני יודע זאת, שהרי הדו"חים שלהם והערותיהם עולים על שולחני יום-יום. הם מטלפנים אלי, ואני הוא הסופג „באבי אבי“, אני „אוכל חרבון“ על מה שנראה כדיווח-שבון בלתי צודק. הנני בבחינת „מדינת חיק“ (Buffer State) הואיל וקצין-האינטליגנס אני, מחובתי לראות את נקודות ההשקפה של שני הצדדים.

כשעולה בידי לשרל, את הצבא, שיתירו לסופרי העתונים לראות כאות-נפשם, מוצא אני, כי בסופו של דבר יוצא הצבא „בסדר“. וטבעי הוא, שכן באמין אני באמונה שלמה, לא זו בלבד שהצבא הבריטי הוא המשובח שבעולם, אלא שהוא גם הצבא היחידי בכל העולם המסוגל לבצע את אשר עליו לבצע בארץ-ישראל בשפיות דמים מעטה כל-כך ובגלוי יחס אנושי כל כך. אמנם נעשים דברים, שיש להצטער עליהם ושאסור לעשותם, וכשדנים ב„אינצידנטים“ אלה, דומים שיש גורם אחר, שעלינו להביאו בחשבון. כוונתי לאינסטינקט הטבוע בדמם של רבים מבני אומות-העולם והמכוונה אנטטישיות. משתמש אני במלה אינסטינקט כי לדעתי הוא קודם כל פסיכולוגי. שום אדם, הראוי שיתחשבו בו, אינו אוהבו או חושב כי יש בו מן החכמה או הצדקה. כל אדם, שהגו בדרך כלל ברידת, על כורחו יודה שזוהי אחת הפורענויות שבאו לעולם, כשם שכל ברידת יודה על כורחו כי אכן קיימת היא. אם תסכימו לדעתי, שאכן קיים יצר זה בלבם של הבריות, הלא תסכימו שאין להתעלם ממנו. כל אחד חייב לטפל בו אם בדרך זו ואם בדרך אחרת. יכול אדם להשתלט עליו ולהפכו ליצר-טוב, אך יכול הוא להשתלט על האדם. כל ימי שהותי כאן, מזה שנה תמימה, חוששני תמיד מפני אינסטינקט זה, שלדעתי מרובה הסכנה בו, לפי שבדרך כלל אין אדם מכיר במציאותו. אם מבינים את הדבר ומכירים בקיומו, הרי הכל כשורה. דומני, שהפסיכולוגים אומרים, כי עלינו „להתידד“ עם האינסטינקטים הרעים שבנו, על כל פנים ברור שעלינו להכיר במציאותם. החייל, בדרך כלל, אינו מעמיק חקר,

וברור שאינו מסוגל להסתכל לתוך נפשו פנימה; הוא אינו מנתח את עצמו. ולפעמים היה רעה זו, ששמה „אנטישמיות“, מכריעתו.

יתכן כי המפליא שבדבר הוא שוהו חזיון בלתי־נפרץ כל כך. אם הבינותם את דברי שאמרתי עד כה, הלא אתודו, שמטבע הדברים הוא כי החייל כאן, בארץ־ישראל, אינו מסוגל להעריך ולהבין את המתרחש ואין הוא מסוגל לכך — אלא אם כן ניחן קצת־האינטליגנצס בכשרונות בלתי מצויים במילוי תפקידו, — להעריך כראוי אינצידנט כגון פיצוץ מלון המלך־רווד ולראותו כפרופורציות הנכונות. החייל רוצה לחזור הביתה, לחיות חיים נורמליים עם אשתו וילדיו, במקום לראותם אחת לשנתיים, או לגסוע הביתה ולשאת לו לאשה את הבחורה שכבר החלה להרהר בלבה, עוד כמה זמן תוכל לצפות לו. יש לו עוד־דמיון וכוז עלומים בלי מצרים. חייו עלובים מחמת השמירה, תפקידי־טרדות, אועקות, סיוורים. כמה מחבריו נהרגו, וכיון שהוא, כפי שאמרתי, אינו מבעלי ההרהורים לפי טבעו, לבו מרשיע באוכלוסיה חלק רב יותר משמצדיקות העובדות. אין זה מפליא ביותר שלפעמים קורים דברים, שהכל מצטערים עליהם. זכרו־נא זאת: רוב מניינם של החיילים בארץ מצטער בכל לב על מעשים אלה ככל אדם אחר. פעמים הרבה אמרו לי, ויודע אני כי אכן אמת נכון הדבר, שהסוריסטים אינם אלא מיעוט קטן בארץ. ודבר זה נכון גם לגבי הצבא. האלמנט הפרוע שבו הוא מיעוט קטן ביותר. אינני בא ללמד סניגוריה, אף על פי שיכול להתקבל רושם כזה. משתדל אני להסביר את המתחולל, לדעתי, במחשבתו של החייל בארץ־ישראל. לאלה המדשיעים את הצבא, הייתי אומר: „אדרבא, נסרנא צבא אחר“. לפני ימים שוחח עמי כתב אמריקאי ואמר לי כי אף על פי שדלעתו מתנהג הצבא קצת בגסות בפרקו את עול המשמעת, הרי בטוח הוא שכל צבא אחר, והצבא האמריקאי בכלל, היה גרוע ממנו לאין ערוך. חושבני, שהוא צודק. החייל הבריטי הוא אחת הבריות הסבלניות ביותר שבעולם; יתר על כן, אני מאמין, שהוא החייל היחיד בעולם, המוכשר לבצע פעולה פריכה, מסוכנת ובלתי־נוחה זו של „מלחמה־למחצה“, הידועה בספרי הלימוד הצבאיים בשם „פעולות בטחון פנימי“.

בְּצַדִּי מִשְׁפָּט וְצַדִּק אֵין הַצְּמִים אֶפְא שׁוֹדֵדֵי דְרָכִים.

אויגוסטיין

אֵין אוֹנִס בְּפִרְשָׁנוֹת אֶף הָעוֹבְדוֹת הֵן קָדֶשׁ.

ס. ב. סקוט

הצופיות הערבית בארץ-ישראל

הסקירה הקצרה דלהלן מתארת את תולדותיה ונלגוליה של אחת הצורות הותיקות של ארגון הנוער הערבי בארץ-ישראל.

ניצניה הראשונים של פעולה צופית בין הערבים בארץ נראו מיד לאחר עלייתם של „התורכים הצעירים“ לשלטון, ב־1908. הם נתכוונו להקים תנועה צופית, במסגרת בתי-הספר הממשלתיים, שנקראה בשם „קוג'יק עסכר“ („החייל הקטן“), או „אתרג'י“ („הגשש“). הפעולה נשאה אופי צבאי מובהק והכוונה היתה להכין חיילים-בעתיד. נעשו תרגילי-סדר צבאיים במסגרת שעות הלימודים בבתי-הספר והמדריכים היו קצינים מן הצבא התורכי. בעת ההיא החלו גם בתי-הספר המיסיונריים כמו ס״ט-ג'ורג' בירושלים ובתי-הספר אחרים, להכניס את הצופיות ב־1913 נעשה נסיון ראשון ליסד בבתי-הספר הפרטיים הערבים בארץ (בעיקר — הנוצריים) הסתדרות צופים שהשתייכה לתנועה הצופית העולמית הבודן-סאולית. הסתדרות זו, שנקראה בשם „כשאף פלסטין“ — „צופי פלסטין“, — מנתה כבר כמה מאות צופים, אך עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה בטל קיומה.

לאחר הכיבוש הבריטי חודשו הנסיונות ליסד בארץ הסתדרות צופים. התמסרו לכך מר פארל, שהיה בעת ההיא מורה בס״ט-ג'ורג' ואח״כ מנהל מחלקת-החינוך הממשלתית, ומר המפרה באומן, שכיהן כמנהל מחלקת החינוך. הכוונה היתה ליסד הסתדרות צופים אחידה ערבית-יהודית. בתרפ״א כינס הנציב העליון, הרברט סמואל, פגישה כדי לדון על כך, מתוך מגמה להצטרף לתנועה העולמית הבודן-סאולית. באי-כוח הצופים היהודים נמנעו מלהשתתף ביוזמה זו, מתוך גימוקים אלה (לפי צ. נשרי, במאמרן בעתון הצופים „הצופה“ — כסלו תרצ״ו): חשש מפני השפעות מיסיונריות; היהודים רצו במסגרת משותפת לבנים ולבנות, ואילו ההסתדרות המאוחדת נתכוונה למסגרות נפרדות בהתאם לחוקת באדן-פאול; אי-הסכמתם של היהודים לקבל עליהם שיטה חינוכית מסויימת (במקרה זה — שיטת באדן-פאול). אעפ״כ הוקמה מועצה ארצית, שבה השתתפו גם ב״כ היהודים. הרברט סמואל נבחר לנשיא הצופים בא״י, באומן ליו״ר המועצה. בישיבת המועצה הודיעו נציגי קבוצות הצופים הערביות, כי הן התאחדו והחליטו להצטרף לתנועת באדן-פאול. הצופים היהודים, שהגדירו עצמם כחטיבה לאומית בפעולותיהם ובכיוונם החינוכי, לא נתקבלו להסתדרות עולמית זו. כך נסתיים הנסיון להקים הסתדרות צופים אחידה. לשם טיפוח הצופיות בין הערבים הוקם, עוד ב־1920, מחנה למדריכים, שהניכו היו אח״כ המדריכים בשתי חטיבות-הצופים שהוקמו בס״ט-ג'ורג' ובבית-הספר הממשלתי „רשידיה“ בירושלים. ב־1922 התקיים מחנה שני בעין-כרם (הוא הראשון שהוכר מטעם המרכז העולמי בלונדון). השתתפו בו 16 איש, מורים מבתי-ספר שונים, בהם גם מורים של המיסיון. מחנות כאלה נתקיימו ברציפות והעמידו מדריכים לתנועת הצופים הערבית, שהוקמה במסגרת בתי-הספר הממשלתיים, בפיקוח מחלקת החינוך הממשלתית.

לשיא מניינה הגיעה תנועה זו בתחילת שנות השלושים — כ־3500 צופים לשכבותיהם השונות, אך בשנים אלו, מחמת הפעילות הלאומנית הקיצונית בין הערבים (ערב מאורעות תרצ״ו), החלו להתגלות פרצים בתנועה, כמה מן המדריכים, שהגיעו לדרגות גבוהות בתפקידיהם, משכו את פלוגותיהם לפעילות פוליטית.

פלוגות צופים השתתפו בהפגנת יפו ב־34-1933. הדו"ח הממשלתי לועדת החקירה האנגלו-אמריקנית (1946) מגדיר את הצופים הערבים כשנים ההן כבתי-גידול של לאומיות תוקפנית, שעסקו גם באימונים מסויימים של פעולות צבאיות. בשנת 1934 נהפכו פלוגות צופים אחדות לפלוגות-משמרי-החופים נגד העליה היהודית "הבלתי-ליגלית". ביחוד נתפרסמה בכך פלוגת הצופים "אבר-עובידיה" (ע"ש אחד מכובשי הארץ המוסלמים) מטול-כרם, אחרי ההתנגשות שאירעה בינה לבין אחד יהודים בקיץ 1934. עם פרוץ מאורעות תרצ"ו היה חלק ניכר מן הצופים מעורב במאורעות, ובהם גם מתלמידי בתי-הספר. מחלקת החינוך נאלצה לפזר את התנועה הצופית ולפרסם חוק האוסר הופעה במדים (איסור הקיים להלכה עד היום). כתגובה על כך נתכנסה ועידת צופים ערבית ארצית (מאי 1936), שהחליטה על פרישה מן התנועה הבאדן-פאולית ועל הקמת תנועת צופים לאומית. תנועה זו לא התפתחה כתיקונה מחמת מצב החירום בשנות המאורעות.

לעומת זאת חידשה מחלקת-החינוך, עוד בשנות המאורעות, את התנועה הצופית במסגרת בתי-הספר וקראתה בשם "אגודת הצופה הפלשתינאית". בראשה האצמד פקיד מחלקת החינוך, מר טומלינסון. בקיץ 1945 ריכזה אגודה זו כאלפיים צופים. אך עם הקמתה מחדש של תנועת הצופים הלאומית, עזבו פלוגות רבות את "אגודת הצופה הפלשתינאית", וכיום לא נשארו בה אלא כמה פלוגות.

חידוש תנועת הצופים הערבית הלאומית.

חידוש הופעתם בראש חוצות של צופים ערבים במדים, שאינם מאורגנים במסגרת הממשלתית, החלה ב־1940 (למרות האיסור). החלו להיוסד פלוגות-צופים ליד המועדונים והאגודות השונות ובבתי-הספר הפרטיים; חידשו את פעולתם צופי העדות השונות (האורתודוקסים, הארמנים ואחרים); ליד מוסדות ציבוריים או ליד אגודות הפועלים, וכן חידשו את פעולתן פלוגות צופים ותיקות כגון "הצופים המוסלמים" ביפו ובחיפה, "צופי אוסאמה" בעכו, ועוד. הופעתן של פלוגות אלו מצטיינת, בדרך כלל, בהתבלטות חיצונית; מדים, תהלוכות ותזמרות, וכו'. בדברים העשויים למשוך לבו של הנוער הערבי, אשר לפיוון החינוכי, הרי הדגש כאן הוא בתפארת-העבר ובמוסר-ההשכל לגבי ההווה. על כך יעידו שמות הפלוגות, שהם לרוב זכרון אישים או מאורעות היסטוריים הקשורים בכיבוש הארץ ע"י המוסלמים: "צופי אוסאמה", "צופי הירמוק", "פלוגת האלד אבן-וליד" ועוד. או שמות אקטואליים "פלוגת אל-יחדה אל-ערביה" (האחדות-הערבית) "פלוגת אמין" (ע"ש המופתי) וכדומה; השירים וההימנונות מצטיינים בניעימתם הלאומית הקיצונית, באהבת-מולדת מופלגת ובהסתה אנטי-ציונית. אנו מוצאים פלוגות-צופים העוסקות באוסף כספים ל"קופת-האומה" (להצלת קרקעות), משתתפות בתהלוכות ושומרות על הסדר באסיפות בימי שביתות או חגים; מארגנות נשפי הצגות בעלי תוכן היסטורי ותעמולה נגד הציונות וכו'. פלוגות צופים מסוג זה אינן, כמובן, לפי רוחה של חוקת באדן-פאול, ומחלקת החינוך סירבה לספקן ל"אגודת הצופה הפלשתינאית" שיסדה.

במשך הזמן נתגבשה בקרב הערבים הגטיה להקים תנועת צופים לאומית אחידה. ביוני 1945 נתכנסו לפגישה ותיקי המדריכים שבתנועה הצופית הערבית, ובראשם פאזי מוחי אל-דין נשאשיבי (ממשפחת נשאשיבי בירושלים). פעיל בתנועה הצופית למן שנות העשרים. ב־1925 שיתף זמן מה פעולה עם הצופים היהודים. כיום — פקיד במחלקה הסוציאלית הממשלתית. מ־1944 היה ראש "אגודת הצופה הפלשתינאית" בירושלים, וסגנו של טומלינסון. בקיץ 1945 פרש מאגודה זו. בפגישה זאת הוחלט להקים תנועת צופים בלתי-תלויה ולכנותה בשם "אגודת הצופים הערבית הפלשתינאית", ומרכזה בירושלים. חוקתה ומטרותיה הן כשל

תנועת הצופיות הבאדן-פאולית. ועידת נציגי המועדונים והאגודות הערביות בארץ. שהתכנסה בקיץ 1945, המליצה בפני מדריכי הצופים שליד אגודות אלו להצטרף לתנועה הצופים החדשה. בכינוס היסוד השתתפו 70 נציגים, ובו הוכרז על הקמת האגודה החדשה ועל פרישתן של רוב פלוגות הצופים שהיו מאורגנות ב"אגודות הצופה הפלשטינאית" ממנה, והצטרפותן לאגודה החדשה.

אך עדיין נשארו כמה פלוגות צופים, שסירבו להצטרף לאגודה החדשה מטעמים שונים, לרוב טעמים אישיים, של פיקוד והשפעה. כך למשל, אירע לפלוגת הצופים "אל-אתחאד אל-ערבי" בטול-כרם, שנוסדה בינואר 1945 ליד אגודת הפועלים המקומית, כנגלול של צופי "אבו-עוביידה" (שהוכרנס לעיל), שנמצא מי שניסה לחדש את ארגונם בשלהי 1944. פלוגה זו (של ה"אתחאד") יסדה לה סניף גם בקלקיליה, אלא שסניף זה נצטרף לבסוף לאגודת הצופה הערבי" הארצית. וסופה של הפלוגה "המרכוזית" בטול-כרם היה — שאף היא נצטרפה לאגודה הארצית. פלוגות "הצופים המוסלמים" בחיפה מסרבות עדיין להצטרף לאגודה הארצית, אך התנגדותן נשברת, כנראה, והולכת.

לסיכומי יש דבר יש לומר ש"אגודת הצופה הערבי הפלשטינאית" הצליחה מיום היווסדה, כשהו ומחצה, ליהפך לתנועת הצופים העיקרית ברחוב הערבי, על אף ההתחרות של ה"נג'אדה" וה"פתויה", שכמה פלוגות צופים עברו אליהן. לפי האומדנה מאורגנים באגודה זו כיום כמה אלפים צופים.

למהותה של תנועת הצופים הערבית

אף על פי ש"אגודת הצופה הערבי הפלשטינאית" מכריזה על עצמה כעל תנועה צופית לאומית בלתי-תלויה ומדגישה את התואר "הערבי", בהבדל מ"אגודת הצופה הפלשטינאית", שבה התואר הוא "פלשטינאית", משתייה היא את פעולתה על שיטת הצופיות הבאדן-פאולית וגם משתדלת להתקבל כחבר לתנועה עולמית זו. במשך עשר השנים האחרונות תרגם פאזי מוחי אל-דין נשאשיבי את ספרי-היסוד של שיטת באדן-פאול, אלא שהמתרגם הכניס בהם שינויים מסויימים, אם בנוסח ואם בתוכן, כדי לכוון למנטליות ולתנאים המיוחדים של המזרח הערבי (ספרים אלה מקובלים גם בארצות הערביות השכנות). במקום שבועה למלך האנגלי בא כאן נוסח של שבועה למולדת. יש כאן הטפה לצופה שיכבד את דתו ועדתו הוא, ועם זה גם הטפה לסובלנות דתית כללית, וכדומה. ראשי האגודה מתימרים, שלמעשה מקיימים הם את שיטת הצופיות הבאדן-פאולית, גם באיסור הפעולה הפוליטית במסגרת הפעולה הצופית במדים; אך עם זאת מודים שיש בהם הדגשת המומנט הלאומי בחינוכו של הצופה ובהופעתו החיצונית. בענין זה יש הבדל-מה של נוהג ונטיה בין הצופים המוסלמים והצופים הנוצרים. האחרונים, שהנם באורח יחסי חלק ניכר בתנועה, ופלוגותיהם הן המגובשות ביותר ליד מועדונייהם העדתיים (ביחוד האורתודוכסים), נוטים פחות לשינויים הלאומיים המונהגים ע"י פאזי נשאשיבי, כגון: ביטול המגבעת הצופית, המקובלת בכיסוי הראש, או ביטול גמור של האנגלית כשפת הפיקוד, הנהוגה עדיין בחלק מהפלוגות הנוצריות, מלבד ההבדלים הנובעים מן החגים הדתיים הנפרדים, וכיו"ב. כן מתקשה האגודה בהקמת תנועת צופות. לפי שארגונן של בנות מוסלמיות היא בעיה קשה, שלגבי הבנות הנוצריות אינה קיימת.

הכיוון החינוכי הוא, בדרך כלל, מעשי-עמלני. מלבד טיפות הרגש הלאומי — המלווה תעמולה אנטי-ציונית מובהקת, שעל גילוייה עמדנו לעיל — נעשית פעולה מסויימת בהכשרת הצופה הצעיר לדעת מקצוע ומלאכה; נערכים טיולים; לעתים נעשית פעולת עזרה-סוציאלית והדרכה בכפרים בעיני נקיון ובריאות, וכדומה.

אנגלית "היה נכון" (ללא כל שינויים). הענוד על החזה מצד שמאל. הסמל הלאומי: — עיגול שקטרו 5 ס"מ, ובתוכו מצויירים, בצבעי הדגל הערבי (שחור, לבן, ירוק ואדום), מסגד-עומר מימין וכנסית-הקבר משמאל. ביניהם מלמעלה ולמטה, שלושה עלי זית. מלמעלה, באמצע, המלים: "אגודת הצופה" ולמטה: "הערבי הפלשתינאי". סמל זה נענד על החזה מצד ימין.

המדים: — כמדים בתנועה הצופית העולמית בשינוי כיסוי-הראש. בענין זה הוחלט בכינוס היסוד לבטל מיד את המגבעת הצופית ולהחליפה בכפיה ועקאל. למשך שנתיים (מיום ההחלטה) הורשה לחבוש גם כובע עיראקי (עם סרח-עורף). אך למעשה, למרות האיסור המוחלט, ממשיכות עד היום פלוגות נוצריות לחבוש את המגבעת הצופית.

השכבות: — כפי החלוקה בתנועת הצופים העולמית:

1. "אשבאל" — גורים. 2. כשאפה — צופים (זהו גם המושג הכללי לצופים).
3. "ג'וואלה" — משוטטים

רוב מניינם של הצופים הם בני 12—17. הגורים מונים רק כמה מאות. צופות: (בערבית "מורשדאת" — תרגום המונח האנגלי: Girl Guides) במסגרת "אגודת הצופה הערבי" לא אורגנו צופות. יש כמה מאות צופות בבת-הספר של המיסיונרים (בהן גם כמה יהודיות).

החלוקה האדמיניסטרטיבית הממשלתית. במחוזות ממונים מפקדי-מחוז, מפקחים וכו'. מחנות: — מלבד כמה מחנות-הדרכה מחוויים, אורגנו גם שני מחנות ארציים: — הראשון התקיים בשלהי קיץ 1945 ליד ראמאללה, והשני, בשלהי קיץ 1946, בריינה (ליד נצרת).

במחנה המדריכים בראמאללה השתתפו 75 איש. המחנה הורכב משמונה יחידות עצמאיות. סדר המחנה: שעה שבע — השכמה. בשבע וחצי — תרגילים. בשמונה ארוחת-בוקר. בתשע וחצי — מפקד וביקורת. בעשר — הנפת הדגל והודעות על פרטי הנקיון והסדר; מעשר וחצי עד אחת — שעורים צופיים. מאחת עד שלוש — הפסקת צהרים; משלוש עד חמש — המשך השעורים; מחמש עד שש — משחקים צופיים. בשמונה — ארוחת-ערב. בתשע — שירה. הלימודים היו לימודי הלכה ומעשה: הקמת מחנה, הנהלת פלוגה, כתב-סדרים, מעבר מכשולים, אומדן-מרחקים, קריאת מפות, שימוש במצפן, קשרי חבלים והתרתם, איתות, משחקי התמצאות. בסיום נערכו מסעות ליד קבוצות נפרדות בעזרת מפות ומצפנים, לפי הוראות בכתב. המחנה נמשך שמונה ימים.

המחנה בריינה — נמשך שבועיים. נערכו בו שני קורסים: למפקדי פלוגות ה"משוטטים" ולמפקדי-מחוזות. השתתפו 50 איש. בקשר עם קיום המחנה נערך גם כינוס, אשר נדונו בו הדרכים להגברת הכיוון הלאומי בפעולה הצופית.

הימנונות: — רבים השירים וההימנונות המושרים בפי הצופים, ועל טיבם ותוכנם כבר עמדנו. להלן — תרגום חפשי של ההימנון הרשמי, שנקבע במלאות שנה ליסוד "אגודת הצופה הערבי הפלשתינאי":

הו, פלסטין, התברכת במגיניך.
 כל הבא לחמדך במרמה, יתאכזב!
 לא ארץ את, כי אם שמים,
 עריסת ישו בך, ומסגד "אלאקה" המרום.
 בך תומכים הנוצרים במסלמים —
 ויושיעוך "חצי-הסהר" והצלב.

”מלחמת בר-כוכבא”

על נושא זה של מרד בר-כוכבא היה חסר עד כה ספר מדעי, המסכם ומנתח את המקורות. ושירות רב עשה מר שמואל ייבין, שכינס וערך את כל העדויות הנוגעות בדבר. עיקר הקושי לגבי הטיפול בנושא זה הוא אופי העדות; מעטות הן הערות סופרי-הקדם הנכריים על המרד, העדות הארכיאולוגית זעומה, והקטעים שבמקורות העבריים (אגדות, פסקאות מהתלמוד וכו'). מחולקות דעותיהם של המלומדים עליהם, כי לגבי מקצתם אין בטחון, אם יש לייחסם לתקופת בר-כוכבא או לתקופה קדומה יותר. ש. ייבין ערך את הקטעים האלה, לפי נוסחותיהם השונות, באופן שיטתי, טורים-טורים, לשם השוואה, ובנספח מפורט הוא מנתח וממיין כל קטע, כדי לקבוע אותו לפי תקופתו. על סמך ניתוח זה ועל סמך שאר הידיעות על הזמן והרקע, שנאספו בידו, הוא משתדל לבנות תמונה עקבית ומניחה את הדעת של פרשת המרד.

לא נעו לחלוק על מר ייבין, במה שנוגע לעבודתו המדעית בבירור המקורות; כאן נסכם את מסקנותיה, וננסה לציין כמה נקודות פרובלימטיות שבספרו. נקודת הראות העיקרית של הספר היא, כמובן, היסטורית ולא צבאית; הסופר עסק בייסודות ידיעת התקופה, ולא נתן את דעתו ביותר על הצד הטקטי של המלחמה; אף כי בצד האיסטרטגי הוא עוסק בעל כרחו. עם זאת, לא הבליש גם את הגורמים החברתיים של תקופת המרד. אכן, הסופר מעיד על עצמו, שאינו דוחה את הנסיון „לגלות את הצד הכלכלי והרקע הסוציאלי של ההלכה“; אך הוא שופך את זעמו על מסקנותיו של לואיס פינקלשטיין בספרו „Akiba - Scholar, Saint & Martyr“ המגלה מפלגות ומעמדות בין כתלי בית המדרש ובית הדין. ואמנם, אין בספר שלפנינו נסיון למצוא גורמים כלכליים, הניתוח החברתי עד כמה שהוא נמצא, מתגלה רק מבין השיטין.

ש. ייבין פותח בסקירת המצב בין מרד החורבן למרד בר-כוכבא, ומתוך פירוט עדותו של יוסף בן מתתיהו ועדותן של חפירות ארכיאולוגיות הוא מוכיח, שההרס שנגרם ע”י הרומאים במלחמת 66-72 לא היה יסודי ביותר. ערים רבות פתחו את שעריהן לכובשים ונשארו שלמות; פעולות ההרס הוגבלו לאי אלה ערים, ולמספר אזורים כפריים; ומכאן מסיק החוקר, שהמרד היה בראש וראשונה תנועת אכרים — אף כי בסיכומו זה אינו קושר מסקנות בעלות חשיבות יתרה, כן מוכיח המחבר, שמספרי החללים מבין היהודים, כפי שהם נמסרים ע”י יוסף בן מתתיהו, מוגזמים הם; כי לעיר קרניס בדלתה המצרית, שהצטיינה בצפיפות המפתחותה, היו תושבים 20.000 לפי אומדנת החופרים, ואילו שטחה של יודפת, לה מייחס יוסף 40.000 תושבים, היה רק כ- $\frac{1}{25}$ משטחה של קרניס. לא ברור, לעומת זה מה מסקנתו של המחבר מעובדות אלו; כלל הדעות, ברור, שנשארו יהודים רבים בארץ-ישראל אחרי מלחמת החורבן (כפי שהוכיח ביכלר במחקרו). אין הספר מגלה לנו, מה דעתו של המחבר על משקל האיכרות בהתקוממות בר-כוכבא: מסתבר רק שאין עדות על פסיביות הערים במרד, כזו שציינה את יחסן בימי מרד החורבן.

אין לחלוק על ש. ייבין בדבר הסיבות הפוליטיות והדתיות של מרד 132: התקוה המשיחית, מפתח-הנפש שנגרם ליהודים משלא הוקם בית-המקדש מחדש, החלטתו של אדרינוס לבנות ירושלים של נכרים וגוירותו על המילה וקיום שאר המצוות. אולם גם רמזים לגורמים חברתיים מתגלים, בכל זאת, תוך בדיקת המקורות: עדות דיון קטנים על כיבוש 985 כפרים (ההיינו, התגברות נואשת אף בכפרים); כל האופי הכפרי של מסורת ל”ג בעומר; האגדה על היחסים בין ביתר לירושלים (ביתר לא התאבלה

על חורבן הבירה, שתקיפיה היו גוזלים מאנשי ביתר. את אדמתם; ציטטה ממגילת הענית על כובד מטי הקרקע (ציטטה, העוסקת דוקא בהתקהלות בבקעת רימון, קודם למרד); עדותו של אבסכיוס שבר-כוכבא, "שכנע את פחותי העם"; השתתפות יסודות נכריים בתנועה; והתסיסה הכללית בקרב האכזרות בסוף מאה א' ובתחילת מאה ב' לסה"נ בכל המזרח התיכון ובצפון אפריקה — דברים שאין החוקר מוכירם כאן כלל.

אכן, בשאלת הקרקע בארץ-ישראל אחרי החורבן אין מר ייבין נוגע בפרוטרוט. וכן, הוא פוסח לגמרי על שני מאורעות בעלי חשיבות גדולה: סיפוח ממלכת הורדוס אגריפס (הבשן וחלקי הגליל) לסוריה הרומאית בשנת 96 לסה"נ, והקמת ה,פרובינציה הערבית" (שכללה, אגב, גם את דרום הארץ) בשנת 106 לסה"נ. בגליל, ובפרט בעמק יזרעאל ובגליל התחתון, היו שטחים נרחבים נתונים בידי משפחת הורדוס ובתורת אחוזות פרטיות, (כגון בית שערים וסיכין, הוא Campus Asochus), ואלה עברו אז בלי ספק ל־ Rea Caesario כקנין בית הקיסרים. כאן נמצאים הכפר כוכבא, — שמר ייבין מציין אותו בצדק כמולדתו של בר-כוכבא, — וסיכין, אחד ממרכזי המרד; כאן יש לקבוע מקומה של בקעת רימון, מקום הריכוז היהודי הראשון בהכנת המרד — (סחל-אל-בטאוף). כדאי לציין כי גם יבנה, בה יושבו יסודות מתונים מתושבי ירושלים לאחר מרד התורבן, היתה נחלת ליוניה, אשת אבגוסטוס, ודאי נשארה קנין הקיסרים גם במאה השנייה. אשר לדרום הארץ, הרי נהפך חבל זה, עם חורבן הבית, לאזור צבאי, ז"א לקנין הבית האימפריאלי, וכאן בתקופה יותר מאוחרת אנו מוצאים את ה־ Saltus Generitificus וה־ Saltus Constantiniacus שטחי קרקעות של הקיסרים. עם סיפוח מלכות נבט לקיסרות בשנת 106, הוצאו חילות המצב משטח זה ל"ערביה".

אכן, להקמת "פרובינציה ערבית" היתה מטרה צבאית ברורה; כבר אז התכונן טריינוס להתקפה את פרטית, והיה ברצונו להבטיח את ערפו תוך הקפת יהודה (שלא חזלה בה תסיסה מרדנית כל השנים — כפי שמוצא ג' ש. ייבין) ע"י הקמת רצועה צבאית, שתבדור את הארץ מתפוצות היהודים שבמצרים ובפרתיה, ותהווה איזור הגנתי נתון לפיקוחו של הצבא. משום כך הוכלל גם עבר הירדן בשטח צבאי, מאוחד בכבישים צבאיים ומבוצר בשרשרת מבצרים: ולא במקרה הוא, איפוא, שגרש שימשה נקודת מוצא למסעו של אדרינוס נגד בר-כוכבא בשנת 133.

שני השינויים האלה — הקמת "ערביה" וסיפוח ממלכת הורדוס אגריפס — רבה היתה השפעתם על חיי התושבים הן מבחינה כלכלית והן מבחינה נפשית, והם שימשו בלי ספק גורמים מניעים להתקוממות בגולה ב־115 לסה"נ. התקוממות זו מתאר החוקר בקיצור, ויתכן, שאינו מעריך כראוי את חשיבותה המכרעת לגורל מרד בר-כוכבא, באשר ביטלה מראש כל תקווה לעזרת יהודי התפוצות למורדי ארץ-ישראל. כשם שהשתתפותם של יהודי הארץ היתה חלקית בשנות 115—117, דבר שהיה בין הגורמים לכשלונו של המרד, כן אפסו, מאידך גיסא, השתתפותן של תפוצות מצרים, לוב ופרס במרד בר-כוכבא, מפאת השמדת כוחם ע"י טרינוס. (ראוי לציין כאן סברתם של חוקרים אחדים שכוחות בר-כוכבא הוגברו ע"י יהודים שברחו דוקא מהתפוצות אחרי מרד 115).

לעומת זה, צודק בלי ספק החוקר בהשערותו, שקדם למרד 132 תהליך ממושך של תסיסת ומרידות, ושבר-כוכבא היה צאצא למשפחה "מחתרת", שעמדה בראשן מימים רבים; מענינות העדויות הקלושות למרד יהודי בימי דומיציאנוס, אולי בשנת 85 לסה"נ. בסדרת התקוממויות כאלה יש לקשור את ההכנות היסודיות שנעשו ע"י היהודים לקראת מרד 132; ויתכן מאוד שהכנית טרינוס להקמת "ערביה" נבעה מראית הנולד.

בעסקו במרד בר-כוכבא עצמו, מבקש החוקר בהצלחה להוכיח שזירת הפעולות לא צומצמה בארץ-יהודה בלבד, גם השומלונים השתתפו, והפעולות התפשטו עד סוריה. נקודה פרוץ התעורה היתה לדבריו כמר חרובה, אולי מזרחית ליס כנרת; ואחר כך נכבשה ירושלים, תחת הליגון ה־X, "פרטנסיס", ומוגד הליגון ה־XXII, "דיוטריונה", שכא

ממצרים לעזור לחיל הרומאים שבארץ. לדעת כותב השורות, קשה לקבל את השערתו של ש. ייבין, שמחנה הלגיון העשירי בירושלים נלכד בהסתערות, או שהלגיון נכנע; כי הלגיון הוסיף להתקיים, והשתתף בפעולות המלחמה אחרי כן. שכן הכניעה או התבוסה של לגיון רומאי בימי הקיסרות היה חיסול ומחיקה מרשימות הצבא לאות קלון, כפי שקרה ללגיונות וארוס (בגרמניה) בימי אבגוסטוס — המער), ללגיונות שהשתתפו במרד ציביליס (בבטריה והמחוזות הסמוכים, בסוף מהומות-המעבר בראשית השושלת הפלווית — המערבית). וללגיון אחד שנחל תבוסה בדקיה בימי דומיציאנוס. שמותיהם בטלו וזכרונם נימח. יש להניח איפוא, שהלגיון נסוג מירושלים אולי לקיסריה, שלא נפלה, לדעת החוקר, בידי היהודים.

את מטרת מסע-ההתקפה הרומאי מגדיר ש. ייבין כהקטנה מודרגת של השטח עליו שלטו המורדים — מעשה שניתן לביצוע רק מנקודות-מוצא בצפון, בצפון-מזרח, ובצפון-מערב, כי בדרום שרר המדבר. על סמך הזכרת שמות שונים במקורות הוא משער, שהלגיונות עלו בשלושה טורים על הגליל: א) מעכו דרך שפרעם לבית נטופה; ב) דרך גשר בנות-יעקב ומגדל לטבריה; ג) מעבר הירדן דרך מגדל צבעיה (הוא חירבת אל דוד, ע"י צמח). בדרך מסעות אלה התרכזו הטורים, ונפגשו בסביבת סחל-אל-בטאוף (בקעת-רימון) — וכבשו, בין השאר, את מגדל, סיכין, כבול וכפר נמרה. ומענין שאין החוקר שם לב למשמעות החברתית של תכנית אסטרטגית זו: הכל מוכיח שמרכז התבערה היה סביב לאדמות הקיסרים בגליל התחתון; וכפר כוכבא עצמו עומד בקשר נוח עם מכאז זה וגם עם סיכין, כבול, ומגדל.

מכאן התקדמו הרומאים דרומה, בכיוון לג'ון (מגידו) ובבקעת-ידיים, בקרבת מגידו, התחולל קרב מכריע על העמק. באותו הזמן פעל, לפי מר ייבין, הצי הרומאי כדי לבער את חופי השרון ויהודה מאניות היהודים, שהציקו לקוי התחבורה של הרומאים. כך נסתים השלב הראשון של ההתקפה הרומאית. כשלב שני קובע החוקר את הכיבוש של אזורי הרי אפרים ויהודה: דעתו היא, שהלגיונות התקדמו בשני גייסות, אחד מקיסריה, דרך אנטטיפטריס ותמנה לגופנה; השני — מעמק יזרעאל לשומרון (סיבסטי) ולגופנה, כדי לשלוט על דרך הרכס המחבר את שומרון עם ירושלים. מכיון שלא נזכר בשום מקום כל קרב על הכניסה להרי אפרים, חושב המחבר, שעתה עזבו השומרונים את המערכה, ונכנעו לרומאים. במסע אל ירושלים התחוללו אחר-כך שני קרבות מכריעים, בטור שמעון ובגופנה. את טור-שמעון מוצא ש. ייבין בטור מסיעא, צפונית-מזרחית מגופנה. אין כאן כוונה להטיל ספק בזיהוי זה, אף כי נשאלת השאלה, אם טור שמעון מזדהה עם טור מלכא, שנזכר באחד המקורות במקומו, כי טור מלכא מופיע בכמה פסקאות תלמודיות אחרות, ואף אם מניחים שהיו כמה מקומות בשם זה, — אחד היה, למעלה מכל ספק, איזור בקרבת אנטטיפטריס, וקשה להתעלם מהאגדה המפורסמת על 24.000 תלמידי ר' עקיבא, בין אנטטיפטריס לגבת, שכולם מתו בפרקז'מן אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. כן קשה לקבל את דעתו של ד"ר ייבין שטור מלכא הקיף את כל הר יהודה, — כי נאמר בפירוש, שתוצרת טור-מלכא ספק אם חל עליה המעשר, ועל ר' בן חרוסום, מי שהיו לו אלף כפרים בהר המלך, סופר, שמת בגזירת אדרינוס. ברור איפוא שבטור מלכא שכשומרון התקיים במערכת מרד בריכוכבא קרב חשוב, בו ניגפו היהודים, כנראה, מחמת חוסר ליכוד בינם לבין עצמם — וכאן אולי ראשית הבגידה השומרונית*.

(*) אשר להסתת גדודים בשומרון ע"י אדרינוס, עליה מסופר במקורות השומרוניים יש להזכיר את cohortes Sabastenorum שהושמות ברשימות הצבא הרומאי כבר בזמן הורדוס, ואולי הוגברו בגיוסי תגבורת בעת מלחמה בריכוכבא.
חיילי cohortes Sebaste norum שוחררו אחרי המרד, לפי תעודת פיטורין שנגלתה בחורן.

אחרי קרב גופנה נפלה ירושלים, והתחיל השלב השלישי של המלחמה, — איגוף מרכז המורדים בביתר, תוך סלילת כבישים והידוק הדרגתי של עניבת התנח מסביב לאיזור המבצר. לשלב זה יש ליהס את הכבישים היוצאים מבית גוברין בכיוון לוד, חמתה (אמאוס), וחברון, והריסת שלושה כפרים הנזכרים במקורות — כפר דיכרין, כפר ביש, וכפר שחלייא (ששימשו מפתחות גישה אל ביתר). ועם סגירת ביתר בתוך העניבה נתפתח הפרק האחרון של המלחמה.

את ביתר מתאר ש. ייבין בפרוטרוט, כאן יש מקום להעלות רק כמה נקודות מענינות. מאלפת מאוד השערתו של החוקר כי „תבנוני“ ביתר¹). שצורת הגיגורון להם; נבנו לפי דוגמת שומרון העיר, שבתקופה ההלניסטית בוצרה ב„תבנונים“ דומים; על אחת כמה מענין הדבר, שהמקורות רומזים על מציאותם של שומרונים בין מגיני ביתר. נשאלת השאלה — מה הפירוש הטקטי של „תבנונים“ האלו? מר ייבין אינו עונה על שאלה זו. חוץ מציין העובדה שה„תבנון“ הגן על נקודת-מפנה בחומה. „תבנונים“ נעשים לתופעה שכיחה בכיזורי הרומאים. לקראת סוף המאה השניה, בתקופה של הגברת ערכן הטקטי של הקשת והבליסטרה בהגנת מבצרים. עצם השימוש בכלים אלה לא היה חדש, אולם ערכם גבר עם הצורך לעמוד בפני התקפות המוניות של פולשים ברבריים, שעיקר כוחם היה בפרשים מזה, ובכליקליעה — מזה. ה„תבנון“ בתורת ביצור היה חשוב ביותר כעמדה בבליסטראות²) וכן כנקודה, שממנה אפשר היה לחפות על גזרות חומת-המגן ע"י אש אופית. והנה במסורות על ברכוכבא שני רמזים, הן לשימוש בקשת והן לשימוש בבליסטראות ע"י היהודים. במשחקי הקשתות בל"ג בעומר, ובקטע המספר שבר כוכבא היה מסוגל לקבל אבני-בליסטראות על ארכובותיו. להטיל אותן חזרה באויב. (ביחס למסורת הראשונה, יש להוסיף, שהרומאים גייסו את רוב יחידות הקשתים שלהם במוצה. מהן רבות בסוריה ואחזות בארץ-ישראל). לכותב הדברים נדמה, שאת המסורת השניה ניתן לפרש כרמז להנהגת השימוש בארטילריה בצבא היהודי ע"י ברכוכבא³): ומי שאינו מאמין בכוח המסורת לשמור עובדות טקטיות מימי קדם — יזכור נא את דעתם של כמה חוקרים אנגליים, שבאגדות ארתור דאבריי „השולחן העגול“, שמור זכר לחיל-פרשים חמוש לפי דוגמת הצבא הרומאי המאוחר. שארתור, האחרון מבין הבריטים, ידע לאמן אותו.

העובדה שסוללת-ההסגר (הדייק) הרומאית מסביב לביתר כפולה היא בצד מערב, מעלה את הסברה, שנשאר מחוץ לחומות כוחות יהודיים שהיו מסוגלים לתקוף את הצרים בכיוון זה. ואמנם ש. ייבין רושם, שהמלחמה נמשכה, לפי המקורות, חצי שנה אחרי נפילת ביתר. רגלים לסברה האמורה נמצא אולי גם בפיסקא, שבשעת נפילת העיר, זרם הדם עד הים. (על שחיטת יהודי אלכסנדריה בימי טרינוס כתוב שהדם הלך בים עד קפריסין, — וידוע שהרומאים דיכאו מרד, שפרץ באי, לאחר שהשתלטו על מצרים). מתקבל, איפוא, על הדעת, שנשאר מרכזי-התנגדות עברי בלתי-נכבש בדרום הארץ⁴ — אולי יפו או יבנה, — וכיבושו אחרי הכנעת ביתר דרש פעולות ביט. רמז קלוש על צי עברי בונמ הוא מציין, אגב, בקטע אחד אצל היירונימוס ועלינו לזכור שלר עקיבא בני קשרים לימאות.

דיון קטיוס כותב במפורש שהמלחמה היתה מלחמת מערות ומחבואי הרים, אך ש. ייבין קובע, כי לרומאים דרושים היו קרבות סדירים כדי לכבוש את הנקודות האיסטרטגיות ואת צומתי הדרכים. ומובן מאליו, שרק בקרב בלתי-סדיר יכלו היהודים להתגבר על שני

1) „תבנונים“ — בסטיונים, לפי המונח שמשתמש בו מר ייבין. — המערכת.

2) הבליסטראות, כידוע כלי כבד להטלת חצירעוק (לעומת הקטפולטה — לאבנים).

3) במלחמתו נגד דומיניאנוס תפס דיקבלוס, מלך הדקים, ארטילריה רומאית

והכריח שבויים רומאים לאמן את הדקים בשימושה.

לגינות רומאיים. אולם אין החוקר מציג את השאלות, מה היה טיבו של צבא ברי-כוכבא, מה היתה ההתכוננות היהודית לקרב, וכמה היו יתרונותיהם ומגנרותיהם במערכת המרד. מר ייבין עצמו מזכיר את מכתבו של אדרינוס לאפולודורוס הארדיכל, בו מבקש הקיסר עצות על מלחמת הריים, — ואיננו מסיק ממנו מסקנות כחם לשאלות הללו. אם נבדוק את הדברים, נראה שבעיית המלחמה בהרים הטרידה את הרומאים דוקא בתקופה זו: בבריטניה בשנת 117 הושמד הלגיון ה-IX „היספנה“ ע"י שבטי הבריגנטס, יושבי חבל הרי בצפון אנגליה — ואת המפלה הזאת מזכיר ההיסטוריון פרזנטו במשפט אחד עם אבידות מלחמת ברי-כוכבא. בין יהודה לבריטניה היה חילוף קבוע כמעט של מצביאים רומאיים בתקופה זו. ומבריטניה הובא הנציב יוליוס סבירוס, כדי לעמוד בראש הצבא הרומאי נגד המורדים. הלגיון ה-IX „פרטנסיס“ ישב בירושלים. יחידות העזר קלות-הזיון auxilia היו מפורזות בנקודות שונות על פני הארץ לתפקידי שמירה על הדרכים ולהשלטת הסדר. במקרה של התקוממות מאורגנת ומתאמת היתה צפויה ליחידות אלה סכנת השמדה בבת אחת, כל אחת במחניה, ובהשאר הלגיון ללא עזרת כוחות קלים, ראויים למלחמת-הרים, (ביניהם גם פרשים קלים), היה מצבו בכל רע. הסברה זו מתקבלת על הדעת יותר אם נציין שסבירוס הביא אתו 5 יחידות-עזר מבריטניה דוקא. רוב כוחות התגבורת שרוכזו בזמן ההוא להתקפה על היהודים נשאבו מסוריה, ערבית, מסייה ומבריטניה; האם מן המופרז לשער, שחמש היחידות האלה הובא מבריטניה הרחוקה בגלל נסיונם הרב במלחמה הדרית, כדי לשמש דוגמה ומופת להכשרת שאר הכוחות הרומאיים? על שאלות כאלה אין מר ייבין נותן את דעתו, וכן איננו מבסח לבדוק את חלוקת הכוחות הרומאיים ערב המרד, או לנתח את תנוחת המאגנות הרומאיים על פני הארץ לפני המלחמה או אחריה (להצבתו של הלגיון ה-VI „פרטה“) בלגיון (ועד מגידו), בסוף המלחמה למשל, נודעת חשיבות, לדעת כותב הדברים, לגבי פירוש מאורעות המערכה גופה; היא מחזקת את הרושם שמרכז המרד היה בסביבה זו). ואם אין לנו עדיין ידיעות רבות על חזיות הקבע של חיל-המצב הרומאי בארץ באותה תקופה, הרי נפתח לפני החוקר הארכיאולוגי אופק רחב ומענין לחקירה, וביחוד באותו איזור הדרום, שנהפך כאן איזור צבאי מאז ימי אספסינוס.

אם יש צד של חולשה בספר חשוב זה הרי הוא הטיפול בדברים לאור התפתחותו של הצבא הרומאי בתקופה הנדונה וברקע הכלכלי החברתי, כפי שהשתקף במורח הרומאי כולו במאה ה-1 של הקיסרות הרומאית. אולם בכינוס המקורות, בנייתו החודר ובהרכבת תמונה עיקבית ומחושבת, על יסוד ניפוי שיטתי ומוסמך, עומד הספר על רמה היסטורית גבוהה ומעורר כבוד, בקרעו חלון לאפקים חדשים.

את ההיסטוריה של מלחמות היהודים אנו לומדים מספרי יוסף פלויוס, וספרו ההיסטורי של יוסטוס איש-טבריה אכזר לנו. — — — במעט שנשתמר באגדה אנחנו מגששים כדי למצוא רמזים ואלגיוריות מאותם הימים. באה הציונות והידישה את חג החשמונאים והפכה שוב את ברי-כוכבא לברי-כוכבא. זה היה מפעל רוחני גדול: להחזיר לעם מה שאלפיים שנות-גלות ועבודת גזול ממנו.

ב. כצנלסון

” ה מ י צ ר י ם ”

אחת הבעיות הבין לאומיות המתמידות והקשות ביותר של אירופה היא שאלת ה”מיצרים”. משהו משיעור חשיבותם ומידת הויכוחים שעוררו, יש לראות בעצם התואר הזה: מצוים בעולם כמה מיצרים שחשיבות איסטרטגית ומסחרית נודעת להם, אך בדברנו על ”המיצרים” מתכוונים אנו לדרדנלים ולבוספורוס, ובמיוחד לדרדנלים, שהגנתם ניתנת בקלות יותר. הוזה אומר, שבאנו לרמוז על המעבר בין הים-השחור והים-התיכון. שורש הבעיה נעוץ בעובדה, שחבלי הארץ משני צדי רצועת-המים האמורה נמצאים בידי תורכיה, שהיא עתה מעצמה ממדרגה שניה, בעוד שבעיית המעבר בשני כיווניה של נתיבת-מים זו, היא עניין החשוב לכמה מעצמות אחרות. ראשונה לאלה היא רוסיה, אחת המעצמות הגדולות מזה מאה וחמשים שנה, לפחות. תורכיה בלתי ידידותית יכלה בעבר — ונראה שכלי נשק מודרניים כמעט שלא שינו מן המצב — לחסום את מוצאה של רוסיה לים-התיכון, ומה שחשוב אפילו יותר — להתיר ולסייע למעצמות ימיות, אויבות לרוסיה, להיכנס לים-השחור.

אין זו רק שאלת תנועתן של אניות-המלחמה. יש להביא בחשבון גם את תנועתן של אניות-משא בזמן מלחמה ובמידת-מה אפילו בזמן של שלום. במלחמת העולם הראשונה, למשל, חסמה תורכיה, שנמנתה על מתנגדי רוסיה, את ה”מיצרים” בפני העברת העזרה שנדרשה לרוסיה במצרכי אספקה שונים מאת בנות בריתה. בנוסיון לפתוח את המיצרים נטלו עליהן בריטניה וצרפת, וביחוד הראשונה, עול כבד ונסתבכו במערכת-דמים ממושכה ויקרה בחצי-האי גליפולי. המסע ההוא נכשל, בתוצאות שהיו עשויות להשפיע במידה רבה על דברי ימי רוסיה לעתיד. במלחמת העולם השנייה שמרה תורכיה על נייטרליות עד הרגע האחרון, הפעם לא נגרמו לרוסיה קשיים דומים לאלה שידעה במלחמה הקודמת, כיון שבלאו הכי נחסמה הדרך אל המיצרים ע”י הגרמנים בים האיגאי, ואף על פי כן רואה הממשלה הסובייטית צידוק לטענתה בעניין התנהגותה של תורכיה בתורת אפטרופסית על המיצרים לפחות במשך תקופה אחת. מזה בלבד ניתן להכיר, שעניינה של רוסיה בשאלת ה”מיצרים” מיוחד במינו, שלא ככל מדינה אחרת. חוץ מתורכיה, עם זאת אין לראות את ה”משטר” הקיים במיצרים כעניינן של שתי מדינות אלה בלבד או אפילו כעניין של כל מדינות הים השחור, אם תיכללנה בהן גם רומניה ובלגריה. גם לעולם כולו עניין במיצרים, וביחוד לאחר הגדולה וההרסנית שבכל מלחמות-העולם, שעה שגובר כל-כך הצורך למנוע זריעת זרעי מלחמות לעתיד.

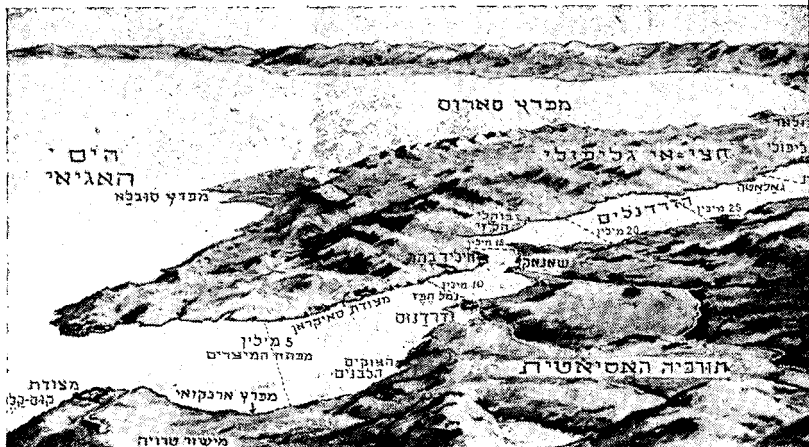
”משטר” זה של ה”מיצרים”, הנזכר לעיל, נובע מהסכם מונטרה משנת 1936. הסכם זה ביטל את ועדת-המיצרים הבינלאומית, שהוקמה לפי חוזה לוזאן והתיר ל... תורכיה לבג... את המיצרים מחדש — ואמנם כן עשתה. לאניות-סחור של כל האומות ניתן חופש מעבר, אך במקרה שתורכיה הועמדה בפני סכנת מלחמה, ניתנה לה רשות לקבוע את קו מסען של האניות ולהתנות שמעברן ייערך רק לאור היום. לאניות-עזר קלות של ציי כל האומות ניתן חופש מעבר.

אניות-מלחמה אחרות, חוץ מצוללות, הורשו לעבור בשעות היום, בתנאי שהנפח הכולל של אניות זרות העוברות במיצרים לא יעלה על 15,000 טון. אניות-מלחמה גדולות יותר של מעצמות הים-השחור הורשו לעבור, לאחר הודעה מוקדמת, בלויט שתי אניות-משחית, לכל היותר. צוללות שנבנו מחוץ לים השחור, במיוחד בשבילן, הורשו לעבור לבסיסיהן, לאחר הודעה קודמת על כך. הוסכם שכל הטונאז' של מעצמות שלא מן הים-השחור, המצוי בים זה, לא יעלה על 30,000. אך בהסכם הוכנס סעיף, המאפשר שינוי ומתיר הגדלתו המודרנת של נפח זה, במקרה של התרחבות ניכרת בטונאז' של אחת ממעצמות הים-השחור.

ברית-המועצות לא הסתירה את העובדה, שאין היא שבעת רצון כלל מן הסידורים הקיימים. במאמר קודם דנתי בכמה אפיוזות, הנוגעות לחבלי-ארץ תורכיים בגבולות טנגס-קוקוזי) שרוסיה תובעת לעצמה, ואשר בקשר אליהם נתפרסמו כמה מאמרים נמרצים, בעתונות הסובייטית בראשית 1946. ברם, אלה היו כבחינת "גישה עקיפית", ומאז הגישה הממשלה הסובייטית תביעות ישירות הרבה יותר לישוב הבעיה. באיגרתה הראשונה הציעה רוסיה שה"משטר" הקיים במיצרים ישמש נושא לדיון ישיר בין שתי המעצמות, בלי להימלך תחילה במעצמות החתומות על הסכם מונטרה, שרוסיה ותורכיה לבדן ינקטו אמצעי מגן משותפים להגנת המיצרים. ב-22 באבגוסט השיבה הממשלה התורכית לאגרת זו בדחיית ההצעות הרוסיות, אך הביעה את הסכמתה לכך ששינוי הסכם מונטרה ישמש נושא לדיון עם המעצמות החתומות עליו, חוץ מפאן, וכן עם ארצות הברית שלא חתמה עליו בשעתו. ב-24 בספטמבר — כמעט בו בומן שניתנו תשובותיו האופטימיות של גנרליסימו סטאלין לשאלות שהציג לו מר וארת — נשלחה לתורכיה איגרת סובייטית שניה, המביעה צער על שזו דחתה את ההצעות הקודמות בלי ששמעה את דעותיו של הקרמל בענין זה לפרטיהן, הוא אומר, על ההגנה הסובייטית-התורכית המשותפת ועל הסיבות שבגללן-רוסיה מצדדת הקמת "משטר" חדש ע"י מעצמות הים-השחור. נוסף לכך, הכילה אגרת זו אזהרה שאם תנקוט תורכיה אמצעים צבאיים בשיתוף עם מדינות שאינן

(1) עיין "מערכות" גליון לג—ל"ד (עמ' 95): "גבול התורכי-סובייטי".

ממעצמות הים-השחור, תראינה הללו בפעולה כזו משום סכנה לבטחונן. ב־18 באוקטובר, נמסרה תשובתה של תורכיה לאגרת הסוביטית השנייה באמצעות השגריר הרוסי באנקרה. תוכנה היה דומה בכללו לזה של האגרת התורכית מה־22 באבגוסט, ותמציתה בקיצור, שאין תורכיה מתנגדת להכנסת שינויים בתקנות הסכם מונטרה והיא מוכנה להסכים לכינוס ועידה בין־לאומית בהשתתפות נציגיהן של המדינות החותמות וארצות־הברית, כדי להכריע בשאלה זו; אך היא לא תיכנס לכל משא־ומתן עם מעצמות הים-השחור על אותו הנושא. כל המציע כזאת, טוענת תורכיה באורח רשמי, אינו מביא בחשבון את אופיה הבין־לאומי של הבעיה. עמדתה של תורכיה דומה בכל לזו של ארצות־הברית והממלכה המאוחדת, שממשלותיהן הביעו את דעתן על הענין בחודש אבגוסט, שעה שהודגש באגרת האמריקאית, כי שאלת ה"מיצרים" עניין בה לכל המעצמות. אולם מנקודת השקפה מעשית יש להודות, שלא רק שיקולים משפטיים גרידא משפיעים כאן על תורכיה. למורת רוחה להסב לבדה אל השולחן העגול עם שכנתה האדירה, ואין היא סבורה, שאפילו חברתם של נציגי יתר "מעצמות הים השחור" — בולגריה ורומניה — עלולה להפוך פגישה כזאת למסיבת רעים עליה ביותר. יתר על כן, ודאי שלמותר הוא להגיד, שהיא דוחה את ההצעה הרוסית להגנה סוביטית־תורכית משותפת על ה"מיצרים" כהתערבות בריבונותה ובשלמותה הטריטוריאלית. כשהיא לעצמה, מוסיפה ממשלתה להדגיש את העניין, בדברה על קיומה העצמאי לעתיד. אין הדבר מתקבל על הדעת, שהממשלה הסוביטית ציפתה לתשובה שונה מזו שנשלחה אליה ב־18 באוקטובר. ואף על פי כן ייתכן שהיא מחזיקה בדעה שבדיפלומטיה — כמו במלחמה — יש ובמרוצת הזמן, פעולות שחיקה הן הנושאות פרי. תורכיה עודנה מחזיקה את כוחותיה במצב של גיוס למחצה — עול כבד שאוכלוסיה ישמחו להפטר ממנו. יתכן, שקיימת חרדת־מה לכמה מחוזות גבול, על-כל-פנים לחלק מאוכלוסייהם, פן יגישו לפתע תביעות לאבטונומיה כפי שאירע בפרס. יתכן שהממשלה התורכית עצמה אינה חוזקה עוד, כפי שהיתה בדור החולף. יתכן אפוא שמוסקבה תראה את הדבר כדאי, לשייר את הקדרה ברת־החתה ולעמוד בהתמדה על תביעותיה, במידת מה, כדי

שיירשם הדבר לזכרון, ואפילו אין לה כוונה לנקוט מיד צעדים רציניים נוספים לשם הגשמת שאיפותיה. ואמנם, עד כמה שניתן הדבר להעריכו, אלה הן, בערך, נסיבות המצב הקיים. מעטים הם יודעי־דבר המאמינים ש.ס.ר. מתכוונת להיזקק בעתיד הקרוב לכוח, כדי להסדיר את ה"משטר" מחדש ולהשיג את הזכות לכונן בסיס רוסי מבוצר בדרדנלים. אין יודע, מה הן כוונותיה לעתיד הרחוק יותר, ואמנם יתכן שממשלתה עדיין לא קבעה את דעתה בעניין זה.

אין חשיבותה של בעיית המיצרים כה חיונית כעתיד הפצצה האטומית או כעתידה של גרמניה, ואף על פי כן הרי היא אחת הבעיות החשובות ללא פתרון. הלווחצה על העולם של אחר המלחמה. יתכן, שאין שעה זו מתאימה ביותר לכינוסה של ועידה בין־לאומית לבחינת הסכם־מונטרה, אך אין לדחות ועידה זו לאורך ימים. לא אפגע בכוננותם של קוראי בהצעה הסתומה הנשמעת לעתים קרובות מדי, שהמיצרים יימסרו לפיקוח האומות המאוחדות, כיון שנוסח זה עדיין לא יצא מגדר חזון לעתיד לבוא. אולם רואה אני הכרח בהסכם בין־לאומי חדש בעניין זה. נראית לי כהגיונית, ואפילו מוצדקת, אי שביעות רצונה של רוסיה ממצב העניינים הנוכחי, אף כי אין בכך כדי ליתן לרוסיה, או לכל מעצמה אחרת, אמתלה לעקוף את הסכם־מונטרה, ועוד פחות מכן, לתקוע יתד בדרדנלים מתוך פגיעה בריבונות התורכית. אם לא יביא נסיון כזה מלחמה חדשה בעקבותיו — ותורכיה הכריזה שתתנגד לכל נסיון כזה בכוח נשקה — הרי עשוי יהיה המצב שיווצר על ידי כך להביא לידי מלחמה כמרוצת הזמן.

כי אין ענין זה עומד בדה. הוא כרוך בהחלטתם של המנצחים במלחמה האחרונה למנוע עריכת מלחמות תוקפניות בעתיד — אחת ההאשמות שלפיהן נתחייבו בדינם נאשמי נירנברג. החלטה זו מתיחסת לעקרון הנושן של מאונן הכוחות. זה השפיע על כמה אומות להתחבר יחדיו נגד האומה שביקשה להרוס את שיווי־המשקל הטבעי לשם האמביציות שלה, ובכך העמידה בסכנה את עצמאותן. בעיית הדרדנלים קשורה בענייני מעצמות אחרות ביס־החילוך. אין להפריד את שאלת הדרדנלים מן העניינים המדיניים והכלכליים של המזרח־התיכון.

מפה המראה את מעמדם הגאוגרפי של ה"מיצרים" ביחס למעצמות הים השחור.

תעלת-סואץ, עורקי האויר בין אירופה ואסיה, ועל הכל, מקורות הנפט של עיראק וערב-הסעודית: האומות הגדולות של העולם המודרני תלויות בנפט, ואין בהתעניינות הרבה של בריטניה וארצות-הברית בשדות הנפט וכל המשתיין אליהם שבאיוור זה, כדי לבייש את מישהו. רוסיה הסובייטית עצמה מעוניינת בשדות-נפט שמחוץ לארצותיה (בעיקר בפרס), אף שגם היא, כארצות-הברית, מייצרת נפט בעצמה, בעוד שבריטניה תלויה לחלוטין באספקה שמעבר לים.

אם נניח, ש.ס.ס.ר. תשיג בסיס בדרדנלים, האם לא תישמע או הטענה, שאין בכך משום הגנה מספקת על אותה נתיבת-המים, וכדי לשמור על בטחונה יש להקים בסיס נוסף או כמה בסיסים נוספים בים האגיאיי ואולי אפילו בכרתים? אינני אומר שכזה הוא מצב הדברים, אך עלול הוא להיות כן, ואם כך — הרי היתרון הראשון שיושג ע"י פיקוח גמור על הדרדנלים יקשה ביותר על ההתנגדות לדרושה השניה. מצב עניינים כזה יהווה איום ללא נשוא לשלוותו ולעתידו של העולם. כל פתרון משיבוע רצון לבעיה ההיסטורית של "המיצרים" לא ימצא בדרך זה.

הצעה תורכית: הבלקן והמזרח-התיכון כאיזור-בטחון

כתב העתון התורכי הנודע "אולוס", מ. ניהט ארים, המפורסם במגעו הקרוב עם מיניסטרויו החוץ התורכי, טוען, כי הכרח הוא להקים איזור-בטחון של הבלקנים והמזרח-התיכון, שישתרע מאיראן ועד גבולות אירופה המזרחית. "לכשתתקבל תכנית זו — כותב ניהט ארים — לא ייעשה כל נסיון ליצור הגמוניה של אומה יחידה כלשהיא; מדינות ערב לא תהיינה עוד ענין לתכנונות חשאית, ויתוסלו הלחץ והתעמולה המכוונים נגד תורכיה".

מ. ארים טוען, שבכך תינתן לארצות-הבלקן אפשרות של שיקום ולמדינות הדנובה — האפשרות למלא תפקיד חדש באירופה-של-מחר.

"יחסים נורמליים, מבוססים על רצון טוב וכבוד הדדי" — כותב הוא — "יתכנו אזי בין ברית-המועצות לבין שאר ארצות".

אין ספק שמאמר זה — בשים לב למתכרו — הוא למעשה הצעה של הממשלה התורכית, השמועות על פינוי הבלקנים מן החיילים הסובייטיים, יכן ההתקרבות המחודשת בין תורכיה ומדינות-ערב, נטעו באנקרה את האמונה, שהגיעה השעה להביא תכנית זו לפני דעת-הקהל הבינלאומית. בהצעה שלשה יתרונות עיקריים לתורכיה:

- (1) היא תשים קץ למלחמת העצבים עם ש.ס.ס.ר., וע"י כך תפתח את אירופה המרכזית והמזרחית בפני הסחר התורכי.
- (2) היא תסיר את איוב המלחמה, שמתחתות-היחסים עם רוסיה עלולה תמיד להביא עמה.
- (3) היא תחן לתורכיה, כעבור כמה שנים, את האפשרות ליטול לעצמה את תפקיד-ההנהגה בבלקנים ובמזרח-התיכון, אשר אליו שאפה באז ומתמיד.

מה דרך יבור לו פושע-מלחמה הרואה את הנולד

„זכרון-דבר למי שעתיד להיות פושע-מלחמה: — אם משתתף אתה ברצח המוני, אך את עור בשרך מילטת, היה אי-שמדע, כני. זו הדרך היחידה בתקופתנו להנצל מידו של רוצח. לעתיד לבוא חלילה לך לסמוך על היותך מדינאי המחרחר מלחמה. אם תפסיד במלחמה יתלוך, אם תהיה גנרל ותנחל תבוסה, יציאוך להורג ביריה. תעשייתך הנך, יחבושך בכלא. אך אם אי-שמדע הנך, כבד יכבדוך בלי לבדוק מי נצח במלחמה. אויביך ידשונו עונג, יתחרו ביניהם לקנות את לבך, ולא ישימו אל לבם את מספר בני ארצם שאולי נרצחו בגללך. ולא עוד אלא שיתכן שתקבל את פרס נובל (ואהרה): הרפואה אינה משלוהיד בטוח; שכן אפשר ויאשימוך בנסיגנות סדיסטיים. שקוד לבור לעצמך מלאכה המכבדת את בעליה, נקיית כפיים ומבוטחת, כעיסוק בפצצות אטום או רקטות סטרטוספריות).

שמא סבורים אתם: לצון אני חומד? קראונו איפוא ותנו לבכם לדעת מהי מנת חלקם של אנשי-המרע הגרמניים למן תוב המלחמה ועד עתה.“

מאמצעי ההטעיה במלחמה

ידוע השימוש בדחלילי כלי מלחמה, עשויים עץ, שהשתמשו בהם במלחמה צבאות שני הצדדים, כדי להטעות את האויב ביחס לריכוזי הצבאות וכזונותיהם. שימוש זה היה רווח ביותר במלחמה במדבר המערבי. כן זכור הניצול שניצל אלנבי מחזות צבא ודחלילי-סוסים בעמק הירדן ליד יריחו, לפני ערכו את התקפתו הגדולה בשפלת החורף. „חליהטעיה“ זה היה בעבר בעיית כבודה רבה. המלחמה האחרונה הביאה בכנייה אמצאות רבות גם בתחום זה.

ענה גילה משרד-המלחמה הבריטי פרטים נוספים על השימוש החדש ביותר בהסתואה טקטית, ועל השימוש בדחלילי תותחים, כלירכב, וסירות-פלישה כדי להסיט אליהם את אש האויב. כוח ההטעיה של הדחלילים הקודמים היה מועט ומשקלם, נפחם, הזמן הנדרש לכינונם, והשמירה המתמדת שנוקקו לה ביחוד בעונת סערות-החול במזרח התיכון היו חסרונותיהם העיקריים. ב-1942 התגברו על מרבית הקשיים הללו ע"י השימוש בחומר שממנו עשויים הכדורים הפורחים לעיצוב דחליליהם של כלי-מלחמה שונים. אפשר לארוו טנק „שרמן“ העשוי מחומר זה באריזה הגדולה רק במקצת מצרור-שליקריקט ולהגדילו — במקום הדרוש — תוך גיפוח, לנפח של טנק „שרמן“ אמיתי, שמשקלו יהא רק 170 ליטראות — לעומת שלושה: וחמש הטונות, משקל ה-„שרמן“ האמתי — וחמש דקות בלבד דין כדי לנפחו ולכונונו.

שיאים בנחיתת יחידות חיל-מוטס

בפעולת חיל מוטס נודעת, כידוע, חשיבות מרובה לשלב הראשון של הנחיתה וההתארגנות-לפעולה של היחידות הקטנות של החילות המוטסים. ערך מיוחד נודע גם למ הירות הפעלה של כלי המסייעים העשויים להגן על איורוי הנחיתה ועל שלב התארגנותן של יחידות חיל-הרגלי והתשיבות האחרות. על המאמצים הנעשים בצבא האמריקאי להחשה פעולתן של יחידות הארטילריה המוטסת מסופר בשבועון „ארמי טיימס“ של ארה"ב: שאיפתו של לויט. אורבל שפרד וחבר מדריכיו לארטילריה, לשכלל את הישגיהם, שרשיב עמוקים לה בסיסמתו של אגף-הארטילריה שב„מחלקת אימוני-הקרקע של החילות המוטסים“ הלא היא הסיסקמה: „מהירות ויעילות“. יום חג היה זה איפוא לאגף-הארטילריה כשסיימו בסוף חודש נובמבר נחיתה של יחידה מיוחדת הארטילריה של החילות המוטסים ב-3 דקות ו-35 שניות. במונחים של ארטילרית החילות המוטסים, נמדד קצב-הזמן מהרגע בו צונח הראשון לאנשי חטיבת-הארטילריה מן המטוס למקומו ועד הרגע בו יורה התותח את צורו הראשון. כיון שהקצו מ-50 עד 65 שניות לצניחת המצנת מגובה של 1000 רגל, נותרו רק שניות אחדות

להתקנת ההוכיזר. אם אין האנשים עובדים בשיא של מהירות ויעילות, צריכות לעבור כ־ 5 עד 10 דקות לפני שההוכיזר יורק את אשׁו.

ההכנה למבצע של ארטילריית החיל-המוטס כוללת פירוקו של ההוכיזר לתשעה חלקים הארוזים באריזה מיוחדת. כל אחד מהם נהוץ בתוך סוגר מרופד שאל קצו הקרמי מחובר מצנח: כשחבר התותחנים עוזב את המוטס, מוסטת סידרה של כפתורים המשחררת את ההוכיזר מפסגת השנים שבתחתית המוטס ברגע שהאנשים קופצים.

התאמה זו נעשית לשם הסכון בזמן על הקרקע, כיון שהאנשים והציוד נסחפים מטה לאותה נקודה, בערך.

חיל מוטס טריטוריאלי

בעתיד יהיה הצבא הטריטוריאלי — אם נמנה אותו לפי מספר הדיביזיות — קטן יותר מכפי שהיה לפני המלחמה. הוא יכיל שש דיביזיות-רגלים, שתי דיביזיות משורינות ואחת מוטסת, נוסף על כריגדות עצמאיות. כן יכלול חטיבות ארטילריה ומגדסים, שבאורח רשמי לא היו קיימות עד כה. בצבא הטריטוריאלי.

החידוש המעניין הוא הנסיון לכלול בצבא הטריטוריאלי את הדיביזיות המשורינות והמוטסת שכמובן אימונם קשה יותר מאשר אימונו של חיל-הרגלים. ושינוי נוסף: החיל יהיה מורכב ממתנדבים וממגויסים לפי חוק שירות-החובה הלאומי גם יחד.

חופשה לחיילים מעבר-לים

בזמן האחרון נדון בציבור הבריטי היחס שבין משך השירות והחופשה לגבי החיילים שבמפקדות שמעבר-לים, והצביעו על כך שבמשך שנתיים וחצי לא ניתנת כל קיצבת-חופשה למשלחות הצי המשרתות מעבר לים. בהשוואה לכך צוין כי חיילי צבא-הקרקע הנמצאים במזרח התיכון וכאים „לחופשת בית“ (28 יום ב„ממלכה המאוחדת“) אחת במשך תקופת-השירות שלהם מעבר לים, הנמשכת שלש שנים ושלושה חדשים; אלה שבמזרח הרחוק וכאים „לחופשת-בית“ אחת במשך שלש שנות שירותם, אך מחמת קשיי הספנות ניתנת חופשה זו רק לחייל אחד מכל חמשה. בחיל-האוויר אין מעניקים שום חופשת-בית לאנשים שבמזרח-התיכון, והרחוק במשך שתי השנים ומחצה של תקופת שירותם מעבר-לים.

מחירים של כלי-זין

לוח המחירים דלקמן נתפרסם כשבעון „החייל השויצרי“, — (לשם השוואה עם ערך הלא־י — יש לנקוט חישוב של 1/12 לערך).

פרנקים שויצריים

140	רובה 7.5 מ"מ
26	תת-מקלע סטן — 9 מ"מ (ייצור המוני)
60.000	תותח בן 25 ליטרות (תותח-השדה הסטנדרטי של הצבא הבריטי)
160	כל פגז לתותח הנ"ל
400.000	טנק בן 28 טון (מסוג Wallzing Mathilda הבריטי הסטנדרטי המסייע לרגלים)
	טנק בן 18 טון (Cruiser Tank Valentine אחד הסוגים הנמנה על ציוד הדיביזיות הבריטיות המשורינות)
300.000	טנק צרצילי (Cruiser Tank) כבד — אחד הסוגים החדשים בציוד הדיביזיות הבריטיות המשורינות במלחמה זו)
600.000	מטוס קרב בעל מנוע אחד (תוצרת אמריקאית)
540.000	מפציץ טורפדו בעל מושב אחד (תוצרת אמריקאית)
650.000	מפציץ קל בעל שני מנועים (תוצרת אמריקאית)
1.100.000	מפציץ כבד בעל 4 מנועים („המבצר המעופף“, תוצרת אמריקאית)
1.950.000	כנינת ירייה של מטוס (במטוס קרב „ספיטפייר — 8 מכ"י כאלה)
2.400	

7.000
100
160
2.000
7.000
155.000.000
3.000.000
5.000.000

תותח-מטוסי בעל קליבר של 20 מ"מ
מהסגנית לתותח-מטוסי עם 60 כדור
פצצה שמשקלה 10 ק"ג
פצצה שמשקלה 500 ק"ג
פצצה שמשקלה 2000 ק"ג
אנית מלחמה גדולה, עם 9 תותחים בעלי קליבר של 40,6 ס"מ
קורבטה; (אנית מלחמה קלה, בעיקר ללווי שיירות)
זוללת

באתונות הצבאיות

איסור

הדרכה למדריכים

ההדגמה הבאה, שהובאה ב"דפנס", מוכיחה על תשומת-לב שהוקדשה ב"משמר-הארץ" הבריטי למיתודים יעילים בדרכי-הדרכה.

הצג את נושא שיעורך, בקשרך אותו במשך הן הגלוי וידוע לקבוצתך. שווה לנושאך מקום במערכת הכללית של העניינים הנלמדים. השתמש בתרגולת, המכוננת להקנות לפרט כושר-יתר במקצועות-הקרב.

"עכשיו תקבלו אימון אישי בטעינה, כיוון וירייה מאחורי מחסה. תרגול זה נלמד, לפי שנת-ברך, כי אעפ"י שהפרט עשוי לדעת בשלמות את תפקידיו בתרגילי-הקרב הקיבוציים, הרי ממעט הוא לדעת כענין מחסה טוב והשימוש בו. הלכה למעשה, בעת האימון בתרגילי-הקרב."

בהסבירך את ענין המחסה הטוב, אל תאמר

"יש לציין שבע נקודות". אם תמנה עד הרביעית בהן ואת השאר לא תזכור, תיראה בעיני אנשיך כשוטה גמור ותאבד את אמונם בך. ציין לפני אנשיך את הנקודות הנ"ל ואחר-כך הסבירן בזו אחר זו כסדרן, וחזור וציין. ועתה שאל את שאלותיך בענין זה: "ציין נא, אתה, אחד העקרונות למחסה הטוב" — "ועכשיו — אתה עקרון אחר". וכן הלאה. "היש למי שאלות?"

אל תחשוש מפני שאלות! התשובה על שא"ל יכולה להביא את אחד האנשים לידי כך שלפתע יתחורר לו סוד כל השיעור כולו "עתה אציג לפניכם טעינה, כיוון וירייה מאחורי מחסה".

לפני ההצג, בשעור בכלי-נשק, הבא את כלי-נשקך למצב של "בדיקה", כדי שאנשיך יכיר קוהו. הדבר יטע בהם רגש של אמון בך. תמיד עשה את התרגולת בעצמך ואל תיטפל לאיזה ביש-מזל.

אם יכול אתה להציג בעצמך את שיעורך

להם איפוא לשבת; הם ירבו ללמוד יותר, אם לא יחשבו כל הזמן על רגליהם הכואבות.

סרט קולנוע כאמצעי הדרכה

בירחון חיל-הרגלים של צבא ארה"ב, נתפרסמה רשימת חלק מסרטי הקולנוע אשר בהם השתמש הצבא לצורך אימונם והכנתם של חיילי ארה"ב שעדה שהיו יוצאים לירות האור-קינוס השקט. סרטי קולנוע אלה הוכנו מתוך התחשבות מיוחדת בצרכיו של חיל-הרגלים, והם נחלקו לפי תכנם לארבעה סוגים:

(1) סרטי אימון (צבאי, 2) סרטי יומני-חדשות (3) סרטי התמצאות (4) סרטים הדגים בנור שאים שיש עיין בהם לכוחות הצבאיים של צבא ארה"ב.

יתרון סרטי קולנוע ממין זה לצורך הדגמת מות יובן מאליו כי:

(א) ההדגמה מדויקת בהם ביותר, וכן ניתן להדגיש את הראוי להדגשה יתרה באימון.

(ב) ההסברה המלווה את הסרטים ערוכה ה"ר טוב, שקולה ואחידה.

(ג) ניתן להציג בפני החיילים תנאי שטח כל שהוא, שאינו בנמצא במקום האימון, על תכונותיו והטקטיקה הנהוגה בו.

(ד) ניתן להכשיר את החיילים, בעוד מועד, לקשיים הצפויים להם ולחזק את רוחם.

(ה) חסכון רב בזמן, שכרגיל הוא מבוזבז בניסיעות ובסידורי הכנה.

והרי כמה דוגמאות של סרטי-אימון: פני הקרקע ותאי החיים בג'ונגל, (60 דקות); מציאת מזון ומחבוא בג'ונגל; הצעות מפורסות איך להיהרג על נקלה (11 דקות); יפני מדגים כיצד חייל אמריקאי מאבד עצמו לדעת מתוך עשיית שגיאות אלמנטריות.

על משמרך! (15 דקות) איש הער מתרחש, שמגמתו לפגוע ביפני נוסף, ונמנע מפחיתוקשים המכוננים לחיילים בלתי-יהירים.

קרב-במהודק (19 דקות); מכות מיוחדות והיכרות קרב אחרות של קרב גוף-אל-גוף;

נתיצתן של תיבות-שדה אויבות (10 דקות). מוקשי-קרקע של היפנים (14 דקות).

דע את אויבך היפני (60 דקות); — תכנון חיזוי החיילות של איש-צבא יפני.

הרי תוכל ללמוד. ערוך הצג מתחילתו ועד סופו בלי להפסיק לצורך הסברה אחר כל איסטדיה ואיסטדיה, אך את פקודותיך השמע אגב ההצג; תן לאנשים ויראו את התמונה כש-לימונה. לאחר זאת חזור על ההצג, הצג והסבר את פעולותיך ופקודותיך.

"משבאתי למצב של כוונות לפעולה, הגבתי את הקת כדי למנוע את התבלטות הכידון מקו הרקיע" וכו'.

חזור והצג, ואחר כך:

"שני הראשונים, תיפסו מחסה!"

הדריכם, כשהם מתרגלים לראשונה; בודק ותקן בידידות כל שגיאה שהם עושים. בדידת-דעת או דברי מהתלות פעם בפעם מס' ייעים המיד, אך אל תעשם קבע. מאחר שלי-מדתם, שוב והיה רב-סרגינט קפדן. שקוד להתי-מיד את התעניינותם בעניין הגלמוד. אחרי די-בוריך ודאי מנומנמים הם במקצת.

"עמוד! שב! עמוד! עמוד!" — ואוי לו לבינוס, אם ישב בשעה שפקודת עמוד. למדם לדעת, כי הם פרק ההדרכה והגיעה, השעה להתחיל בעצם הענין.

לעולם אל תהא כוועם על מי שמתקשה לה-בין דבר מן הדברים. נסה להסביר לו, אך מש-הבין, שוב אינו ראשי לשכתו. תמיד תהא מל-מד ומדריך את אנשיך בטרם תביאם למבחן.

הכן את הכלים הדרושים להציגן קודם ש-בראו האנשים. הכניסה למגורש-האימון, כשמ-שהו בלתי-רגיל ערוך בו, מעוררת את יצר-הסקרנות. אך אם אנשים נשלחים במרוצה מהכא להתם, רוע וקבוע דבר זה בכה, רוע והכא דבר זה בכה, ואחרים עומדים להם אר-תה שעה בשלוחת-נפש וממחינים. הרי ההתע-צנות מתרופפת, וכל הענין נמאס עליהם בט-רם החילות כשיעורך.

נסה להגויב משהו חדש לכל שיעור; הדבר מקיים את התענינות אנשיך, ואין בכך כל קושי. דאג לנחיתותם של אנשיך. בצבא אדם עומד על רגליו בשעת ההצג. לא כן במשמר-הארץ, שאנשיו ממלאים את מלאכת-יומם לפני השי-עור וכמה מהם אינם כבר צעירים ביותר. התר-

ליקויים באורח-הקרב של יחידות-זעירות של חיל-הרגלים

הליקויים, המובאים להלן, באורח פעולתן של יחידות חיל-הרגלים זעירות, נתגלו תכופות במשך המבצעים של דיביזיית חיל-הרגלים, ותיקה ומנוסה, בצרפת, במהלך המלחמה האחרונה. והיו אלה ליקויים חמורים כלכך, שבתזכירי הדיביזיה הביאום וחזרו והביאום לתשומת-ללב של כל הקצינים והטוראים.

אכן, חיל-הרגלים שלנו היה משובת, אך שגה שגיאות רבות ויכול היה להיות טוב יותר. הנטיה לשכוח את שגגותינו דומה לנטייתה של בת-היענה. הכרת השגיאות וההודאה בהן הריהי הדרך המהירה ביותר לתקנתן. הגרמנים למדו את לקחי מפלתם ב"18-1914, ובמידה שיכלו, לפי הפסיכולוגיה שלהם, תיקנו את שגיאותיהם. אפשר שאף אנו יכולים ללמוד משהו מן השגיאות ששגינו תוך נצחונותינו הכבדים; אף-כי, יש להודות, שהדבר קשה הרבה יותר. הנה כמה דברים "למען יזכרום":

שימוש גרוע בכידון בעת ההסתערות; שימוש בלתי נכון ברימונייד ורימוניירובה בעת הסתערות;

התגודדות והצטופפות של חיילים תחת אש; חשיפת חזיתית ואפסית שלא כדין; תמרון אגפי של כתות ומחלקות שאינו רחב כל צרכו;

קבוצת-האיגוף אינה "חמקמקה" למדי; היעדר מתן אות או פקודה להסתערות; תוצאה היא, לעתים קרובות, היעדר ההסתערות; חשיפת המרגמות כנות 60-מ"מ בשדה פתוח, כשאפשר להפיק תועלת ממחפורות, גדרות ושאר מחסות שבנמצא.

אין החיילים יודעים את מקומן של עמדות הפיקוד אשר לכתתם, מחלקתם ופלוגתם.

חיילים בודדים נעים קדימה, בסכנת אש, בלי לבחור תחילה, לפני הזינוק, את המחסה (או עמדת-האש) השניה, ואת הדרך לשם.

כתות, וקבוצות חיילים בודדים, אינם מתקדמים אלא אם כן מצויה עליהם מפקד המחלקה לעשות כן; חובת כל יחידה (או כל יחיד בה) היא לנוע בתוקפנות אל עבר המטרה, — כל

זמן שהדבר הוא בגדר אפשרי, — בלי פקודות. פקודות-ההתקפה הניתנות לפלוגה ולמחלקה אינן מציינות, אלא לעתים רחוקות בלבד, את ציוני-הקרקע הדרושים (ואת הדרך אליהם), וכן את המטרה.

אנשים רבים אינם מוכשרים להשיב אש תחת אש. כמות האש של כליה-שק הזעירים שלנו היתה בלתי-מספקת עד כדי גיחוך. שימוש בלתי מספיק בכ"י בשעת ההתקפה.

קרבות עיר

הקרב על ברלין

אחד העצומים בקרבות-העיר במלחמה היה הקרב האחרון על ברלין. במאמרו של קול. גנ. ו. קוזאקוב מובאים פרטים המעניינים על מה-לכו של "הקרב על ברלין".¹

בדרך כלל, החל כל יום בהכנה ארטילרית חזקה, והפעולה שבאה בעקבותיה דמתה למבצע בלתי-חלוי. הטנקים וחיל-הרגלים שלנו, בסיוע אש-ארטילרית כבדה, כבשו קריהגנה אחר קריהגנה. בשעה 11.30, ב"20 באפריל, שילחה סדר ללת-תותחים של אחת מבריגדות-הגזווארדיה שלנו, את הפגז הראשון לתוך בירת גרמניה.

מלחמת-רחובות בעיר, שבה הוכשר להגנה כל גוש-בתים, תבעה שיטות שונות מאלו שהיו והוגות באורח-המלחמה בשדה. הטקטיקה של מלחמת-רחובות במספר ערים גדולות אחרות, נוצלה ע"י הגרמנים במערכה על ברלין.

קבוצות ההסתערות שלנו היו מורכבות מששים עד שבעים חיילים רגליים, שנעזרו בקבוצה של מהנדסים, שני טנקים או שני תותחים ממונעים, הוביצר אחד בן 203 מ"מ, שני הוביצרים בני 122 או 152 מ"מ, שנים עד ארבעה תותחים של 76 מ"מ מהדיביזיון-הארטילרי וארבעה — עד ששה — תותחים אנטי-טנקיים או הוביצרים של-הרגימנט. דומה לכאורה, כאילו קבוצות-ההסתערות הללו הירעמוסות ארטילריה לעיפיה, אך יש לזכור שכל

1) עין ברשימה "אבן מקיר תירה" "מערכות" חוברת ל', הדנה גם היא בשלבי ההתקפה במלחמת-רחובות ובארגון יחידות-התקפה מיוחדות לכך.

כלי-הארטילריה הללו לא פעלו בעת ובצונו
אחת, ופעולתם היתה מותנית במסיבות ובד-
רישה לקליבר זה או אחר.

לפעולותיהן של קבוצות-ההסתערות בתחילתו
של כל יום קדמה אש ארטילרית. הארטילריה
של הארמיה השביתה את כל ארטילרית-הסיוור
ואת סוללות-המרגמות של האויב, והאש הארטי-
לרית של הקורפוסים והדיביזיות נתרכזה סביב
המוני הבנינים והגושים עד לעומק של 400
מטרים, בעוד שהארטילריה הקשורה לקבוצות-
ההסתערות השתמשה בשיטות של אש-הכינוך
הישיר והטילה את פגזיה רק על הבנינים
המיועדים להסתערות.

כל רחוב שלארכו התקדמו קבוצות אלו
טואטא תחילה באש הצלמים והמקלענים. הרג-
לים, שטיהרו בית אחר בית, נעו קדימה דרך
נצרות אחריות ופרצות בקירות ומרתפים.
תותחים מישירי-קלוע התקדמו דרך רחובות
תחת אש האויב. לעתים רחוקות, כשטוהר רק
צד אחד של הרחוב, היו הטנקים המתקדמים
גורים מעברו השני של אותו הרחוב.

במהלך תגרות אלה, הופעלה טקטיקה חדשה.
הדוגמא דלהלן היא אופיינית מבחינה זו: —
אחת מקבוצות ההסתערות שלנו נחסמה לפני
בית אחד, שהאויב הפכו לעמדה בצורה. היה
הכרח להרוס את הבית, אך הרחוב טואטא באש
מכוונת-היריה והמקלעים הגרמניים. שני הובי-
צרים-של-הרגימנט גולגלו מיד לרחוב, ואחר
יריות אחדות נתמלא הרחוב עשן ואבק. האויב
סינור זמנית. בסיוע מסך-עשן ארעי זה, הובא
דוביצר של 203 מ"מ לרחוב. כשהיה מוכן לי-
ריה, הפסיקו ההוביצרים של הרגימנט את
אשם ומצאו מחסה באחת הסימטאות הסמוכות
ומיד כשהאבק נתקלש, הרס ההוביצר עד מהרה
את הבנין ביריות אחדות, מכתנות היטב.

כלי נשק - והשימוש בהם

אש אגב הילוך וקרב כידונים

הגנו מעתיקים מכתב שנשלח למערכת "יר-
און חיל-הרגלים" בארה"ב והובא בגליון נר-
במבר 1946.

תמתי אש שם לבו אחד מעובדי מערכת
ירחנכם לפרק ב"הרפתקאותיו של מתנדב(י)
מאת דה"פורסט, הודן בשימוש המוצלח באש,

הגורית אגב הילוך, כדי לכוון מגמה מסוימת?
— המסקנות, שמסיק דה"פורסט, שרירות וקיי-
מות היום ממש כבשעת כתיבתן:

...ובמשך הסתערותנו, כשהצינו את כברת-
הארץ הפרוה, הפרענו את האויב מלכוח את
אשו ע"י שריתקנותו לקרקע בשעת התקדמו-
תו. כמה מן השבויים סיפרו לנו אח"כ, ששרי-
קות קלעינו והשבבים, שניתנו מן התאשורים
שבאותו מקום, הפכו את מתפרותיהם למשכן
בלתי-נעים ביותר. ברור היה, שיריות רובינו
שיתקו את רובי האויב, והראיה — שבין תש-
עה-עשר נפגענו רק ששה נפגעו ביריות. בני-
גוד לסברתו של הלויט. קול. שלנו, סבור אני,
שבחכמה עשינו כשירינו יריות-שליסינור אגב
התקדמות. כיוון שע"י כך — מלבד ההפרעה
שהפריעו יריותינו את חילי צבא הדרום מל-
דייק ביריותיהם—נשמר אומץ-לכם של בחורי-
נו, שהאמינו כי הם פוגעים באויב ממש כשם
שהאויב פוגע בהם. וכך הרגישו כי יש גם להם
סיכויים להצלחה."

פרט להתקפות-לילה, או קרבות חפשיים לעת-
לילה, האם נוצל הכידון בזמן מן הזמנים לתפ-
קיד רציני יותר מאשר שמירה על קבוצות של
שבויי-מלחמה או פתיחת ארגוני-מוזון? הפעם הי-
חידה ששמעתי על התקפת-כידונים לאור היום
היתה בשעת צרה, וגם אז לא היה זה אלא
מעשה מתוך יאוש שנעשה ע"י מחלקה מקו-
בצת, כדי לרפות את הלחץ שנלחצה יחידה
מכותרת. יחידתישע זו היתה צמודה לקרקע
בשדה פתוח, ומפקד המחלקה פקד על אנשיו
להתקדם, כשרוביהם מכודנים, לאחר שסבר
כי אכן מוטב לעשות כך מלהתפצץ ע"י אש-
פגזים כשהוא ואנשיו רבוצים על הקרקע בא-
פס מעשה. למראה צעדה זו, הפכו הרגמנים
עורך וגשאו רגליהם לפני שבאו הכידונים
לכלל שימוש, כיון שסברו, כנראה, שתמרון
כזה משמעו שהם עומדים בפני יחידות-חלוצ

של חיל הגדול מהם במספרו.

מכל מה שראיתי ושמעתי, נתחור לי שה-
כידון הוא כלי שאתה מתאמן בו, נושא אותו
ומנקוה תדיר, אך לעולם אינך משתמש בו
בקרב עצמו.

(1) על רקע מלחמת-האזרחים באה"ב כשנים
1860'4. — המערכ.

צדור ידיעות

מִן הַמְזוּרָח הַתִּיכוֹן

תורכיה

הפרלמנט התורכי אישר את חוזה הידידות שנחתם בין עבא"י ותורכיה, בעת ביקורו של המלך עבדאללה בתורכיה בחודש ינואר.

וזהו נוסח החוזה:

(1) שלום וידידות תמיד ישררו בין הממלכה העבר-ירדנית ההאשמית והרפובליקה התורכית ועמיהן.

(2) קשרים דיפלומטיים יקבעו בין שני הצדדים בהתאם לעקרונות הבינלאומיים.

(3) הסכם מיוחד יחתם בענייני משפט, מסחר, חילופי קונסולים, ותיירות של אזרחי שתי המדינות, בהתאם לעקרונות הבינלאומיים ועל יסוד יחס-גומלין בין שתי המדינות.

(4) אם תפול מחלוקת בין שני הצדדים, יזדקקו ליישובה בדרכי שלום בהתאם לסעיף 33 של אמנת האומות המאוחדות.

(5) אין החוזה פוגע בהתחייבויותיה של אחת המדינות הקיימות או אלו שתוטלנה על אחד הצדדים, בהתאם לאמנת האומות המאוחדות.

(6) תוקף חוזה זה לעשר שנים. תקפו יתחדש באופן אוטומטי, אלא אם כן יודיע אחד הצדדים שנה לפני תום תקפו, שאין הוא רוצה לקיימו.

*

— חברות התעופה האזרחיות בארה"ב קיבלו זכויות לפתוח קו איירי בין ניו-יורק ואנקרה דרך לונדון, אחת לשבוע, הלך וחזור.

*

חברת „סטאנדארד טלפון אנד קייבל לימיטד“

קיבלה הזמנה להקים תחנות אלחוט באנקארה וקושטא; ע"י כך יקם קשר האלחוט משוכלל בין תורכיה לבין ארצות התבל.

סוריה

תעשין ידוע במצרים (ממוצא סורי) תרם עשרת אלפים לירות למען פיתוח התעופה בסוריה.

*

פקידי חברת הסיגרינות „רבחי“ בסוריה תרמו 30 אלף ל"ס לאגודת התעופה הסורית, למגבית קניית אוירונים להקמת האויריה הצבאית-הסורית.

*

— ממשלת סוריה ביקשה מממשלות לבנון, עיראק, מצרים וסעודיה רשות חניה לאוירוניה בשדות התעופה בכירות, בגדאד, קהיר ובסעודיה.

*

מומחים סורים ועיראקים דנים בתכנונית של סלילת קו מסילת-ברזל רחבה בין דמשק ובגדאד, לשם העברת סחורות הבאות מהודו, איראן נארצות אחרות.

*

— משלחת אמריקאית עומדת להגיע לסוריה, לשם חתימת הסכם לניצול אוצרות הכרום המצויים בחבל לדאקיה, כידוע היתה תורכיה עיקר מקור הכרום במזרח-התיכון.

*

כמות הנשק שנתפסה בחבל העלאוים מאז החל המרד האחרון של סולימן מורשד: 1700 רובים, 15 אלף כדורים, 600 אקדחים, 3 ארגוני רימוניידי.

לחרטום כדי ללמוד את סדרי הצבא בסודאן.

*

קבוצה גדולה נוספת של קצינים וסגני קצינים של הלגיון הערבי עומדת לצאת למרכז האימון של הצבא הבריטי באנגליה.

הקפטן ראמל המוד, הנספח הצבאי בצירות העברירדנית באנגליה ביקר בכמה בתי-ספר צבאיים אנגליים, וביחוד באלה המאמנים בשימוש במכוניות משוריינות. ידוע כי גלאב-פחה, מפקד הלגיון הערבי, מקדיש תשומת לב רבה לאימונם של הקצינים הערבים, העתידים למלא את מקומם של הקצינים האנגלים בלגיון הערבי.

*

ראש הממשלה החדשה, סמיר רפאעי פחה, שבא במקום אברדיה האשם פחה, נטל על עצמו גם את תיק מיניסטריין החוץ וההגנה.

ערב-הסעודית

„ניו כרוניקל“ מוסר מקהיר שמשלחת צבאית בריטית כת ארבעים קצינים בראשות גנרל יצאה מקהיר לסעודיה, באירונים צבאיים. הידיעה הרווחת היא שהמשלחת הצבאית הבריטית תעסוק באמון הצבא הסעודי. ראש המשלחת הוא הבריגדיר בירד, שהיה מושל צבאי באי סאמוכ היוני עד שנכבש ע"י הגרמנים.

*

בביקורו של יורש העצר האמיר סעוד בארה"ב ענד לו הנשיא טרומן אות-הצטיינות גבוה „בעבור שירותו המוכשר, כמפקד הצבאות של סעודיה, שהודות לו נשארנו נתיבי היבשה, האויר והים פתוחים לשימוש בנות-הברית, וע"י כך תרם תרומה רבה לאמץ המלחמה של בנות הברית“.

*

בשיחת המלך אבן סעוד עם עתונאים לאחר ביקורו בזהראן, מרכז מעיינות הנפט הסעודי, אמר המלך כי בדעתו להקדיש את כספי ההלי ואה סעודיה קיבלה מארה"ב לשם קידום הארץ מבחינת הבריאות, החינוך, החקלאות והתחבורה. במיוחד ציין את תכנית בניית מסילת-ברזל מנמל דמאס שעל חוף המפרץ הפרסי לריאד, בירת ערב-הסעודית. הברת הנפט האמריקאית-ערבית היא שתציא לפועל את העבודה הזאת.

*

— לפי סטטיסטיקה שפרסמה ממשלת סוריה מגיע הרבוי הטבעי בסוריה כדי 4,5% לשנה. אחוז זה הוא הגבוה ביותר בעולם. לפי הסטטיסטיקה עלול להתרבות מספר תושבי סוריה במיליון נפש כל שבע שנים. מעריכים את מספר התושבים כיום בשלושה רבע מיליון (מוה רבע מיליון בודים).

*

אהדים מהשבטים הכדוים-הסורים שנודו לעבר-הירדן בחפשמ אחר מרעה, נוטים להשאר בעבר-הירדן רגל ההקלות שיקבלו בארץ זו. העתונות הסורית מוסרת כי שבטים סוריים רבים, בחפשמ אחר מרעה, עברו לעיראק, עבה"ו ונגד (ערב הסעודית).

לבנון

הקצבות מיוחדות נקבעו בתקציב מיניסטריין ההגנה הלבנוני לשיגור משלחות תלמידי ביה"ס הצבאיים לחו"ל לשם לימוד השיטות הצבאיות החדשות. תקציב ההגנה הכללי שאושר ע"י ביה"נ הוא עשרה מיליון ומאתים ושישים אלף ל"ל.

*

ביה"נ הלבנוני אישר סופית את קנית מסה"ב בקו ראס"אל-נקורה — טריפולי, במחיר 5 מיליון ל"ל, בששה תשלומים שנתיים. מיניסטר החוץ מסר כי בנית המסילה עלתה לאנגליה 41 מיליון ל"ל, והיא מוערכת כיום ב-22 מיליון ל"ל.

עבר-הירדן

— ממשלת עיראק הרשתה לחברת התעופה הערבית בע"מ שנוסדה ברבת-עמון לקיים טיסות שבועיות בין בגדאד ורבת-עמון, כן הרשתה לחברת התעופה לקיים טיסה אחת לשבוע בקו בירות — בגדאד, בתנאי שלחברת התעופה העיראקית תינתן הרשות לקיים קו דומה.

*

ממשלת בריטניה תרמה סך חצי מיליון לירות „צבאו של המלך עבדאללה“.

*

שני קצינים מהלגיון הערבי עבה"י הגיעו

*
— מיניסטריון הפנים המצרי דורש הקצבה בסך רבע מיליון לירות לחוק כוחות המשטרה. כבר נעשו ההכנות להקמת 25 תחנות משטרה נוספות, וכן מתכוננים להרחיב את המחלקות לחקירת פשעים.

*
— ב-1/8 פינה הצבא הבריטי את מבצר ראס אל-תיך באלכסנדריה. צבא בריטי חנה במבצר זה משנת 1882. כוונתה של ממשלת מצרים להפוך את המבצר למרכז הציוד הימי המלכותי. — בפברואר יפנה הצבא הבריטי שני סקרטים נוספים בקרבת אלכסנדריה.

*
ב-7 לפברואר פינה הצבא את סקרטיין מוצ' טפה פחה באלכסנדריה. גם סקרטינים אלה הוחזקו ע"י הצבא הבריטי מאז הכיבוש האנגלי ביולי 1882.

*
ב-15 בפברואר עזב הצבא הבריטי את מצודת "כום דבה" באלכסנדריה, ומסדה לידי הצבא המצרי. עם פגוע מצודה זו הושלם פינוי הצבא הבריטי מאלכסנדריה.

*
ממשלת מצרים הקציבה 150 אלף לירות להקמת שתי תחנות רדיו חדשות. האחת בכוח קילוואט ושניה — בת 25 קילוואט.

מרוקו

ממשלת צרפת החליטה לתון את האמיר עבד אל-כרים, שעורר ב-1925 מרד נגד צרפת וספרד במרוקו, והגולה לאי שיוניון (ליד מד' גסקר). האמיר הגהו כבן 65. יחד אתו נמצאים באי בני משפחתו, 35 נפשות במספר. בשנות שבתו באי עסק בחקלאות. מעתה הורשה לגור ברביירה הצרפתית.

*
ממשלת ספרד פירטמה הודעה נגד חניגתו של עבד אל-כרים ע"י צרפת, מבלי לשאול לדעתה תחילה, הואיל וזה בניגוד להסכם שביניהן משנת 1926, המחייב להזעיק בכל צעד שיעשה לגבי האמיר. אין זאת אומרת כי ממשלת ספרד מתנגדת באופן עקרוני לחניגתו של הא-מיר, והיא תעיין בדבר בעין ימה.

קבוצת מומחים אמריקאים יצאה לסעודיה לעבודה בהנחת קו צינור הנפט לחוף היב-התיכון.

*
יורד חברת הנפט האמריקאית-ערבית הצהיר כי סיומו של צינור הנפט הסעודי יהיה כנראה בפורט-סעיד. החוף הלבנוני או הסורי עדיין מועמד לכך, אולם חופה של א"י ירד כמעט לגמרי מעל הפרק לרגל הצפיפות הגדולה בחיפה ומצבה המדיני הקשה של ארץ-ישראל. "איננו רוצים להקים מפעלנו במקום שבו יהיה נתון לסכנת פצצות", לפי טוכנות ידיעות ערבית תארך הנחת הקו כ-3 שנים. ארכו יהיה כ-1200 מיל. מקום שבשנת 1950 יפיקו כששה מיליונים גלון ליום. הוצאות הנחת הקו תעלינה כעשרים מיליון לירות.

*
בחציאי קטר (על החוף המזרחי של חצי האי ערב) מדרום לבחריין עומדים לחפור בא-רות נפט חדשות. הזכוין נמסר לחברה-בת של חברת הנפט העיראקית. מעריכים כי התפוקה תהיה שווה לזו של מעיינות בחריין — היינו כמיליון טון בשנה.

עיראק

ממשלת עיראק אישרה את קבלתם של אר-בעה קצינים סורים לביה"ס לתעופה צבאית בעיראק. בקשתם של מספר קצינים עיראקיים שיצאו לפגסיה לעבוד בצבא הסורי כמאמנים — הועברה לעיון למיניסטר ההגנה.

עזן

— בעזן נפתחה ישיבת המועצה המחוקקת הראשונה במושבה אנגלית זו.

מצרים

ממשלת מצרים הכינה תכנית הגנה כוללת לחיל היבשה, הצי ולחיל התעופה. התקציב החדש להגשמת התכנית מגיע לסך 50 מיליון ל"מ. לפי התכנית עומדים להקים חמשה בת-הדרכת גדולים ליצור נשק קל, מסוסים, תח-מושת וציוד.

*
— מצרים קנתה 20 סירות מהצי של ארה"ב.

המזרח-התיכון

— העתונות הערבית מוסרת את המספרים כדלקמן שנחרמו ע"י הממשלות הערביות להח' זקת משרדי התעמולה בלונדון והשיגטון במ' שך הזמן 1.4.45 — 31.12.46; עיראק — 135 אלף לירות. סוריה — 26.900 לירות. לבנון — 18.500 לירות. סעודיה — 2.000 לירות. ערביי ארץ-ישראל — 15.868 לירות.

*

— מדינות הליגה הערבית, מלבד תימן, חתרו על הסכם בעניני תעופה. התוצאה הראשונה של הסכם זה תהיה: ביטול הסכמי התעורפה שמדינות אלו חתמו עם חברות תעופה זרות. סעיפי ההסכם מקימים לכל מדינה ערבית: (1) חופש טיסה בתחומי הארצות הערביות האחרות. (2) רשות לחנות בשדות התעופה של הארצות האלו. (3) רשות להעביר נוסעים, דואר וסחורות בין הארצות האלו. אשר למכס — יהיה הדבר מסור לשלטונות. לכל טיסה מעל למקומות הקדושים בחגיגאי יצטרכו לר' שיון מיוחד. לפי ההסכם תוקם מועצה עליונה לתעופה אורחית שמרכזו יהיה בקהיר, שתפקח על ביצוע ההסכם.

*

בראשית מרס עומדת להתכנס ועידת מסה"ב בקהיר בהשתתפות תורכיה, עיראק, סוריה, ארץ-ישראל ולבנון. בין הבעיות שידונו בהן: — הסדר התחבורה בקו חיפה — בירות — טריפולי, — לקושטא (דרך חלב) וקשר לקו „אכספרס הטאורוס“; הסדר במשלוח תבילות; חילופי קרונות-משא בין הארצות וקביעת קרונות שינה ואוכל.

נג'אדה — פתווה

לרגל יום הולדתו ה-27 של המלך פארוק, בראשית פברואר יצאו מחמד נימר החארי, יונס נפאע (מפקד ה„נג'אדה“ בחיפה) וכזאם בסיס (המפקד בעזה וסביבתה) ואחם 250 חברי נג'אדה, למצרים.

כן יצאו למצרים מפקד ה„פתווה“ ואחידים מעוררי, ומאתם חברי „פתווה“ אתם. כחנתן היתה להשתתף בטכס הדלקת הפיד לכבוד המלך פארוק. טכס שנחבטל לרגל מצב החירום במצרים. חברי שני הארגונים נתקבלו כאורחי ממשלת מצרים ואוכסנו על ידה. השלטונות העמידו לרשות ה„פתווה“ אוטומובילים ממשל-

תיים. האחים המוסלמים ערכו חגיגת קבלת פנים בהשתתפות אלף „משוטטים“ (נג'אדה) — הארגון הצבאי למחצה שלירי אגודות האחים. פלוגות „נג'אדה“ מתארגנות גם לירי אגודות „האחים המוסלמים“ בארץ ומספר חבריהן — כמה מאות. מחמד סעד אל-דין סנאג'רי, מפקד ה„נג'אדה“ במצרים, נלחם ל„פתווה“ בימי שהו"ה במצרים.

מנהיג האחים המוסלמים במצרים, שייך חסן אל-בנא, ביקר במחנה ה„פתווה“ בקהיר בליות שני אישים מוסלמים מהודו ומדריכים מאגודות „האחים“ וה„משוטטים“. בנאום אחר המסקר של „הפתווה“ אמר: „יש לכם כאן גדודי „משוטטים“ וחרבות של „האחים“ המצ' פים לשעה, בה יעמדו לצרכם במלחמת המצווה להצלת פלשתינה“; כאמל עריקאת, מפקד ה„פתווה“ הביע את נכונות ה„פתווה“ לכל קרבן.

בהצהרת מפקד ה„נג'אדה“, מחמד נימר החארי במצרים, נאמר: „אנחנו חיילי פארוק“. הוא הודיע כי ביום הולדתו ה-28 של פארוק תתכנס ועידת נוער כל-ערבי.

כידוע, בחזרם ממסע זה מצרימה נמצא במ' כוניותיהם של החוגגים נשק בלא-רשיון.

*

בקשר למו"מ על איחוד ה„נג'אדה“ וה„פתווה“ הודיע „פלקור“ בסוף ינואר:

בשעתו מונתה על ידי הועד הערבי העליון „ועדת שלושה“ כדי לבצע את האיחוד: — אמיל גורי ורפיק תמימי מטעם המפלגה הערבית וארגון הנוער („פתווה“), שהם חברים גם בועד הערבי העליון, ומחמד נימר החארי, מפקד הארגון הבלתי-מפלגתי „נג'אדה“, ועדה זו עיבדה תכנית מוסכמת ומפורשת לאחד את שתי התנועות היריבות וניסח הסכם המ"חייב: בחירת מפקד אחד לארגון המאוחד. ה„נג'אדה“ הסכימה לכך, מתוך כשתון שמפקדה החארי יהיה המפקד המבוקש, הואיל והיא חזקה לאין עוררן מן „הפתווה“.

אולם החוסיינים הסכימו למפקד אחד במ' גמה למצוא אישיות חשובה משלהם, שאפשר יהיה לכפותה על „נג'אדה“ והאופוזיציה, וגם עשו מאמצים רבים בכיוון זה. בין המועמדים שהציעו היו גם רפיק תמימי, חוסייני בשני-

הששים, הנהגה מפרסטיגיה כללית ניכרת; צדקי קאטיס, מפקד משטרת רבת עומן שבעבר-הירדן (יליד שכם), ועאיץ' סוחון, (יליד שכם) היושב גם הוא ברבת עומן. כן ניסו להציע גולים אחרים היושבים בסוריה, מהם קצין אחד מהצבא הסורי בחומס, ושמוצאו מן הכפר ריינה בסביבות נצרה.

כאשר נכשלו כל מאמצי החוסיינים למצוא מפקד משלהם, ניסו להציע מפקדה בת שלושה מפקדים, בעלי זכויות שוות, מתוך תקוה שע"י כך ייחלש כוחו של מפקד ה"נג'אדה" הווארי. הם גם החלו להפיץ שמועות חסרות יסוד, כא"י לו כבר הוסכם על מפקדה זו והזכירו כמפקד דים את הווארי, כאמל עריקאת, מפקד ה"פת"וה", וצלאח נאור מחברון. האחרון הכריז מיד על התפטרותו מאותה מפקדה, אף על פי שאיש לא הודיע עדיין על כניסתו אליה.

בשיחה עם ב"כ "אלישעב" הצהיר הווארי, שלפי שעה לא קיבלה ה"נג'אדה" מהועד העליון שום הודעה על כינון הגוף של ארגון הנוער; כן לא קיבלו שום הזמנה להצטרף לאותו ארגון בהתאם לחוקה שעובדה בשעתה ע"י הועדה המשולשת. לפי החוקה צריך לעמוד בראש הארגון החדש מפקד העליון, שיתמנה ע"י נשיא הועד הערבי העליון, והוא מצדו ימנה את בעלי התפקידים שמתחתיו ויטפל בכינון הארגון. עד כה לא ידוע כלום בדבר המנוי לתפקיד המפקד העליון (שהווארי שואף לכהונתו). ה"נג'אדה" עדיין מחויקים בחוקתם, תקנותיהם, עקרונותיהם וקיומם; כן עומדים הם לפקודת המופתי וגשמעים לוועד העליון. ה"נג'אדה" מצפה בקוצר רוח לשעת אישורה של החוקה החדשה ולמינוי המפקד העליון ואז ייענו לקריאת המפקד ויצטרפו לארגון החדש (כלומר: ה"נג'אדה" מסכימה עקרונית למינוי אך אינם רואים לעצמם למעשה את האפשרות לקבל את קריאת הועד העליון).

בינתיים ממשיכים שני הארגונים בהקמת סניפים נוספים. במגידל נוסדו, זה ליד זה, סניפים ל"נג'אדה" ול"פתווה". כן אורגנו סניפים בכפרים הסמוכים. מחלקות ה"נג'אדה" מעזה, ברכרה, תמאמה ונעליא, ביקרו במגידל ובכפרי הסביבה.

— מפקד ה"נג'אדה" במחוז עזה כונן 9 סניפים בכפרי הסביבה הכוללים כ-200 איש. בסוף עזה מתארגנות קבוצות ספורט — כדור-רגל, אגרופנות וג'ודו-ג'יצו.

מפקד ה"נג'אדה" במחוז ירושלים, חאמד אח' מד ג'ניידי (מחברון) ועוזריו, סיירו בפלוגות בבירה, עין-כארם ורמאללה; ברמאללה התקיימה תהלוכה של חברי ה"נג'אדה".

— בחגיגות ביום מולד הנביא מחמד שחל השנה בראשית פברואר הופיעה ה"נג'אדה" בחגיגה פה בתהלוכה מיוחדת. כן השתתפה בחגיגות בחברון, צפת והאד-יונס. בטול-כרם ועין-כארםצעדו פלוגות ה"נג'אדה" וה"פתווה" בתהלוכה משותפת. ה"פתווה" התבלטה בשכם, תחת השם החדש: "ארגון הנוער הערבי" בטבריה, מגידל, ביפו, בעכו ובמקומות אחרים. התקיימו תהלוכות צופים ונוער מכל הסוגים.

"המדריין" עבד אל-עזיז אחמד, חבר המרכז הראשי של "האחים המוסלמים" במצרים, נתן מנה כקצין-קשר ומפקח על סניפי "האחים" וה"ג'ודו-אלה" (ארגון הנוער שליד אגודות "האחים") בארץ-ישראל.

באספה ארצית של סניפי "האחים המוסלמים" בארץ, הוחלט על הקמת הנהלה ארצית שתעמוד בקשר עם ההנהגה המרכזית במצרים. ההנהלה תורכב משני נציגים מכל סניף בארץ, ושבעה נציגים ימונו ע"י ההנהגה המרכזית מסניפי "האחים" השונים בארץ. ההנהלה הארצית תפעל מתוך קשר עם ההנהגה המרכזית במצרים — כפי שמחייבת החוקה, — אולם בשיוניים ידועים שתציע ההנהלה הארצית ואשר יאושרו ע"י ההנהגה המרכזית. הסניפים המרכזיים בארץ הם: בירושלים, יפו, חיפה, שכם ועזה. למזכיר ההנהלה הארצית נבחר נמר מצרי (משכם).

— ב'11/11 התקיים בקלקליה מפקד ומסירת דגל ה"פתווה" לפלוגות ה"פתווה" בסביבת קלקליה. השתתפו פלוגות ממקומות שונים בארץ. נוכחו כאמל עריקאת, מפקד ה"פתווה"

זחברי המועצה העליונה. י"ד המועצה המקור
מית של קלקליה עבד אל-רחים סכע פתח את
החגיגה. הוקרא נאומו של ג'מאל חוסייני (שלא
השתתף במפקד). נאספו 179 לירות. י"ד מוע'

צת קלקליה מסר את הדגל. לאחר זאת נשבעו
חברי ה"פתווה" שבועת אמונים. השלטונות
אסרו על פלוגות ה"פתווה" בירושלים וסבי
בתה להשתתף במפקד.

מ' ו' מ' ה' ב' ח' ו' ב' ר' ת

פצצה האטום, וכן שאר אמצאות חדישות, והשפעתן על השלום, המלחמה
ובטחונן של המעצמות, משמשים נושא לבדיקה וחקירה נמרצת בכל המדינות, כגדולות
כקטנות. עיקרי השאלות הם שנים: — מהו, בעצם, כוח ההרס של הפצצה האטומית, ומה הם
השיפורים שאפשר לשפרה כדי להגביר עוד יותר את כוחהמתחץ אשר לה? ובכך עוסקים
אנשיהמדע; על השינויים הנדרשים במשטר-העולם, או באמצעים שיש לנקט לשם בטחונן
הצבאי של המעצמות — דנים אנשי המדינה והחברה בכל אתר, ושואלים: מהו מעמדן הצבאי
(ומהו מעמד צבאן!) של המדינות הקטנות, בעולם שבו לא רק הייצור, אלא גם המחקר
מצריך תקציבים עצומים? כלום עשויות מדינות אלו לקיים בעולם זה, מעמד צבאי כלשהו? —
מערב "ירחון חיל-הרגלים" (של צבא ארה"ב), מציינת בגילוי-לב, שבעצם ציפתה
למאמר מקיף וקולע מעין זה של פרופ' ב. ברודי, (עמ' 4) אך ככל המאמרים אשר
נתקבלו אצלם לא נמצא אפילו מאמר ממצה אחד על כל בעיות היסוד של תקופת האטום.
משום כך לא ראו אנשי המערכת מוצא, אלא ישבו בעצמם, ימים ולילות, על הכנת מאמר הראוי
לשמו, ואף סיימוהו בהצלחה. אך אותה שעה נודמן להם מאמרו של פרופ' ברודי, אשר שש
עליו כמוצאי שלל רב, כיון שמילא אתר כל משאלות לבם. את מאמר-הם הוציאו מן החוכרת,
הייתה כבר מוכנה, ובמקומו הביאו את המאמר הנ"ל.

ובקשר לשאלה: — האם ב"תור-האטום" חייבות המעצמות הגדולות לקיים צבאות
וציידים (אשר למדינות הקטנות וצבאן, עוד ישובו "מערכות" לדון בואת הברחבה) —
מביא ה-Red Book, היוצא בארה"ב, את מאמרו הבהיר והמשכנע של ולטר ליפמן, בו
מוכיח המחבר את ההכרח לקיים חיל-קרקע רבי-מידות, אשר חשיבותו, עתה ובעתיד, לא תהיה
קטנה מתשיבותו בעבר. ולפי שכל מחשבה אמריקאית על מלחמה אפשרית מעלה. את רוסיה
בלבד כיריב, — הרי, אומר ו. ליפמן, אם תקנה רוסיה שבייתה לצבאותיה במרכז אירופה
לא יוכלו האמריקאים להשמיד בה ערים בפצצות-אטום, ולא תהא ברירה אחרת בידם, אלא
לשוב ולפלוש ליבשת אירופה — ובריטניה לא תוכל עוד לשמש כבסיס-המוצא לפלישה זו
כאשר שימשה בעבר, כן ידרש לכך צבא קרקע רבי-מידות, ציידים וצייד-אוויר אוויריים. גם ו.
ליפמן, כפרופ. ב. ברודי, מסכם את מאמרו בתקוה, שהפצצה האטומית תועיל יותר לעצור
מלחמה מאשר להפחיתה: —

"בפצצה האטומית נשתמש אך זרק לצורך אותה תכלית, שכדאי וראוי להשתמש בה,
נטפל בה לא כבכלי-נשק צבאי גרידא אלא כבמכשיר לחינוכה המדיני של האנושות. יש לנצל
את הפצצה האטומית, ואת הרקטה האטומית, שתבוא בודאי בקרוב בעקבותיה, כדי להוכיח את
תכונת-היסוד של כל כלי-נשקה של מלחמה טוטאלית — שאין לכוונם אלא נגד אוכלוסייה אורחית,
שימצאו, אולי, בקרבה אנשי צבא מעטים, אך לעולם לא יהיו מעורבים בהם כל כוחותיו המזוינים
של האויב.

„ולפי שאהדתם של רוב האנדרחים תהיה, ודאי נתונה לנו, ואולי אף לבעלי בריתנו, יש להניח שהרקטה האטומית לא תבוא ככל המקרים, (פרט ליוצאים מן הכלל), אלא כדף להפגין ברבים, שעמי העולם מעורבים זה בזה כל כך, עד כי לא יתכן לשוב ולערוך מלחמה טוטאלית.“

א פיינינג לגישת הצבא הבריטי החדש לענייני ההדרכה הערתה של מערכת "Army Quarterly" (רבעון הצבא), למאמרו של קול. וילסון — "אימון מדריכי צבא", (עמ' 13):

„קול. וילסון מטעים את העובדה, שעם כל היותה נראית לעין, יתכן כי לא חדרה ולא הובהרה למדי בחוגים הנרחבים של צבאנו, דהיינו כי את מרבית חייהשירות של הקצין תופסת ההוראה. יתכן שהנחה זו מסתברת מעצמה בימות שלום, אך היא נכונה באותה מידה גם בימי מלחמה. ודאי שנסיון מעשי הוא תנאי ראשון ליכולתם של קצין וסמל לאמן אנשים, ואין לרכשו אלא במלחמה. אולם הידיעה כי צד להורות היא חיונית לכל קצין ולכל סמל. ובכל הנוגע להלכות-הוראה, יכולים אנשי הפיקוד וההדרכה ללמוד רבות מאנשי „קורפוס החינוך של הצבא“, שהנם בעלי מקצוע בתחום זה. יתר על כן: אין ספק שהינם, כשרמת השכלתם הכללית וכישר תפישתם שלאנשי-השורות עולה הרבה על זו שבעבר, יכולה השיטה הקורמת של „לעיסת פרטים והעלאת-גרה“, למות לה מות טבעי.

קול. וילסון, שהיה מפקד בית-האולפנא הראשון שהוקם ב-1942 כדי להודות למדריכי-הצבא את דרכי-ההוראה. נמנה על „קורפוס החינוך של הצבא“ (Army Educational Corps) והוא חטיבה שהוקמה בימי מלחמת 18-1914, ואשר עליה הוטל לסייע לצולד ומנו הפנוי של החייל לצרכי השכלה ורכישת מקצוע. בראשית המלחמה האחרונה, הוחלט לבטל את פעולות „קורפוס החינוך“ — אך במרוצת הימים חודשה פעולתו ונתפרסמה בעיקר „הלשכה לעניינים שוטפים“ Army Bureau for Current Affairs אשר סיפקה לקציני-ההסברה של היחידות חומר וראשי-פרקים להרצאותיהם על עניינים אקטואליים.

ל אחר הענין הניכר אשר גילו קוראינו בסקירה שנתפרסמה בשם „אנשי קובפאק“ („מערכות“ חוברת ל"א), הבטחנו מעל דפי „מי ומה“ לחזור לבחינות מסוימות של חי המחנה הפרטיזני, ארגונו ופועלו, כפי שתוארו בספר „אנשי המצפון הטהור“ לפ. ורשיגורה. הספר עצמו עומד, כידוע, להופיע בתרגום עברי בהוצאת „מערכות“. בינתיים יכול הקורא העברי למצוא תמצית מרוכזת של תיאורי החיונות המרכזיים, מבחינה ארגונית ואופרטיבית, בעלילת הפרטיזנות-רבותי ב.ס.ס.ר. בשת סקירות. הראשונה שבהן — (בגליון הקודם) עוסקת במבנה החטיבה המיוחדת במינה של קובפאק, ומתארת את הכלי בו פעל; והשנייה — „מסעות קובפאק“ (גליון זה, עמ' 19), מוקדשת להעלאתו וניתוחו של נסיון הקרבות, המסעות והתימונים, על כל מקורות-ההמצאה וגמישות התחבולה אשר ציינו את מעשי הפרטיזנים. מיצוי הלקח והענין שבפרשה הפרטיזנית הסובייטית בכללה איננו ניתן להיעשות עד תומו בסקירות אלו, המתבססות על רשימותיו של פ. ורשיגורה. בגליונות הבאים מקווה המערכת להביא סקירות והערות נוספות, שתהיינה פרי סיכומה של ספרות התיאור והסיפור של „הפרטיזנות הרוסית“.

1 הערת-התנצלות: — בכותרת הסקירה נפלה טעות: שמה צריך להיות: „מסעות קובפאק“.

(לפרשת הטקטיקה והאורח האופרטיבי של הפרטיזנים).

מידת המחתרת הפולנית כורשה ב־1944, בפקודו של גנ. בורקומורובסקי, היתה הממושכת במידות-המחתרת הידועות לנו בעיר. בגליונות "גל"ד ולה, עמדנו על פרשת מדרורשה בהרחבה.

גם בשעת עיון בפרשה זו, כבכל פרשה אחרת של מידות-מחתרת בעיר, תוזרת ומתיצבת בפנינו השאלה: ההיסטוריה מלמדת כי מידות-עיר לא הצליחו כמעט מעולם. מהו, איפוא, מקורו של כוח-ההתנגדות הממושך במד-עיר? — ואכן, פרט למצבים של "מצדה" — שבהם מוצגת רק הכרייה: מות או עבדות — השיקול והתקוה לעזרת כוחות-סדירים מבחוץ, הם הם שמחזקים את ידי המתקוממים בעיר, המבקשים לשחררה. ואין ספק, שגם במרד ורשה 1944, גחלת-התקוה לעזרתו של הצבא-האדום, העומד קרוב לעיר, היא שאימצה את לב המתקוממים, הרעבים והמוכים, והיא-היא שהגיעתם להתמיד ולהמשיך במאבקם עוד יום ועוד יום. ואלולא היא — תוחלת שנכזבה שם לבסוף — ספק רב הוא אם היה מרד ורשה מחזיק מעמד ימים כה רבים.

מרד "כוחות הפנים הצרפתיים" ב־1944 עלול היה גם הוא להסתיים באורח שאינו טוב מזה של מרד ורשה, שכן בפרוץ המרד לא היו לה למפקדת המחתרת בעיר אלא אגדה מאות רובים, אקדחים ופצצות. — ואלולא הקדימה שדרת גנ. להקלרק להגיע פריזה, לפני שהובאו שמה הרורבות הגרמניות, אפשר שגם מידת פריז היתה מסתיימת לא בשחרורה של העיר, אלא בתוספת עוד דוגמא למחרוזת הדוגמאות של מידות-עיר שנכשלו.

הפרטים על התקוממות "כוחות הפנים הצרפתיים" בפריז (עמ' 31) הובאו לפי חומר שנחפרסם ברוסיה, ואילו המפה בעמ' 40 המראה את דרכן של השדרות-החילוץ של גנ. לה-קלרק לקוחה מתוך הדו"ח על פעולותיה בצרפת של "דביזית השריון השנייה", שפעלה ב־1943 בצ'אר (ראה "מערכות" כ"ד-כ"ה עמ' 48), בצפון-אפריקה ובתוניסיה. באפריל 1944 הועברה לבריטניה ואח"כ השתתפה בפלישה לצרפת.

מחמת חוסר מקום נאלצנו לדחות בפרסום של פרק מתוך הדו"ח, שהיה מוכן אתנו, המתאר בפרוטרוט את מסען של השדרות וקרבותיהם בפריז: אך גם עיון חטוף במפה מגלה את המגמה האופרטיבית במסע השדרות: ביתור העיר ובידוד חילי-המצב הגרמני, הקפתה והכניעתה, — מגמה שהושגה עד מהרה הודות לשיתוף-פעולה בין "כוחות-הפנים" לבין שדרות לה-קלרק.

אחרי כל מלחמה מופיעות הצעות רבות לשידור-מערכות בהלכה הצבאית, בהכשרת הצבאות ובזיוגם, כדי להתאים את כושר-המגן לתנאים שנתחדשו — ועל אחת כמה וכמות רבות ההצעות אחרי מלחמת העולם האחרונה, אשר בה לא רק נשתפרו ושכללו סוגי וקן וטקטיקה מסוימים, אלא שהוכנס בה גם גורם חדש לחלוטין: — הפצצה האטומית (והרקטה).

המלחמה האחרונה הוכיחה — גם בטרם היות הפצצה האטומית, — כי צבאותיהן של מדינות קטנות הוכו ומוגרו תוך ימים ספורים, חרף כל הכושר והמאמצים שהושקעו בכינון צבאן בימי שלום. על כן מתייצבת עתה בפני כל מדינה לא-גדולה השאלה: הלקיים, או לא לקיים, חילי-בשה כלשהו, מאחר שיעילותו, ככוח-מגן בפני התקפת מעצמה רבת-י, אינה עומדת שוב במבחן; בעיקר, כשהביעות השיקום הן רבות ודוחקות כל-יכה. כל אחת מן המדינות הללו מתלבטת בבעיית מעמד צבאה, הכרוך בתקציבים גדולים המכבידים על אוצר-המדינה, ושוקלת ברעתה עם יש בכלל טעם בקיום צבאותיה? על מזוכה זו יושבים מנהיגי המדינות הקטנות.

אך עד כה טרם נמצאה מדינה שקיבלה דין זה על עצמה, והשינויים הנושאים והולכים בצבאות השונים של המדינות הקטנות הם ביסודם רק שנויים במבנה וזיון. בשלוש הרישומות (בעמ' 41, 45, ו-46) באים לכלל גילוי השיקולים וההערכות של חוקרי מלחמה שויצרי על הנהלת המלחמה ומודע המלחמה («עזרת הציבור כגורם בנכונות מ"ג»). ושיקוליהם והערכותיהם. ושל מדינאי ארץ זו ומומתיה הצבאיים, בענין המור זה של מעמד הצבא בשויצריה, על שיטת המיליציה המיוחדת במינה הנהוגה בה.

ב שם גפוליון נאמר: «עדיף בעיני גנרל, שאינו ברהכי באיסטרטגיה, אך אשר המזל מאיר לו פנים בקרב על גנרל ברהכי באיסטרטגיה שהמזל, מסתיר פניו ממנו».—מזל הקרבי של לורד וילסון הסתיר פניו ממנו בכל שירותו כמפקד עליון בזירת המזרח התיכון בשנת 1943. — רובה של שנת 1943. עברה בהכנת הצבא והציוד שבזירה זו לקראת האופרציות הבאות, ולא דל היה חלקו של הישוב העברי בהשלמתן המוצלחת של הכנות אלו. י. רוזנקרונץ בסקירתו (בעמ' 53) מצייץ מה דמות ניתנה למאמץ המלחמה העברי ב"אגרת הדו"ח" של המפקד העליון לזירת המזרח התיכון.

ל ויטקול. מ. מ. צ'ארטריס, לשעבר אחד המדריכים באולפנת המטה של המזרח התיכון בחיפה, ואח"כ קצין החקר במטה הכללי בא"י, ציין בפתיחת הרצאתו (עמ' 58) כי "כוונתי לעמוד בעיקר על עמדת אנשי הצבא לא"י ולבעיותיה, במידה שהדבר נוגע לקצין חקר בארץ ישראל".

ההרצאה נערכה מטעם "חברת המזרח התיכון", שנוסדה בירושלים בראשית 1946. מגמותיה של "החברה" הן: להקים כמה לביטוי השקפות ודעות בבעיות המזרח הקרוב על יסוד חופש הדיבור; לקדם את חקירת הבעיות המיוחדות לחיי המזרח התיכון; להכיר את ענייניהן הפוליטיים, הכלכליים, החברתיים והתרבותיים של מדינות המזרח התיכון. החברה מוציאה לאור כתבי עת בשפה האנגלית בשם "ג'ורנל החברה למזרח התיכון". למען תת לציבור ידיעה רחבה יותר של המזרח התיכון. בעניין בקשות כניסה ותקנון החברה — נאמר בגיליון הראשון של "ג'ורנל" — יש לפנות לפי הכתובת: ירושלים, ת. ד. 7050.

ר שימתו של קפ. סיריל פולס (המשמש כיום פרופסור למדעי המלחמה באוניברסיטה של אוכספורד) "המיצרים" (עמ' 71), דנה בבעיות המתעוררות בקשר "למימריה" אלה המסעירים, או העלולים להסעיר, את האופק המדיני העולמי. כפי שנתפרסם כבר בעתונות, תשמש בעית מיצרי הדרדגלים, שטרם נמצא לה פתרון מוסכם, אחד הנושאים בדיוניהם של ארבעת מיניסטרי החוץ במוסקבה, במרס ש. נ. מפות המיצרים ותנוחתם הגיאוגרפית — יסייעו לקורא להביר לעצמו את החשיבות האיסטרטגית של השליטה ב"מיצרים".

מ פאת הענין הרב שיש במחקר תולדות מרד בריכוכבא (ש. ייבין, — מלחמת בריכוכבא, הוצ' "מוסד ביאליק") הגנו מביאים — לאחר מאמרו של ד"ר א. שליט שהופיע בגלי ל"ח — סקירה שניה, העוסקת בנקודות מסוימות ב"מלחמת בריכוכבא". בעל הסקירה — שמעון אפל באום, (חבר כפר בלום) היה בשנות המלחמה נספח ל"המחלקה הארכיאולוגית הצבאית" בחקירותיה בצפון אפריקה, והתעניין במיוחד במרד יהודי קירינאיקה, שקדם למרד בריכוכבא, והשתתף בהכנת הדו"ח של משלחת ארכיאולוגית זו.

משמר המפרץ

(קבוצת זיפויף) בע"מ

ח י פ ה

ת.ד. 975

שרות אוטוביסים צבוריים

קומס' 14

קופת מלוה וחסכון

שתופית

של חעובדים בחיפה בע"מ

רחוב החלוצ, בנין „בי'תנו"'

טלפון 81-780, ת.ד. 971

הדר הכרמל

נוחות: הלוואות לחברים

מקבלת: פקדונות וחסכונות על

פי' תנאים טובים. שטרות לגובינה

והעברת כספים לכל חלקי הארץ

בתנאים נוחים

סניפים: קרית חיים, נשר-יגור.

ריבות
שמזורים
מיצים

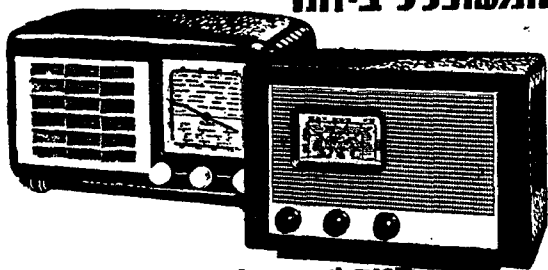

מהגן לצרכן

תנובה

ULTRA
RADIO

הודיו החדש
בעל הצליל
המשוכלל ביותר

המקלטים שלנו- גדולים כקטנים-
הנם תפארת לביתך!

תל-אביב
ח.יפה
מרכז מסחר, החדש רח' החשמל 3

המפיץ היחידי:
חברה גיי למובילים

More than a Sex - it's a service!

יכיר

חבריה
שיתופית
לקבלנות
חקלאית
בע"מ

תל-אביב
אלנבי 126
טלפון 4361

"חבר"

אגודה קואופרטיבית

לשרות מכוניות צבוריות
בע"מ

בקרים
20. 8. 6.

ח.יפה הדר הכרמל

טלפון 2040, 4401

יש לגנוז

את הפנקסים והמסמכים
שלכם בחוך

ארונות וקופות ברזל
מתוצרת

„מגן - צ'טווד"

תל-אביב, דרך פתח-תקוה 21
ת.ד. 825 טלפון 3148

**בנק ארץ-ישראל
לדיסקונט בע"מ**

תל-אביב ירושלים

הון נפרע וזרובות - 1.025.000 לא"י

בנק מסונף:

בנק מרכנתיל א"י בע"מ

חברת עזר:

חברת ב.א.ל. לאפוטרופסות
ונאמנות בע"מ

כל עסקי בנק

חברת פאקא בע"מ

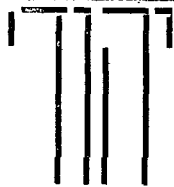
כהל לדליקה ולמשקאות /
שמרים לאפיה / חומצת פחמן.

בת ים, טלפון 1695

הכתובת למכתבים:

ת.ד. - א.ב.י.ב.

ת.ד. 1887 טלפון 4368

זכור את «כרמל-מזרחי» חוצרת עברית ראשונה
בארץ-ישראל ליינות, ליקרים וקוניאק!
בכר את «כרמל-מזרחי» על כל יינות, ליקרים וקוניאק!
מעט קוניאק ישן «ראשון לציון» - ותהיה תמיד
חזק, אמיץ ומלא מרץ
למסיבות: ליקרים היותר טובים בארץ-ישראל

זכור את הסמל:

«כרמל מזרחי» ראשון לציון

"עליון"

חברה א"י לתעשית עורות בע"מ

נתניה

"ELYON"

Palestine Tanning Co., Ltd.

Nathanya

הסוכנות הכללית

י. ז. פלסר

רחוב החשמל 12

תלפון 3454 • ת.ד. 553

תל-אביב

אגרובוק

(בנק לחקלאות ולבנין לארץ ישראל) בע"מ

תל-אביב

למברקים: אגרובוק ת.ד. 161

רחוב אלנבי 65

כל עסקי בנק בתנאים נוחים

חברת עור

חברה לקרקעות ולהלוואות בע"מ

עסקי קרקעות ופתוח

"מאיר"

ביח חרושת לסחורות מחכת

ספרי'ח'פה. טלפון 7123

מערכות לריחוד

וחי'תוד אוטו'גני

בנק הפועלים

בערבון מוגבל

ת ל - א ב י ב

ת. ד. 27

טלפון 4296-4297

הון המניות הנפרע ורזרבות
500.000 ל"א

מוהל עסקי בנק
לכל ענפיהם

סולל בונה בע"מ

מ ר כ ז ק ב ל נ י

שלהסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל

ח י פ ה

תבת דאר 563

טלפון 4-4311

חברת החמצן לא"י

(מילר ושות')

חיפה. ארץ ישראל

טלפון 295

ת.ד. 290

בית החרושת: מפרץ חיפה. טלפון 7215

יצרני חמצן

ואנציסטילן

נקן בצילינדרים

בנק אנגלו-פלשתינה

בערבון מונבל

ג'סדר 1902

לונדון, תל-אביב (4 סניפים), יפו, ירושלים, חיפה הדר-הכרמל,
טבריה, צפת, סתח-תקוה, הדרה, רחובות, ראשון-לציון

סוחר מוסמך במטבעות זרות

חברת עזר

חברת נ.א.פ. לנאמנות

בערבון מונבל

